

ALMANAHUL LITERAR

Anul I, Nr. 11

Octombrie 1950

CUPRINDE

LUNA PRIETENIEI ROMÂNNO-SOVIETICE

Poezii de: Aurel Rău, A. E. Bacovsky, Victor Felea, Petre Cița, Alexandru Andrițoiu. Traduceri din: Alexandru Pușchin, M. Isacovschi, Boris Raevschi, Pa. el Antocolschi.

PROZA

Să nu ulei niciodată (fragment) de Liviu Suciu

CRONICA

Pentru o largă discuție în jurul problemelor de bază ale poeziei noastre, Kolul liricei sovietice în dezvoltarea poeziei noastre noue de Victor Frâncu. Asupra poeziei lui 23 August de Aurel Martin, învătătura lui Gorechi despre realismul socialist de Andrei Roșu, Honăzeel de ani dela moa-țea lui Repin de Alexandru Culea.

CARNET SOVIETIC

Despre literatura democrațiilor populare, Scenariul de film

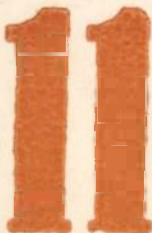
NOTE, COMENTARII, RECENZII

Sarcinile cenaclului literar „Maxim Gorechi“ (D. C. Micu), „Ziua cea mare“ pe scena Teatrului Național din Cluj, Deschiderea stagiunii la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj

(I. Pervain)

BARICADA

(V. Felea), A. I. Herțen: Opere filosofice ale se (Dumitru Isac), Străbătând paginile culturale ale ziarelor din Ardeal (D. C. M.), De vorbă cu Andrei Wurmser

Laburismul cinematografic și patricianul roman Mennentus Agrippa, de Laurențiu Tudor

CONCURSUL LITERAR AL BEVI-STEI NOASTRE

AL UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.
FILIALA CLUJ

ALMANAHUL LITERAR

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ

Anul I, Numărul 11

Octombrie 1950

CUPRINDE

LUNA PRIETENIEI ROMÂNNO-SOVIETICE

P O E Z I A

PATRU CÂNTECE PENTRU ELIBERAREA CLUJULUI de Aurel Rău	3
SCRIIND ÎN OCTOMBRIE de A. E. Baconski	9
CÂNTEC DESPRE ISTORIA PARTIDULUI de A. E. Baconski.....	11
OGORUL de Victor Felea	14
DESPRE VIAȚA DE ALTĂDATĂ ȘI OCTOMBRIE de Petre Cița	16
ÎN MUNTII BIHORULUI de Alexandru Andrițoiu	18
DE ZIUA NAȘTERII MELE de Alexandru Andrițoiu.....	21
RUSLAN ȘI LUDMILA de Alexandru Pușchin	23
CÂNTEC DESPRE REVOLUȚIE de M. Isacovschi	37
DOUĂ HĂRȚI de Boris Raevschi.....	39
FOCUL de P. Antocolschi.....	41

P R O Z A

SĂ NU UIȚI NICIODATĂ (fragment) de Liviu Sucu.....	45
--	----

C R O N I C A

PENTRU O LARGĂ DISCUȚIE ÎN JURUL PROBLEMELOR DE BAZĂ ALE POEZIEI NOASTRE	69
ROLUL LIRICEI SOVIETICE ÎN DESVOLTAREA POEZIEI NOASTRE NOUI de V. Frâncu	71
ASUPRA POEZIEI LUI 23 AUGUST de Aurel Martin	79
ÎNVĂȚĂȚURILE LUI GORCHI DESPRE REALISMUL SOCIALIST de Andrei Roth.....	90
DOUĂZECI DE ANI DELĂ MOARȚEA LUI REPIN de Alexandru Culcer.....	101

C A R N E T S O V I E T I C

DESPRE LITERATURA DEMOCRAȚIILOR POPULARE. SCENARIUL DE FILM

NOTE, COMENTARII, RECENZII

SARCINILE CENACLULUI LITERAR „MAXIM GORCHI“ (D. C. Măcu), „ZIUA CEA MARE“ PE SCENA TEATRULUI NAȚIONAL DIN CLUJ (V. F.) DESCHIDEREA STAGIUNII LA TEATRUL MAGHIAR DE STAT DIN CLUJ (V. F.) A. J. HERTEN, OPERE FILOSOFICE ALESE (Dumitru Isac), STRABĂȚÂND PAGINILE CULTURALE ALE ZIARELOR DIN ARDEAL (D. C. M.) DE VORBĂ CU ANDRÉ WURMSER (I. Pervanu).	
--	--

B A R I C A D A

LABURISMUL CINEMATOGRAFIC ȘI PATRICIANUL ROMAN MENNENIUS AGRIPPA de Laurențiu Tudor	125
---	-----

CONCURSUL LITERAR AL REVISTEI NOASTRE

Luna prieteniei Româno-Sovietice

Aurel Rău

PATRU CÂNTECE PENTRU ELIBERAREA CLUJULUI

SEARĂ CLUJEANĂ

*In vechiul turn, bătu un ceas târziu.
Noi poate prea lungim acum plimbarea,
Te uită, parcul a rămas pustiu
Și chiar pe străzi s'a potolit mișcarea*

*Ar fi să mergem grabnic spre cămin
Și în odaia proaspăt încălzită
Eu un poem cu toamna să termin,
Iar tu, lucrarea ta despre pirită.*

*Dar toate lucrurile mă opresc,
Și toate îmi trezesc luare-aminte,
Și miile de geamuri ce clipeșc
Și stelele și Someșul cuminte.*

*Să ne oprim! Atâtea frumuseși
Îmi dau aripi și pieptul mi-l tresaltă;
Un foc mă'ncinge ca și'n alte dăți
Cu flacăra puternică și naltă.*

*E focul amintirii. A trecut
Pe lângă noi, și stă acum aproape
Octombrie. Ți-aminteși cum a bătut
Lumina lui, roșind păduri și ape.*

*Clujenii așteptau sub ploi și vânt
Cu groază, pașii frontului să-l sfarme.
Dar el a șters atunci de pe pământ
Numai călăi cu svastică și arme.*

Azi dacă școli și fabrici și clădiri
Și străzile și linia ferată
Aprind sub stele dese licăriți,
Ele slăvesc sovietica armată.

Mi-e drag orașul, frământarea sa,
Podoabele în care se îmbracă,
Liniștea serii limpede și grea,
Pomii ce prind de foi să se desfacă.

Pe urma nopților odihnitoare
Vin zorii tot mai limpezi și-l trezesc.
Da șase ani cu el pășesc în soare
De șase ani de el renasc și cresc.

Mi-e drag orașul. Cerul lui curat
Nu mai proteje lacrimi și tirani.
Oricând gândesc așa, mă simt purtat
Spre începutul ăstor șase ani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

OCTOMBRIE 1944

Orașul se 'nvelise în nori ca într'un șal,
Plutea un aer jilav pe străzi, lăsat de ploaie,
Vuiiau prin vânt catiușe cu șuer de metal,
Spre Nord, goneau nebune, prădalnic² corvoaie.

Pe Someș, după ele, cu 'n trăznet repetat
Trei poduri deodată s'au prăbușit în vaiuri,
Și Someșul de moarte pe corbi i-a blestemat
Și-i blestemă și astăzi, vuind, pe lângă maluri.

Colegii mei de școală și fete și bărbați,
Bătrâni și prunci și mame spre care părți plecarăș
Dar grele camioane se grămădeau spre gară
Cu pradă și cu arme și jalmici „cruciați”.

Pustiu . . . Desprinse frunze vagabondau în vânt
Și cu hârtii, în suluri se ridicau — refugiu.
În pivnițe orașul s'a fost mutat de-antregul
Și după porți închise murea orice cuvânt.

Spre Vest, ca dintr'o gură năpraznică de tun
Tâșni-vulcan, amurgul cu pânzele roșcate.
Și ca un râu de flăcări, vărsat peste cetate
Învăluî o mie de tancuri, un taifun.

Alunecau coloane din trei opuse vânturi
Și-un chiot de viață și glorie purtau —
Bărbații'ntinsei stepe și-ai Donului veneau
Și-i însoțeau pandurii din aste dragi pămârturi.

Polcovnicul Machêdon abia-l zării în drum
Cu părul alb ca iarna, cu ochi plecați spre toate.
Și-am bănuît că-i fruntea acestor lungi armate.
Fuma. Și coșul pipei stârnea un nor de fum.

Ce cronicar cu pană măaștră-ar fi putut
Această revărsare întocmai s'o descrie?
Dar eu în stihuri drepte și-un petec de hârtie
Cum s'o aduc întreagă din câte le-am văzut?

Ieșeau din case oameni. Pe sus un avion.
Și flori sburau spre tancuri. De unde, dintr'odată?
Panduri și sovietici! Printre coloane-o fată
Se repezi cu 'n chiot. L-a cunoscut: Ion!

Spre seară dinspre gară sunară melodii
Ca vânturile stepei, trezite prin armonici.
Se rerăștea orașul, Cum nu stau scrise 'n cronici,
Te rog a ține minte aceste lucruri vii.

A M I N T I R E

Pe drumul ce coboară în serpi de pe Feleac
Și prelungite umbre îl mătură spre seară,
Pe unde noi acum a pășim a suta oară,
Și ascultăm cum nucii de fructe se desfac

Era o casă mică, înfiptă între meri
Și 'n micile-i ferestre bătea deapururi soare.
De câte ori pe-aicea treceam, primeam o floare —
Treceam și dimineata și la nămiezi și 'n seri.

Eleva dintr'a cincea, stăpâna peste flori,
Imi răspundea cu'n zâmbet, când o chemam Maria.
Și plănuiam în taină să ne legăm vecia
Cu dragostea. Din toate mă 'ntâmpinau fiori.

Iubirea ei curată, întâia, foc nestin:
Mă lumina prea tare, îmi dete doruri mari;
Mi se părea că'n soare ard ochii ei ștrengari,
Mi se părea că'n vânturi e părul ei prelinș.

Dar planuri, frământare și visuri de școlar
Căzură sugrumate, rănite și deșarte,
Asemeni unei păsări pe mări, sburând departe
In care din prostie a tras un marinar.

Un vierme, un leiten, cu pușcă și pistriui,
Inebunit de marea de tancuri revărsată,
Intră în casa mică și, întâlnind o fată,
Se năpusti. Veninul îi da un cliș galbui

La început strigoiiu vr'u'mbrășișări. Rânjea.
O poftă blestemată, murdară îl cuprinse.
Și'nainta spre pradă cu labele întinse.
Bocancii cu măsele spârgeau tăcerea grea

Bătea un ceas... Un țipăt încremeni apoi.
O, țipătul acela cum arde și acuză!

Urmă o svârcolire. Și 'n linistea confuză,
Trecu un foc de armă. Un trup căzu 'greoi.

Nefericita veste cu întâmplarea toată
M'ar fi durut mai tare, mai mult m'ar fi rănit
Dacă în clipa 'n care jivina a lovit,
N'ar fi lucit la geamuri vreo zece puști cu roată.

De câte ori amurgul coboară sângeriu
Și trec prin fața casei, din nou mi-aduc aminte:
„Războiul mi-o răpise!“ O flacăra fierbinte
De ură, mă străbate. Și-o pun în tot ce scriu.

GLORIE LOR, ARMATELOR VIETII!

Și iată-ne trecând prin cimitir.
Cărarea duce mai deadrept acasă.
Ai să mă ierți, de câte îți înșir.
Ci ia te uită, noaptea ce frumoasă!

Tăiată de un ram de prun roșcat,
Pe care-l sângerează și mai tare,
In cuib de foi își face luna pat
Și 'n tei aprinde luminișuri rare.

Cadrul eroilor căzuți pe fronturi
Așteaptă singur, simplu și solemn,
Să iasă stele vii la orizonturi,
Steaua-i de bronz să le trimită semn.

Și până când vin zorii purpurii
Ele ca niște facle pururi treze
Pacea căzuților în bătălii
Pe monument și cripte s'o vegheze.

O sută șasezeci de albe pietre
Intre mușcate sângerii, așin
Nume de-ostași nemăiîntorși la vetre,
De bravi eroi ce s'au jertfit din plin.

La prima dintre cripte mă opresc —
Mici crizanteme și-au întins blamida;
Le dau în lături și apoi citesc:
„Soldat necunoscut, căzut la Hida.“

Necunoscut! Pornise de pe Don
Stegar al vieții drepte și senine.
Poate era un bun stahanovist
Poate student începător ca mine.

Cuvinte slave, scrise răspicat
Stau treze peste moarte și veghiază.
Și simt cum focul lor înaripat
Se varsă 'n cântul meu și scânteiază:

Glorie lor, armatelor vieții
Care sub cerul lumii au trecut
Și au adaos soare dimineții
Și primăverii, verde așternut!

Glorie lor, celor ce dorm aproape,
Iubite trecător, să-i preamărești;
Ei pentru libertatea-ți au dat totul,
Tu, datorită lor, învingi și ești!

A. E. Baconsky

SCRIIND ÎN OCTOMBRIE

De câte ori creionul meu gonește
In zile albe ori în nopți târzii
Și, revărsat, un cântec tânăr crește
Și se așterne 'n strofe pe hârtii

Eu mă gândesc la anii ce trecură, —
Da, am ajuns poet, — mă tot gândesc,
Văd, unii trec privindu-mă cu ură
Iar alții cu iubire mă privesc.

De-acuma mă cunoaște multă lume
Pe-aici prin Cluj și-aiurea 'n alte părți
Unii la față, alții după nume
Că m'au citit prin ziare ori prin cărți.

Și timpul trece cu bătaie rară
Ca șoimul prin văzduhul nepătruns
Ori nevăzut, ca vulpea se strecoară
Iar eu mă 'ntreb: cum oare am ajuns?

Cum am ajuns să proslăvesc lumina
Și omul nou cum am ajuns să-l cânt?
Cum am ajuns cu versul meu în mina
Ascunsă 'n besna negrului pământ.

Să-l cânt pe Barta Iosif cu ortacii
Și să lovesc în cei ce vor război
Să cânt belșugul revărsat în sacii
Colectiviștilor de pe la noi.

Să-mi sune codrii creanga lor bătrână
Și cântecul să mi-l adie lin
Și apele în preajmă să-mi rămână
Ca un ecou al anilor ce vin.

Iubitei când îi dărui sărutarea
Și luna trece leneșă pe cer
Să simt că sborul meu cuprinde zarea
Din renăscutul nostru emisfer.

De câte ori în suflet îmi cuvântă
Aceste amintite întrebări
Și tânăra-mi ființă o frământă
Ca un taijun ce răscolește mări

Desfac aripa și plutesc departe,
Spre țărnișurile Balticeii mă 'ndrept
Acolo pururi gândul să mă poarte
Acolo eu răspunsul îl aștept.

Și drept răspuns, un tun vuieste'n vreme
Vestind al erei nouă început
Și lumea veche o aud cum geme
Și lanțul de pe mâini cum a căzut.

E iarăși toamnă — se târăște fumul
În încăperea-mi scriu cuprins de vis
Da, țara mea se 'nalță-acum pe drumul
Ce-atunci Octombrie roșu l-a deschis.

De aceea azi cresc gânduri mari în mine
Și pot visa departe 'n viitor
Și pot munci să scriu mereu mai bine
Și simt că n'are margini al meu sbor.

De-aceea când creionul meu gonește
În zile albe ori în nopți târzii
Din inimă un cântec tânăr crește
Și se așterne 'n strofe pe hârtii.

CÂNTEC DESPRE ISTORIA PARTIDULUI

*In colțul stâng, pe masa mea, o carte
De-atâtea seri mereu m'a așteptat
De-oi fi acasă — de-oi fi departe
La cartea asta gândurile-mi bat.*

*Nu știu de câte ori, ținând-o'n mână
Pe fila ei privirea-mi luneca
De-a fost făcut ca'n suflet să-mi rămână
Fiecare vorbă scrisă undeva.*

*In nopți adânci când e târzie ora
Și ochii mei pe file-au lunecat
Din Baltica aud cum „Aurora“
Bătuse-atunci în putredul palat.*

*Aud cum sună săbii lucitoare
Și roșii gărzi cum intră'n Leningrad
Cătușele robiei seculare
Parcă le-aud frângându-se cum cad.*

*Apoi un cântec îl aud cum sboară
Uzine noi, hidrocentrale cresc
Și legămate lanuri de secară
In primele colhozuri cum foșnesc.*

*Stahanoviști voinici în salopete
Ii văd muncind, statornici luptători,
Și codri deși cu mlădieri încete
Și o căsuță undeva la Gori.*

Și gândul iar la Clujul meu revine
Și fabrici văd urcând înalt spre cer,
Copiii cu ghiozdane mari și pline
Trecând spre școala lor din cartier.

Și toamne văd cu rod bogat în ramuri
Dușmanii cum se năruie și gem
Și stegulețe roșii pe la geamuri
Și simt cum cresc cu fiecare poem.

Căci noi urcăm pe-același drum pe care
Octombrie roșu-atunci ni l-a deschis
Și 'n suflet creștem gânduri arzătoare
Precum în cartea asta s'au fost scris.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Victor Felea

O G O R U L

*E toamnă, iarăși e toamnă de-acum,
plecat-am de-acasă pe deal să mă plimb,
tăcut să privesc peste galbene câmpuri
ce-și tremură'n seară ultimul nimb.*

*Pe deal, printre ierburi, merg visător,
departe în urmă e mica-mi odae;
ieșit-am să simt în trup tresărind
bogată și vie, a toamnei văpae.*

*Demult n'am mai fost, demult, pe aici,
picioru-mi pământul acesta îl știe
și vânt răcoros ca izvorul de clar
prin păr și prin ierburi uscate adie.*

*M'opresc și mă uit în jos spre oraș,
orașul cu inimi ce licăre'n spuză;
îl văd și mi-e drag, îl strig și-l salut,
ușor se'nfiripă un cântec pe buză.*

*Incet mai departe iarăși pornesc,
sunt viu ca și vântul, înalt ca tăcerea;
deodată cu ochii încep să mă sor
în larguri, pământul acesta — averea.*

*Prind fire de iarbă, în mână le frâng,
în brațe deschise înlănțui și vântul;
cu fiecă pas adânc mă'nfir
și simt cum se urcă în mine pământul.*

Ajung pe ogorul acela știut,
pe aicea au fost bogatele lanuri,
aici între vânturi cu foșnetul drag
visat-am adesea, făcutu-mi-am planuri.

Venit-am și-acum ca în serile duse
la bunul pământ un sfat să gălesc,
nimit simt sub talpă: e altul pământul,
e altul și trupul, mai plin, tineresc

Un val se ridică în piept, să mi-l spargă,
neșpus le iubesc aceste pământuri
pe care vor crește mereu oameni noui
puternici ca pomul înfipt în adâncuri.

Acum, prima dată fu munca'n comun
și iată ogorul cu marginea'n zare;
el azi e al meu și al celor săraci.
Ieși-voi cu drag, pe aici la plimbare:

O toamnă ca asta a fost undeva,
în țara lui Lenin, de vânturi brăzdată,
o toamnă cu sânge, cu lupte și ploii,
o toamnă cât sute de toamne, bogată.

Eu stau în picioare pe dealul înalt
și las bucuria, o, noul meu sânge,
în trup să se urce val după val
când seara de toamnă departe se stinge.

Și dacă pământul din nou l-am găsit
și dacă-i lumină în ochii de prunci,
e pentrucă'n toamna iubită, de-acum,
străbate fiorul, al toamnei de-atunci.

Petre Cîta

DESPRE VIAȚA DE ALTĂDATĂ ȘI OCTOMBRIE

Frunzuliță 'ngălbenită
Iată toamna că-i sosită.
Câto gânduri n'are omul
De-i alungă noaptea somnul.

Nimeni pân'acum nu mă iubise
Eram singur cuc, rătăcitor,
Anii îmi treceau aprinși de chinuri
Și-mi era atunci atâta dor
De o zi senină, liniștită,
S'o petrec sătul și în pădure
'N umbra verde-a fagilor înalți
Flueratul mierlei să mă fure.
Nimeni nu mi-a dat un gram de pâine
Doar copacii fructele lor dulci
Și în nopți cu brume sclipitoare
Nimeni nu mi-a spus: „Unde te culci?”
Doar în seri cu ger când crapă piatra
Imi părea că din adâncuri cresc
Focuri dogorind — și 'n albe paturi
Printre perne moi mă odihnesc.
Mă temeam de fiecare toamnă
Nu iubeam, o, toamnele târzii,
Căci de mult cu zeci de ani în urmă
Tatăl meu plecat-a dintre vii . . .
Rătăcind prin zeci de dispensare
Medici albi îl întrebau candid:
„— Ce esti dumneata și ce te doare?
„— Muncitor — (și chipul lui livid
Intărea tot ce spunea bătrânul.)
„— Simt că totu-i sfâșiat în mine
„Nu pot răsufli, sînt prins de friguri.
„— Bine dragă, vino iarăși mâine!”

„Astăzi“, „măine” — viața nu așteaptă
Trece înainte nemiloasă
Pentru unii-i bună și e dreaptă
Altora 'nchisoare neguroasă.
Astfel într'o toamnă de rugină
Tata și-a găsit un loc sub soare...
(Cineva cânta încet pe stradă:
„Dragostea-i etern nemuritoare“).

Astăzi la slăvita sărbătoare
In acest Octombrie bogat
Cade-se aminte să ne-aducem
De ce-a fost, de tot ce-am îndurat.
Anii fug ca nava ce-o gonește
Vânt sărat pe mările albastre
Inșă pentru noi nu e tot una
Cum petrecem ceasurile noastre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iată-i toamnă 'n nopțile cu lună
Trec în unghiuri păsări călătoare,
De pe negre miriști colective
Le salută sute de tractoare.
Era toamnă, cerul de cenușă,
Și atunci păsări au plecat
Către țări scăldate 'n veșnic soare.
Când pe baricade a chemat
Lenin toată clasa muncitoare.
O, voi știți tovarăși ca și mine
Zilele acelea 'nsângerate,
Toți cei ce-au căzut în marea luptă
Au făcut-o pentru libertate!
De trăim și foame nu ne-apasă
Noi ani de-i așteptăm cu drag
Este numai că într'un Octombrie
Mii de oameni sub același steag
Roșu ca și focul liniștit
Zărilor tăcute din amurguri
Omul simplu l-au deslățui.

Trei decade și vreo câțiva ani
Petrecuți în lupte ne despart
De Octombrie roșu, când un alt
Crunt puboi de sânge și de foc
Pregătesc sub flamuri înstelate
Churchill, Truman, Mac Arthur și Tito,
Tot capitalismul la un loc.
Însă, în numele celor căzuți
Pentru fericire și-viață
Noi vom ști să ne-apărăm oricând
Și le dăm o ultimă povață:
Focul de-i aprins și ațâțat
Jar în urmă lasă, — și cenușă
Dar întâi el arde ce-i uscat!
Amintească-și: planurile lor
Se vor prăbuși ca stânca 'n vale,
Gândul rău e-ades înșelător
Totdeauna 'nvinge cine are
Inimă curată, purpură, — și stea
Veșnic luminoasă, — călăuzitoare.

✱

Stea noastră-i viața, iară pentru ea
Luptă pân' la moarte pretutindenea
Bravi ostași din frontul clasei muncitoare.

Alexandru Andrițoiu

ÎN MUNTII BIHORULUI

*Munții Bihorului. Brazii înalți
Picură cetene, varsă ozon.
Crișul răsfrânge în apele repezi
Casa minerului Mangra Ion.*

*Din casa aceasta de munte pornesc
Copilul la școală și tatăl în mină
Și Mangra Ion își privește vlăstarul
Cu-obrazul lui aspru scăldat în lumină.*

*Pășesc, fiecare cu grijile lui:
Școlarul mai trece cu gândul pe-o carte
Iar gândul minerului fuge mereu
Spre creasta Uralilor jalnici, departe...*

*La Cămin a citit de prin cărți și ziare
Cum minerii sovietici, în minele lor,
Clădesc Cincinalul cu normele care
Nici nu se visau pe aici prin Bihor.*

*Din fiecă lespede grea de granit
Cioplită cu grijă de-o mână dibace,
Din aur, din plumb, din cărbune ori fier
Minerii sovietici cresc drumul spre pace.*

*Mineru-și privește o clipă copilul
Și'n sânge-l străpunge prelung un fior:
Să piară și el, cum mor schingiuiți
In Coreea copii și mamele lor?*

Și brațele tari ale lui Mangra Ion
Așteaptă ciocanul și stânca din mină.
Mai mult molibden și aur mai mult!
...Și inima-i bate mai caldă, mai plină.

II

Munții Bihorului. Brazilii s' înalți
Și aurul curge în jghiaburi rotunde.
Minerul mânat de un gând luminos
În inima munților falnici pătrunde.

Pătrunde și taie în piatră mereu,
Pe piept, o stea roșie-și arde rubinul;
Nu steaua din basme urmată de magi
Ci steaua ce-o poartă pe turnuri Cremlinul.

Și Mangra Ion taie tot mai adânc,
Ciocanul lovește în munte mai greu:
Așa, printr'o carte, minerii sovietici
I-au spus cum se scoate mai mult minereu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III

Dumineca asta adună din nou
Sub brazilii Căminului pași de mineri...
Ciobanii coboară spre vale cu turma,
Tălăngile' ngână un nai de oieri.

În jurul minerului Mangra Ion
Se strânge voioasă întreagă comuna
Și fete și prunci și bătrâni îi surăd,
Li strâng cu încredere, vrednică mâna.

Spre arcul de zare, Bihorul bătrân
Se suie cu vârful cărunț și trușăș.
Băița întreagă vorbește acum
De Mangra Ion, de minerul frunțaș.

Și Mangra își chiamă minerii' n Cămin,
Le scoate din rafturi ziare și cărți:
„Din astea' nvățară minerii la noi,
„În Zlatna, pe Jiu, în Abrud și-alte părți!”

*Minerul fruntaș le vorbește fierbinte,
Donețul, Uralii în vorbe îi chiamă...
Livezile statului, uite-le cum
Se' mbracă în zalele reci de aramă...*

*Și seara se lasă, minerii se strâng,
Un gând de nfrățire le crește ca valul
Și gândul acesta se' ndreptată curat
Spre țara în care se' nălță Uralul.*

*Se simt înfrățiți de-abatajele aspre;
De câte ori munții în piept au lovit?
Și sufletul lor luminează în mină
Ca flacăra lămpilor vechi de carbid.*

IV.

*Munții Bihorului. Brazii înalți
Picură cetene, varsă ozon.
Ordinul muncii și-o roșie stea,
Sunt prinse pe pieptul lui Mangra Ion.*

*Și când le privește, minerul fruntaș
In ochi își aprinde adânc bucuria
Spre munții, Urali, din Bihorul, cărunți
Iși trimite cu gândul curat prietenia.*

DE ZIUA NAȘTERII MELE

Pe masă, uite, ultimele flori
Pe care toamna le lăasă 'n grădină,
Se profilează roșii, în amurg,
Sub întomnata soarelui lumină.

Imi număr astăzi douăzeci de toamne
Cu bucurii, necazuri și nădejdi.
Aceași plopi, în fața casei mele,
Foșnesc din auritele odăjdi.

Și-așa, cum stau, la masă 'ngândurat
Și-mi retrăesc, trecutul vieții, singur,
Imi bate 'n ușă factorul poștal.
Am un pachet. Cornelia, desigur!

Imi va trimite flori ori vorbe dulci?
Ori vreun roman? Stau și privesc pachetul...
E un portret! Portretul ei să fie?
Tot mă gândesc al cui o fi portretul!...

II

Și iată, dintr'o ramă gera de bronz
Lucrată și împodobită fin,
Cu ochii cuprinzând o lume 'nteagă,
Mă 'ntâmpină tovarășul Stalin.

Și un bilet! Cornelia îmi scrie
Și îmi împărtășește bucuria
Că ziua mea se află 'n luna 'n care
Două popoare își strâng prietenia.

„Și 'n luna asta voiu lăsa 'n grădină
„Aroma și culoarea florilor
„Și îți trimit pe marele prieten,
„Nădejdea noastră caldă-a tuturor.

„Urmează-i drumul, fapta și cuvântul
„Și fă din versul tău tăiș de foc,
„O spadă ce lovește 'n haita morții!
„Mulți ani și fericire și noroc!“

III

Cornelia, amurgul își trimite
Garoafele până în geam la mine
Și simt în acest ceas de sânge cum
Octombre roșu îmi svăcnește'n vine.

Și când uzinele își desemează
Fumul din coș pe zarea care tace,
Prin semnul viu al marelui Octombre
Stalin ridică mâna pentru pace.

Iti multumesc, Cornelia. Ne-așteaptă
Un viitor frumos pe amândoi
Și pentru el luptăm mereu cu pana
Noi, cântăreții vremurilor noi!

IV

Imi număr astăzi douăzeci de toamne
Cum numeri douăzeci de stele roșii;
Pe masă: flori, portretul lui Stalin,
Amurgul, versuri, struguri tămâioși...

Alexandru Pușchin

RUSLAN ȘI LUDMILA

INCHINARE

Vouă, frumoaselor stăpâne
Ce pe-al meu suflet ați domnit,
Măndre crăiește 'ntre femei,
Doar pentru voi scornii anume
Niște povești fără temeii
Dintr'un trecut de mult albit
A cărui dulce limbuție
Tot îmi dă ghies și mă 'ntărăță
Din aurita-mi lenevie,
Pân 'ce, cu mână hotărâtă,
Le-am pus aicea, pe hârtie.
Primiți-mi darul ca pe-o smăvă
Ce laude nici nu răvnește!
Un singur gând mă suie 'n slavă:
Umila, tainica nădejde
Că o fecioară, vreodată
Simțind fiorul fără nume
Al dragostei, prinzând-o toată,
Ochii' și i-o svârli mirată,
Spre aste cântece de lume.

CÂNTECUL AL TREILEA*

O, biete stihuri! Voi într'una,
De-ai mei prieteni v'ați ascuns;
Dar iată, ați picat pe mâna
Invidiei de nepătruns.
Dejă slugarnicu-i hargat,
Palidul critic, m'a certat
Dece de-a lui Ruslan mireasă
Vorbesc mereu cam într'o doară:
Ba, uneori, îi spun crăiasă,
Ba, alteori, îi spun fecioară?
Tu, lectorule, vezi acum
Că doar perfidia s'ascunde!
Zoilule, ia spune-mi, cum
Și ce ți-ași mai putea răspunde?
Nevrednicului nu-i ții parte
Și cu el ceartă n'o să-mi fac!
Dar mulțumit că am dreptate,
Smerit, cu modestie tac.
Doar tu, Climena, să m'ascuți
Plecându-ți ochii în pământ,
Tu, jertfa plecticoasei nunți . . .
Văd lacrima din ei picând
Pe versul meu, pătruns de tine;
Te-ai și roșit, ți s'a stins glasul,
Oftezi . . . Dar știu dece, prea bine!
Zoil gelos, îți bate ceasul!
Ambiția și cu Iubirea
Făcură planul îndrăzneț:

*) Pentru Cântecul întâi și al doilea, vezi „Viața Românească“ (an. II, Nr. 5—6, Mai—Iunie 1949) și „Almanahul Literar“ (an. I, Nr. 5, Aprilie 1950).

Pe fruntea-ți fără strălucine,
S'a pus al răzbunării preț.

Reci, străluceau zori de oțel
Pe fruntea munților din nord;
Zăcea tăcut mândrul castel,
Nemulțumit sta Cernomor
Fără scufie, în halat,
Și, plictisit, căsca în pat.
Jur împrejurul bărbii sale,
Se grămădeau tăcuți hargății
Prinzând gingaș să îi țesale
A ei cărunte ondulații;
Iar spre folos și frumusețe
Pe nesfârșitele-i mustețe
Curgea o biblică mireasmă
Și cărlionții-i prindeau buza ...
Când deodată, dete buzna
Pe geam, o aripată iasmă;
Ca un balaur dă târcoale,
Sunându-și platoșa de zale,
Și'n fața slugilor buimace,
Chiar în Naina se preface:
— „Confrate — spuse — te salut
Cu o adâncă prețuire!
Eu încă nu te-am cunoscut,
Doar faima ta mi-a dat de știre;
Dar, iată, soarta ne unește
Chiar astăzi, prin acelaș țel:
Un nor pe capul tău pândește
Și trebuie să scapi de el;
Onoarea mea, și ea atinsă,
Nu 'ngăduie să fiu învinsă!“
Ii dă piicicul mâna 'ntinsă
Și, cu privire mult șireată,
Spuse: „Naina minunată,
Imi ești de mare ajutor!
Pe-acest Finez ce cată ceartă,
Cu orice preț am să-l dobor,
Că-i slab să-mi fie adversar

Și am o norocoasă soartă;
Iar Cernomor, vestita barbă
Nicipând degeaba nu și-o poartă
Numai așa, ca pe-o podoabă.
Ci câtă vreme n'au să-mi cadă
Zulufii, sub dușmana spadă,
N'o fi viteaz cât de pornit,
Nici ochi de muritor să vadă
Un singur plan de-al meu zdrobit;
Ludmila'n veci va fi a mea,
Ruslan pândit e de mormânt!“
Ursuză mormăi și ea,
Băbuța: „Piară în pământ!“
Trei șuiere a scos apoi,
De trei ori din picior bătând
Și ca un negru zgrițuroi,
Sbură cu norii duși de vânt.

In straie mult strălucitoare,
Incurajat de vrăjitoare,
Vesel își spuse Cernomor
Să-i pună mândrei la picioare
Mustețele și-al lui amor.
Impodobit cu mult temei,
Pornește spre odaia ei.
Lung șir de încăperi străbate,
Ludmila nu-i; dă mai departe,
Sub trandafirii din grădină,
Pe sub fântâna cristalină,
Sub punți, prin chioșcuri... Nicăire!
Pieri domnița fără știre!
Cine-ar putea să spuie cât
S'a văicărit de amărît!
Tremură, urlă, se repede,
In ochi nimica nu mai vede.
Până la urmă, ca turbat,
Răgetul lui a răsunat:
„Voi, robii mei! încod veniți!
Dați fuga toți, la rezezală,
Și pe Ludmila s'o găsiți!
Dați zor! Să nu-mi stați pe tânjeală!

Iar dacă n'o să fiți de treabă,
Pe toți vă spânzur de-a mea barbă!"

Drag cititor, îți spun, de vrei,
Unde-a pierit frumoasa fată!
Noaptea — gândind la soarta ei —
Plângea, râdea, stătea mirată,
De barba albă i-era frică,
Nu însă de bătrânul vraci,
Nici nu-i păsa de el. Adică,
Groaza cu haz n'ai cum s'om Paci.
In zori, când soarele răsare,
S'a dat Ludmila jos din pat
Și'n treacăt ochii și-a'ndreptat
Spre 'maltete oglinde, clare.
De pe ai umerilor crimi,
Strânse-auritele șuvițe
Prinzând, cu moleșite mâini,
Să le'mpletească în cosițe;
Când, într'un colț, din întâmplare,
Văzu gătelile zăcând
Și le'ncercă pe fiecare,
Cu ochii'n lacrimi înnotând,
Dar din cleștarul cel fidel,
Nici când oftă, nu-i lua de sel.
Atuncea, i-a trecut prin gând
In aiurita-i reverie,
Să'ncerce-a vraciului scufie.
Tăcere'n casă și'n pridvoare,
Nici s'o zărească n'are cine . . .
Iar unei tinere fecioare,
Ce tichiuță nu-i stă bine?
Și la găteală, cui i-e lene?
Ludmila-și puse la ințeală
Scufa pe tâmplă, pe sprâncene
Și când pe față, când pe dos;
Cu sucăleli și potriveală,
Să vază cum stă mai frumos.
Dar iată ce minunăție:

S'a șters Ludmila din oglinde! ...
Iar duce mâna la tichie
Și iat-o iar ca mai'nainte.
Cum o sucește, iarăși pierе,
O scoate, iar se oglindește.
„Ei! Asta zic și eu plăcere:
Necazul nu mă mai pândește
Și scap de moșul urcios! ...“
Iși spune ea cu bucurie.
Și-a vrăjitorului scuție
A pus-o iarăși, tot pe dos.

Dar eu ași zice că e bine
Să mai vedem și de Ruslan.
Spuneți și voi: nu e rușine
Să-l părăsim chiar la aman,
Să lăsăm baltă toată treaba
Prinși doar cu scuța și cu barba?
Când pe Rogdai cu greu l-a'nvins,
A străbătut un codru rar;
In față, câmpu-i sta întins
Sub cerul dimineții, clar.
Svâcnind, Ruslan se și repede,
Câmpul de luptă când revede.
Totu-i pustiu până departe;
Galbene oase presărate,
Scuturi și tolbe zac pe dealuri,
Arme'n rugină, rupte hamuri,
Scheletul unei mâini mai strânge
O spadă frântă; și străpunge
Iarba cea tânără, alene,
Un coif împodobit cu pene
În care putrezește încă,
De mult, o prea uitată hârcă;
Răpuși în noaptea cea adâncă,
Un uriaș zăcea devale
Cu calul ce-l purtase'n cârcă.
Sulițe, lănci, săgeți și zale
Răzbec prin jilava țărână

Și ca o nevăzută mână,
Pașnica iederă, prin ele,
Iși țese gingașe dantele . . .
Nimic tăcerea fără șoaptă
N'o tulbură, nici n'o clinește
Și soarele, din culmea-i'naltă,
Peste al morții câmp lucește.

Privi Ruslan fără cuvinte,
Cu ochii triști, în jurul lui:
„Ce oase, câmpule, să-mi spui,
Or fi 'ngrășat pământul tău?
Al cărui cal goni pe tine
Și'n ultim ceas, lovit de fier,
Cine-a căzut cu slavă, cine?
Ce rugi suiși — spre care cer?
Spune, câmpie, la ce taci
Și a uitării iarbă'mbraci? . . .
In clipa veșnicei tăceri,
N'oiu avea tihnă nicăieri?
Poate, cândva, pe-un deal tăcut,
Intins l-or duce pe Ruslan
Și coarda nici unui baian
N'o spune cine-a fost, ce-a vrut!“

Dar și-aminti viteazul meu
Că spada-l face pe erou.
Și chiar un rând de zale bune
Tot mai avea unde le pune,
Fiindcă luptând cu-al său vrăjmaș,
El rămăsese cam golaș.
Dădu ocol peste câmpie
Printre tușișuri și prin oase,
Prin ruginita fierărie
De coișuri și de săbii roase,
Cătându-și arme pe măsură.
Se trezi'n vuiet câmpul mut
Cu dangăt și pârâitură,
Când a cules un corn și-un scut;
Dar n'avea spadă pentru el.
In lung și'n lat câmpul străbate
Și vede săbii fel de fel,

*Insă prea mici, uşoare toate,
Căci el era mândru viteaz,
Nu ca eroii cei de azi.
Şi, fiindcă nu avea ce face,
A ridicat de jos o lance,
Işi puse zalele pe piept
Şi a pornit pe drumul drept.*

*Pălise rumenul amurg
Peste ţărâna adormită;
Ceţuri albastre'n zări se scurg,
Se'nalţă luna aurită,
S'a stins şi câmpul. Pe-o cărare
Cu' gândul dus, Ruslan goneşte
Când, pacă'n ceaţă desluşeşte
Un negru dâmb în depărtare
Şi parc' aude prin răsuri
Nişte adânci sforăituri.
Răsuflă dâmbul parcă-i viu.
Ruslan se uită grijuliu,
Dar liniştit, nimic nu-i pasă.
Doar cu urechea lui fricoasă,
Tresare negrul bidiviu,
Scutură capul tulburat
Şi îşi sburleşte coama toată;
Dar chiar atunci, s'a despuiat
Luna de nori, — şi dintr'odată
S'a ridicat scămoasa ceaţă.
Intregul dâmb s'a luminat:
Ruslan văzu minunea'n faţă.
Cum să descriu, cu ce cuvinte?
O hârcă vie şi măreaţă
Ii stă întregă dinainte,
Dormind cu ochii grei de somn,
Şi clătinând un coif enorm
A cărui pene, ca mari umbre,
Fâlfâie, parcă vor să umble.
In frumuseţea lui cumplită,
Boltit deasupra stepei sumbre,
Doar de tăceri împrejmuată,*

De nimeni tulburat, și groaznic,
Stă al pustiurilor paznic,
Neagră movilă între cețuri.
Atunci, Ruslan strângând de hățuri,
Ar vrea să-i strice somnul tainic.
Tot mai aproape târcolește,
Privind cu ochi cercetători,
In dreptul nasului oprește
Și-l gădilă cu lancea'n nări;
Capul, atunci, cu strâmbătură
Și cu o mutră abătută,
Căscând o plictisită gură,
Deschide ochii și strănută...

De viitor stepa-i străbătută,
Vârtej, țărâna s'a nălțat,
Iar din sprâncene și mustață.
Un stol de bufnițe-a sburat.
Tăcute crânguri au prins viață,
Ecoul strănută și el,
Iar calul, nărăvaș de fel,
Nechează și o ia la goană
Incât viteazul meu, și el,
Abia i se ținea de coamă.
Un glas a răsunat prin glod:
„Unde alergi, viteaz nărod?
Fă cale'ntoarsă, când îți spun,
Că te'nghit altfel, chiar acum!“
Ruslan se'ntoarce cu dispreț
Strunindu-și harmăsarul'n frâne
Și întrebă zâmbind semeț:
— „Tu ce vrei dela mine, spune?“
Iar capul se'ntristă de moarte:
— „Ia unite, de ce oaspe-am parte!
Ascultă, prea cinstite domn,
Acum e noapte, vreau să dorm...
Să te ia dracu'! La mulți ani!“
Pătruns de vorbe-atât de grele,
Vestitul nostru crai Ruslan
A și răspuns, lovit de ele:
— „Să taci, cap sec de prostovan!
Știu eu o vorbă înțeleaptă:

Minte puțină, — frunte lată!
Când viu, nu viu numa'ntr'o doară,
Și nu mă fac nici de ocară!“
Atuncea, hârca amuțită,
Adânc, de furii scormonită,
Jărativ se aprinse toată,
De sânge ochii-i străluceau,
Groasele buze-i spumegau,
Aburi scotea pe beregată,
Pe nas și gură, — până când,
Puternic înspre cneaz răsufă,
Iar calul, ochii închizând,
Capul și-l pleacă, pieptul umflă
Prin ploaie, beznă și prin vânt,
Șovăitor croindu-și drum,
Cuprins de teamă și orbit,
Gonește, de puteri sleit,
Un adăpost cătând acum.
Voinicu'ntoarce înc'odată
Dar nici acum nu izbutește
Și'n urma lui, hârca turbată
Cu hohot îl batjocorește:
— „Ce fugi, viteazule, ce ai? . . .
Stai mai domol! Incet! Mai stai.
Să nu-ți frângi gâtul, vezi mai bine!
Și'nvrednicește-mă, măcar
Cu-o lovitură și pe mine,
Cât călărești pe harmăsar!“
Astfel bătându-și joc de el,
Voia să-l facă de rușine.
Ruslan tăcut prin preajmă-i trece
Tot legănându-și lancea'n mână
Cu stânga scurt smucind de frână,
A împlântat oțelul rece
În limba hârcii, otrăvită.
Atunci, la fel ca o cascadă,
De sânge gura-i podidită.
Uimit de ciudă și durere,
Ochi mari căsca, pe cneaz să-l vadă,
Și palid se făcu'n tăcere.

Vedem și noi cum uneori,
Înfierbântat, cu capu'n nori,
Într'un moment suprem al scenei,
Câte-un slujbaş al Melpomenei
Ce-aude lumea fluierând,
Iși uită rolul și pălește,
Gol în privire ca și'n gând,
În tremur se bălăbănește,
Iși lasă capul în pământ,
Se bălbăie și amuțește
În fața masselor râzând.
Acest moment l-a prins din sbor
Ruslan, — și amenințător,
Cu brațu'n sus, se năpustește
Spre capul prins de tulburare
Și în obraz, din goana mare,
Cu-a lui mânășă îl lovește;
Răsună stepa cea adâncă,
Iarba din jur, înrourată,
De spumă fuse'mpurpurată,
Și clătinată, greaua hârcă
S'a dus deadura, rostogol;
Coiful de tuci răsună încă.
Atunci, pe locul rămas gol,
O mare spadă strălucea.
S'a repezit Ruslan spre ea,
O ia în mână, o încearcă,
Pe iarba cea de sânge udă,
Aleargă cu o poftă crudă:
De nas vrea el s'o lase bearcă
Pe căpățâna cea turbată.
Când să lovească fără milă,
Cu spada lui cea grea și lată,
Aude'ncremenit, deodată,
Ca o jelanie umilă . . .
El spada'n jos domol și-o lasă,
Furia dârză-l părăsește,
Ii scade pofta furioasă,
Și sufletu-i se potolește
Cum ghiața'n câmpuri se topește
Învinsă de-a nămezii rază.

— „Mințile'n cap tu mi-ai băgat
Hârca atunci i-a spus oftând —
Și brațul tău mi-a arătat
Că'n fața ta, de vină sânt;
De-acum, de tine o s'ascult.
Te'nduplecă, voinice dragă!
De plâns e soarta mea întreagă.
Am fost și eu viteaz de frunte
Și cu dușmanu'n lupte crunte,
Nici un egal nu îmi găseam.
Prea fericit să fiu, puteam
De nu s'ar fi'ntâmplat să-l am
Pe frate-meu mai mic dușman:
El, veninosul Cernomor,
Perfidul făcător de rele,
E vinovat și de-ale mele!
De mic, de când eram fecior,
Această neagră stârpitură,
Pitic cu barbă și mustăți,
Ne-a fost făcut de răs pe toți
Și mă privea cu multă ură.
De-atunci, cu sufletu-i mișel
Și crud, — nu m'a'nghițit de fel!
De când mă știu, fusei cam prost
Deși voinic; dar el — spun drept —
Pe cât de rău și slut a fost,
Era un diavol de deștept.
Și-mi pare rău, trebui să-ți spui,
Că'n minunata barba lui
O forță e, miraculoasă,
Și câtă vreme-i e întreagă
Lui de nimica nu îi pasă,
Răul de el nici nu se leagă.
Astfel, cândva m'a iscodit
Cu glas viclean și rugător:
— „Mi-ai fi de mare ajutor! ...
In negre cărți, eu am citit
Că pe al mării țarm, departe,
Spre munți răsăriteni, unică,
Se află'n peșteri ferecată
O spadă; și de ea mi-e frică!
Am mai aflat că e păstrată

Din vrerea unei crude soarte
Și că — de noi fiind aflată —
Ne va aduce numai moar'e:
Ea barba mea o să-mi ciuntească
Și ție capul. Vezi acuma,
Că trebuie să punem mâna
Pe astă sculă diavolească!⁶⁶
— „Ei, și! Ce piedică stă'n drum?
— i-am spus piticului — și-acum
Sânt gata lumea s'o străbat!”⁶⁷
Și mi-am săltat un brad în spate,
Iară pe-un umăr, să-mi dea sfat,
Luai stârpiciunea mea de frate.
La drum pornit-am, lung și greu;
Și mulțumesc lui Dumnezeu —
Am tot umblat în voie bună.
La început, ne merse strună.
Depart, peste munți, găsesc
Și blestemata văgăună.
Prin mușchi și pietre scormonesc,
Și dau de sabia ascunsă.
Soarta a vrut, se vede, însă
Să pună ceartă între noi
Și — recunosc — nu de pomană:
Vorba era, care din doi
Să aibă spada năzdrăvană?
Pe când strigam, de furii prins,
In fine, după lungă ceartă,
O cursă frate-meu mi-a 'ntins
Și — potolit paică deodată —
Imi spune el cu îngâmfare:
— „Cearta nu ni-i folositoare:
Eu zic să facem între noi
O înțelegere, mai bine;
Să spună soarta: din cei doi,
Cui, oare, spada se cuvine?
Lipim urechea de țărână
(Doar capul rău la de-astea-i bun!)
Și'ntâiul sunet cin' l-a prins,
Pe sabia va fi stăpân.”
Apoi, pe burtă s'a întins,
Iar eu, de prost, făcui la fel:

Măntind, ascult, n'aud nimic;
Să-l mint, fac planul, pe pitic,
Fără să știu c'o să mă'nșel.
Tiptil, tâlharul către mine,
Săltându-se pe vârșuri, vine
Și-mi pică'n spate'ncetinel;
Spada prelung a șuierat
Și până să mă domiresc,
Capul din umeri mi-a sburat.
Dar forțele ce'n ea mocnesc,
Al vieții duh mi l-au păstrat.
Acum doar bălării mai cresc
Pe stârvul meu, rămas deperte,
Intr'un ținut uitat de lume,
Și nici de groapă n'avui parte.
Însă piticul rău, anume
M'a smuls din piei și oase moarte
Și'n astă grea singurătate
Paznic m'a pus, — pe viața toată, -
Al spadei, azi de tine luată.
Voinice! soarta e cu tine,
Ia spada și te du cu bine!
Poate-o să dai în drumul tău,
De vrăjitorul cel mișel.
Iar de-o să te'ntâlnești cu el,
Zdrobește-l, că-i viclean și rău!
Deabia atuncea, împăcat,
Voi părăsi eu lumea'ntreagă
Iar lovitura ce mi-ai dat
Recunoștința-mi o s'o șteargă“.

(În românește de Miron Radu Paraschivescu)

M. Isacovschi

CÂNTEC DESPRE REVOLUȚIE

Neînsemnat sub zări înegurate,
Pe vitrega câmpie și avară,
Incredător în rod pe jumătate
Imi semănam eu pâinea cea amară.

Intruna urma ta am căutat
Prin sat și prin oraș orbecăind.
În cântec te-am strigat neîncetat,
În veacuri lungi te-am așteptat cu jind.

Eu sunt acel ce 'n nopțile 'nghetate
Neîncetat la tine mă gândeam
Și adeseori cu arma grea pe spate
În lupte pentru tine mă duceam.

Dar prin pădurea veacurilor, deasă,
Tu auziși amarnicul meu plâns.
O mână spre mujić, — prietenoasă
După ani triști, o mie, i-ai întins.

Și sub al său acoperiș sburlit
O vatră fericită ai adus.
De tine mai întâi și-a auzit
Numele nou, cu măreție spus.

Azi în suflarea ta mângâietoare
Cu alintări mă simt înfășurat,

*Când între sovietice hotare
Trec, stăpânind și mare și uscat.*

*Eu nu știu peste câte văi și ape
Și prin ce loc voi duce al meu pas,
Intotdeauna îmi vei fi aproape,
Batjocorită, — 'n veci n'am să te las!*

(Traducere de Dumitru Micu)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Boris Raevschi

D O U Ă H Ă R Ț I

*Un plan de noi măceluri
Se'ncheagă peste-ocean;
Cu sânge, grele fronturi
Cu foc sunt trase'n plan.
Și semne diferite
Tresar din loc în loc:
— Pe-aici să treacă bombe!
— Aici să vie foc!
Pe harta înroșită
Inseamnă cineva:
— Pădurile aceste
Intregi se vor tăia!
— Sub mii de avioane
Aștearnă-se un șes!
... Și lucră generalii,
Și-și dau la fronturi ghes.*

*La noi o altă hartă
Și-un alt plan de război
Și fronturile poartă
Un verde crud la noi.
Iar semne diferite
Te'ntâmpină și-aici:
Colea vor crește paltini,
Colea stejari voinici.
Suntem și noi în luptă
Dar pacea ne e țel;
Victoriile'n muncă*

*Ne poartă către el.
Infrângem forța stepei...
Pe ntinsul ei pământ
Păduri fremătătoare
Vor ține piept la vânt.
La harta asta verde
Savanții au lucrat.
Sunt două hărți. Și lupte
Tot două le străbat;
Și's două lumi în ele,
Doi sori le încălzesc;
Intr'una cade seara,
Intr'alta zorii cresc.*

(Traducere de Aurel Rău)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pavel Antocolschi

F O C U L

*In față ne răsare iar
Ostașul, cu-al său chip și nume.
...Când tancul era lucru rar
Și avionul o minune,
Când și uraniul mai dormea
Incă'n ascunse zăcăminte, —*

*In anii ca o rană grea
Doar focul strălucea nainte.*

*De astăzi supraviețuiește
Soldatul, fronturilor grele,
Neliniștit, își amintește
Cum în tranșeu, prin glod, șrapnele,
Rachetele când au murit,
In dosul besnelor germane,
Prin focuri zorii au țâșnit.*

*In jur, furtuna se sbătea.
In șanț, lumina n'avea loc.
De-asupra lumii se 'nălța
Acel Octombrie de foc.
Privi soldatul și văzu
Unde pământul naște soare,
Minunea-aceasta o crezu.
Străpunse nopțile amare.*

*Intunecimile ce dor
Sub adevăr le-a nimicit:*

*PUTERA SOVIETELOR! —
In miezul focului cumplit
El merse. Dar în urma lui,
Spioni cu cârdul s'au grăbit.
El îi trimise focului
Care i-a ars. Și-a biruit.*

*Avem și-acum lumina-aceea.
Acel soldat nepieritor,
In Vietnam sau în Coreea,
Se luptă pentru viitor.
La fel de tânăr și iubit,
El adevărul îl păzește
Acum când globul e'mpărțit
Pe linia de foc ce crește.*

(Traducere de Virgil Iancu)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Liviu Suciu

Să nu uii niciodată

(fragment)

Regimentul se târa ca un melc. Praful se depusese pe căști, pe bidoane, pe sacii de merinde. Gros, gălbui, încăbușitor, Rar, pe sus, trecea câte-un avion spărgând liniștea cu firul lui de zumzăială. Pe aici, nu se cunoștea deloc a fi războiul. Picioarele abia se mișcau.

Debarcoată din trenul care o adusese din Sibiu, unitatea era la al 65-lea kilometru de marș forțat. Trebuiau până în seară să ajungă la Cornești. Și acum mergeau atât de încet.

Deși automobilul colonelului Roșu trecuse de zece ori în fața și în spatele coloanei, oamenii tot nu puteau grăbi pasul. Bocancii se afundau în praf până la șireturi. Căi trenului regimentar erau murdări de spuma îngroșată în praf și hamurile păreau niște cârpe gata-gata să se rupă la prima piatră ieșită în calea lor.

— N'ai năfrămuță, Artimoane?

— N'am!

— Cu ce să mă mai șterg?

— Nu te mai șterge. Tot atâta-i.

— Am o obială curată în sac!

— Sacu-i în căruță!

— Nu mai oprim?

— La noapte!

— Da' unde?

Celălalt ridică din umeri și cu mâneca vestonului încerca să-și înlăture sudoarea ce-i scălda grumazul.

— Tu nu asuzi deloc?

— Nu!

— Eu asud a' dracului! Cumoști drumul ăsta?

Artimon clipi din ochi. Trecuse pe drumul acesta de mult ori eu căruța. Mergea după uleiu, pentru moara lui Oprea.

— Să nu bați caii măi Artimoane! — îi spunea stăpânul.

— Oj vedea! — mormăia Artimon.

— De pățește careva ceva, îți trag din simbricie!

Așa pornea el totdeauna la drum. Cu ochii stăpânului împungându-l în spate. Și-acum mergea cu picioarele lui, pe jos, venind de departe, flămând și plin de praf! Nici un mușchiu al feței nu i se mișca. Nici un strop de sudoare nu-i izvora din pori. Privea mereu înaintea cu ochii pierduți departe, în susul Târnavei, până unde se vedeau abia, micș ca niște jucării, coșurile înalte ale fabricilor din Târnăveni.

— Mă, și mai am în raniță nește slană rămasă de acasă!

Artimon încercă să nu-l asculte.

— Uite-așa, mergând, aș mânca! Auzi Artimoane? Pe Dumnezeuul meu, că nu te văd!

— Orb ai fost tu totdeauna!

— Și tu sărac. Tot la Oprea ai slugărit. N'ai vrut să vii deloc la noi. Măcar un an să fi stat!

— Parcă la voi era mai altfel!

— Oricum, nu ca la el.

Aproape de ei, traful calului ridica praful până la centură, și sclipind în soarele arzător, chipul proaspăt al sublocotenentului se în-
cruntă!

— Vorba, soldat! Suntem în zonă de luptă!

Onisie Gruma plecă fricos capul. Artimon tot aiurea se uita, pă-
rând că nici nu-l vede.

— Ai auzit, Preda?

— Da, să trăiți. Și-l salută cu o mână mare, hotărîtă, înegrită de cureaia centurii, ale cărei degete, de groase ce erau, puteau să se apropie numai către rădăcină.

Sublocotenentul trecu în fața plutonului. Ceva mai în spate, se auzea sforăind mașina comandantului urmată de un autobuz rechizi-
ționat, în care era comandantul.

Nici un semn de luptă, nimic. Ai fi zis că o unitate face exerciții pașnice de marș, cu două cărămizi în sacul de merinde și cu cartușie-
rele umplute cu nisip.

Numai în partea stângă a șoselei, treceau din când în când câte un gir de zece, douăzeci de care, încărcate până'n vârf, înapoia cărora se vedeau legate felinare de noapte, luate dela locul lor din cuiul bătut în grinda grajdului, și câte un câine mergând printre roți, ca să se țină tot în umbra carului, întorcând câte o privire plină de nevinovăție spre coloana de soldați care se târa pe sub coroanele merilor.

— Ai mei — se gândea Artimon — n'au plecat. N'au avut cum să plece. N'au avut cu ce. Poate că-s în păduri, ori s'or fi tras numai la gropile de arină din coasta dealului lui Nemțior. Ce știu ei ce-i băta-
ia? Și ai lui Onisie cine ști eunde fugiți cu carele cu boi. Și-ai lui Oprea, cu cai!

Și privea mereu cum treceau carele. În vârful umuia, o babă des-
pletită se ștergea cu năframa la ochi. În poale ținea un copil, a cărui

mamă mâr'a vitele. Mai înapoi, un bătrân mergea ținând de restul julu-
lui, împiedecându-se și mormăind.

Ultimul car era umplut până la rudite cu mărunțișuri gospodă-
rești. Fata care mergea pe lângă vaci, să fi tot avut 16 ani, se strop-
șea la trei copii mai mici, așezați deasupra hodrobelor, care se cer-
tau pentru ceva!

Apoi iar drumul pustiu. Lung, șerpuitor pe la subțioarele dealu-
rilor, ocolind meandrele Târnavei, toropit, zăcea tăcut, ca o curea
strâmbă gata-gata să se răsucescă de căldură.

Un moment capetele se întoarseră în aceeași direcție. Mașina co-
mandantului trecea iar spre fruntea coloanei. Ochiul lui Artimon scân-
teiară.

Cu o batistă mare, albă, cu pătrățele albastre, colonelul Roșu, se
ștergea de praf pe reverul hainei. Ochearii fumurii îi ocroteau ochii.
Trecea pe lângă coloană privind înainte ca și când coloana ar fi fost
formată dintr'un trup lung, inert, foarte omogen, purtat pe sute de pi-
coare, automatizate de o putere ce le venea din afară, nebănuț de
misterioasă. Pentru el, unitatea lui era unitate. Nu era formată din
oameni, din căruțe, din echipament. Era, pur, și simplu, regiment. Și
nimic mai mult.

— Mână mai bine!, atinse el cu mâna înmănușată umărul șoferu-
lui.

— E cald! îndrăzni aghiotantul.

— Foarte! Mă gândesc ce s'o fi făcut Pia, pe turbureala asta.
Numai de-ar avea grijă măgarul acela de Maxim. Cine știe ce face cu
Loly.

— N'o să mâne tațe. Fiți sigur. Duce o frică de doamna Pia, ca
de Hristos!

Colonelul nu părea să-i dea dreptate. Era enervat că nu se mai
sfârșea coloana, s'o ia înaintea lor cu câțiva kilometri, să oprească
în vreun sat la o umbră undeva, să mai odihnească.

— Mâna mai bine! M'a ostenit mașina asta nesuferită.

Și mâna înmănușată se strânse pe spătarul scaunului.

— Dar fii atent! Cum observi ceva, întorci cu 100 pe oră. Nu
trebuie să riscăm.

Și nervos că nu se mai aprindea bricheta argintată, ceru printr'un
gest scurt aghiotantului să-i dea un foc la țigară.

— O s'ajungem curând, domnule colonel!

— Abia apuc! În douăsprezece ceasuri, intru cu unitatea în Tg.-
Mureș.

— Vorba dumneavoastră, până sfârșește țigara.

— O să le lăsăm Ungurilor chiștoacele.

— Chiar dumneavoastră spuneți asta?

— Dar cum crezi că o să reziste? O să-i ajungă și pe ei nemții din
spate, și atunci, salut! Numai de nu ne-ar lăsa mașina în drum. Și eri
... până... tocmai când treceam prin Mediaș.

— Păi, atunci mai bine să așteptăm sosirea Rușilor!

— Puah! Rușii! Am chef să-i scarmăn pe Unguri un pic. Pricepi? Când m'am refugiat din Tg.-Mureș, primarul lor a scuipat după mine. Acum de mi i-ar da Dumnezeu în mâini!

— Dar joncțiunea cu 81?

— O facem. Dar eu am ceva, știi, așa?... O pungă cum făceam la Perecop, în 42, și o împlânt ca pe o săgeată în Tg.-Mureș. Pac! Știi, tu nu-i cunoști pe Unguri. Fiare. Auzi? Bestii! Vărădy, primarul lor, a scuipat după mine!... Dă-mi te rog, încă un foc!... așa...

Unitatea rămăsese mult în urmă! Abia se mai vedea târîndu-se pe sub coroanele merilor depe marginea șoselei, stărnind în urma ei o coadă uriașă de praf, care se răsfira până sub poalele dealului și până în coasta linei ferate.

— Tu dece ești supărat, mă, Sărăuțule?

— Eu, n'am dece!

— Păi, atunci dece te superi?

— N'am dece! Dumnezeii ei de bătaie, m'am! Am numai o nevastă și trei copii. Unde-s? Știe ăl de sus! Ai noștri am auzit c'or fugit către Sibii!

— Numai de-am ajunge odată!

— Știi unde?

— Știu. La Cornești intrăm în foc!

— De unde știi?

— L-am auzit azi noapte, pe-al nostru vorbind cu sublocotenentul dela a treia.

— Mă, Preda. De-ajung la Cornești, eu fug!

— Unde dracu' fugi?

— Fug acasă!

— Hm! Am să 'mpușc după tine!

— Îți mai arde de găumă.

— Deloc!

Sărăuțu se 'ntoarse spre el. Ochiul lui Preda tot mai aveau ceva din monotonia din zilele trecute, dar parcă fășnea din el ceva nou, puternic, hotărît.

— De ce, mă? Și tu ești ca ăștia? Ce rău ți-au făcut ție Ungurii? Dece să ne batem cu ei? Poate c'or fi chiar de-ăia, fugiți din satele noastre dincolo. Ai trage tu în ei?

— Eu? Eu n'am să fug! Parcă nu-s sătul și eu? Până 'n gât. Dar ordinul e ordin. Nu se calcă. Și apoi nu-s numai Unguri, is și Nemți. Și nu-s numai Nemți, is de-ai lui Hitler. Toți. Toată lumea se bate cu ei. Știi ce a zis eri Gărdău? Țăla care-a fost dezertor? Apoi, atunci m'ai înțeles. Toată lumea pe fasciști. Și tu, să fugi! Chiar tu..

Și ridică din umeri greoi, ca și cum ar fi scuipat disprețuitor, pe toate războaiele istoriei și pe toată rânduiala omenirii.

— Dar eu, mă Preda, eu dece să mă bat? Spune tu! Dece? Să se

dată Onisie și Ciurcău. Și ăștia ca Horboi. Noi? Ce? Când mergem acasă, să mergem schilavi! Cu ce să trăim?

— Eh, cu ce! Om cumpăra o căruță și om porni a cere pe sate!

— Păi, tu tot zici că vrei să ajungi!

— Vreau. Și să și începem. Dar nu de aia ca să-i batem pe Unguri. De-aia, ca să sfârșească odată. Destul îi de trei ani

— Așa-i. De trei ani!

— Soldat Preda! ... Strigățul lovise parcă în capetele soldaților cu zeci de ciocane. Toate se apleacă.

— 'Zent. S'trăiți!

— Ești turc? Nu pricepi? Suntem în zonă. Nu se vorbește!

— Nu, s'trăiți!

— La primul bivouac o să te pun să sapi latrina.

— Da, s'trăiți!

Și scrâșni din dinți. A mai văzut pe după ceafa lui Onisie și pe sub marginea căștii, mâna sublocotenentului, subțire și fină, jucându-se cu cravașa. Apoi pieri din vedere spre spatele coloanei. Mâna lui care ținea cureaua puștii, era așa de mare, de crăpată, de butucănoasă! Și, strânsă în pumn, cureaua se îndoi până la brățară.

— Auzi, mă Quisie?

— Ce?

— De mult ți-am tot spus eu ție că lumea asta nu-i făcută bine!

— Iar te-apuci? Mai bine te 'nchină. Cum vrei tu peste voia lui Dumnezeu?

— M'apuc! Că nici nu mai zic.

Și întorcându-se către Șărăuțu:

— Mă, ăsta-i ca surdu. Îi dai și el nu pricepe!

Pe tine nici nu te poate pricepe nime!

— Bogdaproste, mă! Nu mă poate. Tare prost is, să știi! ăștia ca el, nici nu pot pricepe. Dar tu? ... Hm...

Și nu mai ziseră multă vreme nimic. De după coama dealului, se vedeau în vale Cornești, cu două biserici mari, cu trei castele și cu case mici și mărunte înșiruite pe patru uliți lungi. Preda se freca la ochi, să-și șteargă praful umezit din colțul pleoapelor. Târnavă se ascundea departe sub deal la Crăești și în fund spre Mediaș, pădurile tăceau, mocnind. Parcă din ploalele lor cobora înserarea.

— Ajungem, șopti Preda!

— Acușa.

Picioarele parcă nu-i mai dureau. Căștile erau cu o palmă mai sus și ochii întregii coloane care cobora în sat, se aprinseseră. Până în nările lor, venea miros de mâncare proaspăt gătită. Un răbufnit deslușit, de explozie se auzea undeva peste dealurile Crăeștilor, și coșurile dela Târnaveni se ridicau semețe, fumegând încă. Un bulbuit surd, continuu, ca o huruială subterană, se auzea întruna.

Din colțul orizontului, se desprinseseră nouă Stukas, care în formație perfectă, pluteau spre Mediaș. Cine știe ce gară urma să fie dis-

trusă. De acolo aveau să vină Rușii! Dîncotro mergeau ele. Și toți le priviră cu ochii până se pierdură, cotînd către Blaj.

Mașina colonelului coti brusce peste șanțul șoselei și intră în porumbiști. Cîteva strigăte puternice și toți dispărușeră în porumbiști. Artimon oprise lângă un măr. Zămbea.

— Hm, își zicea el, la regiment era tare. Mare. Acum, fi ca iepurele. Barem de l-ar nimeri odată să s'aleagă praf de el!

Și se gîndea la mizeriile din regiment, la carcera făcută. La cei împușcați pe front, înainte de retragerea din Crimeia. La palma pe care o primise dela sublocotenent cînd ieșise la raport, fără capeă!

— Cum de nu l-a atins nimic? De mi l-ar da Dumnezeu în fața puștii, numa odată! Noi am tras foame o zi și o noapte la Blaj, și-am descărcat. Și el a mîncat la restaurant!

Din capătul Adămușului, se ridică deodată o rachetă verde.

Din capătul coloanei lor, la fel una verde. Un oftat de ușurare slobozi piepturile, gata să pleznească de atîta așteptare încordată.

Preda privi ochii îngroziiți ai lui Onisie. Apoi privirile furise ale lui Șărăuțu, și zâmbi.

— Câți vor mai fi ca ăștia, aici, între noi? se tot sbătea cu gîndul Preda. Și cînd se oprise coloana, începu să-și scuture cu putere bocancii plini de praf, pe bърnele unui pod din fața unei case pe care era tabla de primar. Aici, înainte, locuia fata primarului. Dintr-o aruncătură de ochi, ghici că nu-i nimeni acasă. Și se așeză pe capătul podului, cu capul în palme, lovindu-și mereu picioarele unul de altul. Apoi, porni spre casa lor, deși știa că nu va mai găsi pe nimeni. N'o mai văzuse de trei ani.

În fața primăriei, era adunată o grămadă de ume. Femei, copii, bătrîni, cîte un bărbat, ici, colo. Se auzeau până departe plîsete, strigăte, bocete. Umblau de ici-colo, se întrebau unii pe alții de mai multe ori același lucru. Și românește și ungurește. Unii își făceau cruce. Mai ales femeile. Era cald. Un soare apăsător, de început de Septembrie, le împovăra umerii. Sudorile se scurgeau bogat pe fețe. Asudau de necaz, de frică, de groază. Nu știau ce să facă.

Prin sat treceau mereu refugiați din satele de pe Mureș.

— Ce mai stați? strigau cei care treceau.

— Nemții au ajuns la Luduș.

— Eu am văzut tancurile lor pe dealul Cucerzii.

— Dar de ce fugiți? întrebă Moldovan.

— Impușcă bărbații. Pe mumeri le duc să sape șanțuri. Taie vitele. În Bichș au împușcat o bătrînă. Ce mai așteptați?

Și oamenii din Cornești, îi petrecau cîteva pași, apoi le spuneau „Doamne ajută” și iar se poneau pe hărmlăe.

— Mă duc, mă duc singură dacă nu vii! zicea nora bătrînului Boaca.

— Da' tu, puica tatii, tu; stai să vedem ce fac oamenii!

— Nu mai stau... Nu... Doamne, Neculae, Neculae, de ce te-ai

după de acasă azi dimineață, mânca-o-ar focu de fabrică... și se porni pe bociu.

Boaca sudui ceva bătrânește și se pierdu să-l caute pe Moldovan.

— Unde-i notarul, notărașul... să ne spuie ce facem?

— Notărașul îi gata. Pornește acuma în Velț, cu căruța!

— Hei, primarule, primarule, Grumaaa...

Dar în ușa primarului, nu era nimeni. Oamenii băteau cu pumnii în ușa. Suduia. Se uitau înăuntru pe ferestre, Dulapuri goale, deschise, nu mai era nici telefonul. Vraște!

— Noa, ce ne facem, porțim?

Dar nimeni nu-i răspunse. Pe poarta locuinței notarului, ieșea căruța. Doamna și fetița pe vârf. Notarul mâna singur.

— Oameni buni, se opri el, în drum — faceți ce puteți, eu mă duc cu socotelile statului. Mă duc în Velț. Să v'ajute Dumnezeu.

Și dădu bici căilor.

— Da, noi ce facem?

— Așteaptă-ne și pe noi, domn' notar...

— Se duce, ma, se duce... — se rățoia Moldovan!

— Ne-a mâncat ajutoarele — sări o femeie — și acum ne'ntoarce spatele...

— Îi învățat, nu merge el cu noi, spunea Văsăian.

— Chiar de-aia ne-ar prinde bine...

— Mai vii tu îndărăt!...

— Măi, măăăi... răcni Todoran. Ia tăceți un pic!... Auziți? Dar alba după un timp se liniștea.

— Ce facem? Ne ducem ori ba?

— Nu ne ducem nicăiri!... Las' să ne omoare aici...

— Da' dacă trag cu tunurile, în sat? Am văzut eu în bătaia aialaltă, sate șterse de pe fața pământului! zise Boaca.

— Dar dacă merem până'n pădure, nu-i lucru mare!

— Suntem mai ferți și de avioane...

— Ne ascundem, de nu ne găsește o sută de ari.

— Și suntem aproape, venim prin cucuruze până acasă...

Sudă'mile, plânsete'e. strigătele se transformaseră în umătăți de cuvinte, în mormăieli. Cămenii suceau țigări groase, în hârtie de gazetă și se înțelegeau care cu cine putea. Se părea că nu mai era nimeni rău și că-și iertaseră toate greșelile.

Preda avea vreo 62 de ani. Se oprise în poartă la Gruma. Și pe bătrânul făt Onisie îl chema, ca și pe fecior.

— Bade Onisie... bade Onisie!

Nu-i răspunse nimeni. În curtea primarului se făceau de zor pregătirile de pornire. Preda intră cu pas fricos în ogradă.

— Nu, nu-i lăsăm... striga primarul — porcii îi punem în dric, punem ușa dela poiată peste ei și deasupra punem lăzile...

— Covoarele nu le las, nu le las, plângea Fimia, nu le las...

— Arză-le focul, de ele mă doare capul? Țipă-le, că le dau foc...

... auzi? Fata le aruncă înapoi în casă și plângea.

— Bade Onisie, aş avea o rugămintă, am fost oameni cumsecade totdeauna....

— Lasă-mă, mă, ce, am vreme? Acum nu-s primar. Steie câte-o vrea. Nu vezi că nu'mi încăp nici mie?

— Noi avem puțin. Ia, o legătură de haine și niște făină de mă-măligă.

Dar primarul nu-l mai auzea. Mergea spre gard, cu pas iute, să scoată cai și vacile, să plece.

Preda porni, trântind ușa porții.

Când trecu pe lângă casa lui Török Pišta, văzu lumină și auzi glasuri. Se opri un moment.

— Mă... zicea Horvath, dacă vă duceți cu Români sunteți niște câlni... Voi aveți sânge în voi, ori lapte aeru?... Și averile, cine vi le-or păzi, Români, hai?... Măi... mă... când or tuna în sat honvezii noștri...

— Noa d'apoi să rămăe cine are avere de păzit... — se auzi vocea lui Török. — Eu nu mi-oi băga capu' iar la grofi...

Preda porni mai departe. Primele care începuseră să iasă din curți. În milocul satului, se întâlni cu Gergely Andraș. Mergea și el cu carul urmat încă de vreo zece care.

— Da' tu unde meri, mă?... doar vin ai voștri!

— Care ai noștri?... zise Gergely.

— Ai voștri mă, Ungurii și Nemții...

Cealalți se adunaseră în jurul lor. Erau vreo doisprezece de toți.

— Nu-s ai noștri, grofi și tâlhari lui Hitler, bade Savule, mai bine duce-s'ar dracului.

— Da' dece?

Szabo Peter se aplecă la urechea lui.

— Am auzit că generalul lor fi Cako. Feciorul grofului.

— Și apoi? Tot ungur îi...

— Ungur, ungur, da' grof... Vine să-și ia pământurile înapoi. Asta-i. Ne taie felii, de ne prinde!

— Las' că vin Rușii... — mai spuse Gergely. Să rămăie Horvath, că are pentru ce.

— Păi, atunci dece nu mergeți cu noi? Noi ne-am socotit la pădurea lui Roman.

— D'apoi și noi, cam tot pe acolo ne-am socotit c'om mere... așii... care încotro...

Carele plecaseră și Preda tropăia spre casă, prin praf. Colbul drumului i se furișa printre degetele bătrâne și bușdica pe podul piciorului. Apoi îi răsăriră cuvintele din casa lui Török Pišta. Apoi, vorbele primarului.

Deodată zâmbi. Așa. Așa stă socoteala. Săracu tot sărac. Gazda, tot gazdă. Și noi ne mai dușmănim! Ptiu, trăzni-le-ar matele, tâlhari... Ne-om duce în dealul lui Nemțisor, în găurile de arină.

Incepa să apună soarele. Parcă era lipit de coama dealului Crăeștilor. Carele ieșeau într-o liniște de mormânt. Se auzea câte'un muget

de vacă. Câte un urlat de câine părăsit în lanț și plânsetele înăbușite. Cobora seara de 3 Septembrie.

Și Preda, deși mâniaș pe Artimon, tot se gândi o clipă la el.

— Oare n'o fi și el pe-aici pe undeva? Mânca-l-ar amaru' să-l mănâce de copil!

Pe lângă el, în trap, trecu umplându-l de praf căruța lui Oprea.

— Tot bine! -- strigă el.

Dar Oprea nu-l auzi. Preda porni spre casă, să-și ia bătrânica, fetele și legătura lui cu mălai și cu boarfe!

— Oamenii buni, mări! Dați către pădurea lui Roman!

— Da' pe unde, că nu-i cale?

— Tăiați prin cucuruze, măă!

— Anisie, Anisie?

— O, mai trăznite-ar Dumnezeu, da' dece n'ai grijă?

— Ilarioane, măăăă, am uitat să ieu găleata cu mine!

— Lasă că le-adăpi tu din comănac!

Atâtea strigăte se încrucișau în noapte. Atâtea zurnuituri de care. Bocete și urlete. Osii rupte. Vită rău prinsă 'n jug, o roată fără obezi care făcea carul să se oprească. Coloana mergea înainte. Câte unul se oprea.

— Mână, mă!

— Stai, că mi s'a rupt osia!

— Și-apoi! se 'nfuriau cei din urmă, să ne prindă Nemții? Dați-l în lături!

— Leagă-mă, mă Văsăene după tine, nu-i greu!

— Ba dracu!... Cine știe unde ne oprim.

Zeci de perechi de mâini, apucau una-două carul buclucaș și zdup! în șanț. Ori în porumbiște, ori în lături. Și coloana mergea mai departe. Se ruga omul fel și chip. Odată scos din cale, nimeni nu-l mai ajuta. Fiecare era mereu cu ochii la carul lui, la avutul lui. Pădurea era aproape. Noaptea se lăsase adâncă și întunecoasă, atât de întunecoasă încât cerul tot părea un uriaș coviltir de smoală, care-ar fi vrut să oprească acest colțișor de pământ de ploaia de grozăvii ce urma să cadă.

Oamenii începură să se respire. Se auzeau topoarele tăind lemnele care stăteau în calea carilor. Fiecare căuta un șanț în pădure, o ridicătură, un desis, ceva, unde să fie mai adăpostit. Femeile plângând țarau crengile. Copiii fricoși stăteau sgribuliți, cu ochii holbați la toate câte se întâmplau într'un timp atât de scurt. Smulși din micul lor univers, care era ograda, ulița sau rareori chiar satul, acest drum orbecăit, această fugă și dezordine, această prăbușire totală de legi, de obiceiuri, de datorii și de bunăcuviință, era de neînțeles pentru ei. Iar pentru cei mari nu mai era timp să înțeleagă.

La pădurea lui Roman, era un șanț mare, săpat de apă, pe fundul căruia se putea merge adânc în pădure, ocrotiți de maluri. Aici, ora o adevărată bătaie! Certuri, strigăte, câte un lămpaș spart, mugete de vite, lătrături de câini, injurături, vaete. Ce nu erau! Nu mai era nici popă, nici primar. Nu se mai cunoșteau neamurile. Să-i fi stat fratele în cale, îl pălea cu rudița dela car și dă-i mai departe! Cât mai adânc, cât mai departe, cât mai ascuns!

La vreo șase kilometri, acolo unde larga vale a Corneștilor se deschidea în lunca Târnavei, satul părea un cîmțir. Câțiva mai rămăseseră prin sat. Bătrâni încăpățânați care vroiau să moară în casa lor, sau nevrâstnici care cunoșteau câte ceva din șmecheriile dela Târnaveni, unde începuseră o meserie și nu o terminaseră, care vroiau să mai ciupească câte ceva în lipsa oamenilor, ori ticăloși, care așteptau pomana hortiștilor și-a memților.

— Nimeni n'are voie să intre în case!

Ordinul colonelului Roșu era categoric și pe cât îi era de colorat rumele, pe atât de negru îi era renumele în regiment. Patrulele făcuseră joncțiunea cu regimentul 81. Linia frontului nu era încă precisă. Nu era propriu zis un front, oarecare. Spărgând pichetele de grăniceri dela Trimia, Viducau, Band, nemții, împreună cu trupele hortiste existente în Ardeal, făcuseră o pungă uriașă pe valea Mureșului până la Turda, sprijiniți de un tren blindat și de aviația ce se mai afla pe aerodromul din Târgu-Mureș. Din dreptul Uioarei, pe șoseaua ce duce la Cornești, pornise o unitate de 18 „tigri regali”, care urmau să se întâlnească la Mediaș cu o a doua clapă a cleștelui, ce trebuia să spargă pe la Trimia și urmând șoseaua Cerghid, Mica, Gănești — să sosească în același timp la Mediaș. Faimosul „blitz” german, trebuia să dea rezultatele lui de 10% acțiune și 90% panică.

În față n'au putut fi opuse decât două unități relativ slabe, cu tineri recruți care n'aveau nici patru luni de instrucție, dela începutul milităriei, dar care acuma târau după ei tuzuri de câmp și mortiere și faust-patroane. Ei trebuiau să-și facă instrucția în război.

Armatele sovietice erau atunci, abia pe bariera Carpaților și înaintau pe tot arcul de munți transilvănean. Dar cei peste o sută de kilometri nu puteau fi făcuți în câteva ceasuri. Nemții știau acest lucru și poate tocmai de aceea nu au atacat Târnaveni. El urma să rămână în unghiul acestui clește în care aveau să pârâle zidurile vechiului Mediaș. Să-l ia întreg. Să mai ducă ceva ce vor putea și pe urmă, expozia. În definitiv, uzinele Nitrogen fuseseră construite cu capital austriac, încă în 1910.

— Nici un pas! O să împuşc cu mâna mea! sbiera către comandanți colonelul... În câteva ceasuri îi facem praf!... Și lovea cu mă-

nușa peste locul unde fusese telefonul primăriei.

— Am spus! Dacă vedeți că fugă, glonte!... și reteză cu un gest scurt toată discuția.

— Ce zici, maior Șelaru, nu-ți convine. A?! La dumneata, omul întâi de toate!

Și răsă cu un răs scurt, fals.

— Timarule, adă-mi coniacul, — e în trusa mașinii.

Fuseseră trimise patrule de recunoaștere. Fără nicio frică, fuseseră aprinse focuri. Câte un câine speriat de soldați, dădea din coadă fricos și apoi o tulea. Nu erau de-ai lui! Unii își spălau cămășile, alții se spălau la fântâni, unii jumuleau câte o găină, auzită cotcodăcind neștiutoare. Un moment, satul părea că a reînviat. Dar deodată, de pe dealul Crăeștilor, se lansaseră semnalele pericolului. Cinci rachete roșii tăaseră peste Cornești direct spre pădurea lui Roman. Una albastră, în stânga, peste Cetate, alta spre Târnăveni. Era dată direcția de înaintare a inamicului. La Est de Târnăveni până spre Valdacuța și Bălăușeri, se repetau semnalele. Așa s'a desemnat linia frontului. Toată unitatea amuțise. Câteva ordine scurte și rezezi fură transmise. Se făcuseră planurile în mai puțin de zece minute. Și grupurile începură înaintarea spre malul Târnăvei. Apoi începu săparea măștilor individuale pe mal. Fu minat podul dela Crăești. Linia a doua, aprovizionarea, ariergarda, trenul regimentar, comandamentul.

Se traseră firele de telefoane.

— Instalați observatorii!

Dar totul fu până d'mineața la fel de liniștit, la fel de calm. Soldații dormiră cu capetele ligate de patul puștilor, în măștile proaspăt săpate.

Când porniseră rachetele, toată zarva amuți în pădurea lui Roman. Văzuseră câțiva cum se ridicaseră de pe dealul Crăeștilor cele cinci stele roșii. Câteva strigăte întretăiate de frică, toate chipurile îngrozite priveau același punct. Oamenii, ca purtați de criște puterni uriașe, se îngămădiseră unul într'altul, așteptând să le pice în creștete exploziile. Nicio suflare nu se mai auzea. Rachetele sfârâiau pe traectoria lor. Nu mai exista nici pădure, nici care, nici boarfe, nimic. Existau numai oameni care se sprijineau unii de alții, numai ochi măriți și inimi care spărgeau piepturile, așteptându-și sfârșitul. Măcar de-ar fi fost ceva bărbați mai tineri, care să fi știut. Dar numai bătrân și femeie și copil, care nu mai văzuseră rachete. La câteva zeci de metri, proiectilele arzând se stinseră cu pocnet surd, deasupra lor. O clipă, toți mușchii se încordară. Ochiu închiși. Apoi, o mare mirare.

— Da' astea-s rachete, măi oamenilor...

Cineva scăpase vorbele acestea.

— Da ce-s alea? întrebă bătrânul Șomoiaș.

— Ia, niște gloanțe, care arată pe unde vin armatele!

— Adică vin pe aici!

— Pe aici.

Această amenințare era prea uriașă pentru ei. Nu o puteau crede.

— Care ești tu, mă, care știi?

— Eu, Prepeluc. Am văzut odată la 10 Mai, la Târnăveni.

— Atunci?

— Nimic, răspuse în locul lui Șomoiag — undeva tot trebuie să murim. Mai bine aici, că suntem aproape de sat.

— Crezi că te-a duce cineva în țintirim? Auzi-l pe diugul ăsta bătrân.

— Dacă nu m'or duce, lase-mă la ciori, tot atâta-i!

— Nici nu ești vrednic altfel. M'aj lăsat pe drum.

— Dacă tu ți-ai lăsat găleata. Pentru găleată n'o să mai poți trăi.

— Măi, oameni buni, io v'aș spune ceva!

Un moment vorbele se întrerupseră. Boaca fusese șase ani la rând în războiul mondial, din patrusprezece. Știa multe. Dar era și foarte ascultat. Se sui pe ruda unui car.

— Auziți! Feciorul meu, Neculae, n'o vinit. Am auzit acum sirena dela Nitrogen. Adică ei tot lucră încă. Asta înseamnă că nu-i dracul așa de negru cum îl feștesc în biserică. Dacă n'au ajuns la ei, cum s'ajungă la noi?

— Da' tu n'ai văzut rachetele?

— Ba le-am văzut. Am mai văzut eu și 'n 16. Dar așa, cu vorbe, nu s'alege nimic de noi!

Un plâns tare izbucni lângă grupul celor ce se sfătuiau cu glasurile înăbușite. Un plâns din ce în ce mai tare. Incepuseră să se deslușească câteva cuvinte de boceală.

— ...doamneee... unde-i mai fi... Neculae... Neculae... :

— Acuma, atâta mai lipsește — se răsti Moldovan — să mai și urli! Muieri!... Un cit să n'aud!... și se repezi spre nevasta tânără, cu mâinile date în lături. — Ce ne facem dacă te-aud și vin peste noi? Ha?

Nevasta lui Boaca Neculae își înfundă fața în poalele șorțului. Sorcul său normăi și el:

— Bine zice, mai taci și tu, dracului!...

După vreo două ceasuri oamenii învățaseră unii dela alții mai mult decât în toată viața lor din sat. Veșnic s'au certat numai pentru pământ, numai pentru fete, numai pentru laude. Acum, nu mai era nimic. O mână de oameni necăjiți, care nu știau ce să facă.

— Mă Șomoiag, popa s'a dus! îi șopti la ureche o bătrână.

— Nu-i aici?

— Nu. O ieșit spre fundătură cu caii!

— Au fugit și alții?

— Nu știu.

Un moment tăcură. Tot pârâul era umplut de vreo treizeci de care, de vite, de oameni. Dar Cornești era o comună mare.

— Mulți s'au dus către Boia, — spuse Boaca.

— Ducă se! Eu nu mă mișc. Tot ne-ajung.

— Tot.

— Aici măcar nu ne-ajung gloanțele.

Cuvintele acestea se furiașeseră ca niște șerpi reci dealungul spinărilor încovoiate. Grupul se făcuse mare la carul lui Boaca. Cineva rupse tăcerea care se așezase.

— Măi Boaca, tu știi cum mere bătălia. Să ai gripă de noi!

— Numai să m'ascuțați!

Cineva alerga printre porumbiști spre marginea pădurii. Cum carul lui era aproape de margine, toți tresăriră. Era un copil al lui Șerbu, care se furiașese să vadă. Avea abia vreo 14 ani.

— Tatăăă... tată... s'o dus acuma!

— Cine, măi? întrebă Boaca.

— Oprea cu caii și Gruma cu două care. S'au dus spre pădure. În fundătură.

Drept răsplată primi câteva sușunețe peste cap, dela Șerbu.

— Na, să te mai duci dracului și eu să nu știu! Iți tai picioarele de te mai miști de lângă vite!...

Nimeni nu mai zise nimic. Erau puțini. Ceilalți din sat unde s'or fi dus? Poate au rămas acasă. Chiar Ciumac, care-i stărnise pe toți cu vestea lui, nu fusese văzut deloc.

— Măi, se urni Boaca într'un târziu. Ciumac a rămas.

— Și noi am pornit ca proștii.

— Nu-i nimic. Nu suntem departe de sat. Dar nu ne mai mișcăm de aici, mici morți!

Apoi se împrăștiară.

— Să se sloboadă vitele, să pască! strugă tare Török.

— Da, dar să nu iasă în proumbiști.

Se auziră jugurile trântite de pământ. Apoi pașii lor greoi, părâind pe crengile și pe frunzișul uscat al pădurii.

— Hii, mea! — îndemna nevasta lui Boaca Niculae.

Și se tot gândea la bărbatu-său, unde-o fi rătăcind.

Așa i-au prins primele mijiri ale zorilor. Vorbind încet în grupuri mici, rezemați de care sau culcați între tufe. Vitele pășteau. Una, vaca cea mare, albă, a lui Todoran, nu mânca. Iși freca gâtul de scoarța grunțuroasă a unui arțar. Todoran o privea, scărpinându-se. Apoi porni spre carul lui Boaca:

— Bade Toadere, am lăsat acasă vițelul

— O, trăzm-te-ar!...

— Mi-i frică tare, c'o să 'nceapă a mugi!

— O s'o tăiem și gata.

Todoran holbă ochii. O coti spre colțul pădurii din vârf, de unde se vedea satul. Iși făcu o cruce mare și porni spre sat, ca să aducă de streang vițelul.

Zorile se înroșeau. Bubuiturile se auzeau din ce în ce mai aproape. O explozie mai tare făcu să răsunе pădurea. Bărbații porniră spre vârf, să vadă satul. Plutea încă peste el o ceață fumurile. În depărtare,

ieșite din țolul de ceață care plutea pe toată valea Târnavei, se vedeau numai dela jumătate în sus coșurile înalte de cărămidă ale Nitrogenului.

— Măi, unul fugе spre sat, pe Groapa Lupului, la vale.

— Care-i?

— Ii Todoran.

— Măi, trăzni-l-ar, s'a dus s'aducă vițelul.

— Parcă o să-l poată aduce.

Jos, în pâraul lui Roman, vaca, știind aproape ceasul suptului, începuse să mugească.

Pe dealul Crăeștilor, răsăriseră primele ciuperci ale exploziilor. Câteva minute și se umplu de fum și de flăcări. Șoseaua spre Uioara nu se mai vedea. Apoi, unul după altul, optsprezece taancuri mari, se imprăștiară în jos spre Târnăveni. Un sgomot asurzitor umplu luncele până departe pe dealuri. Ca niște furnici, începuseră să se miște soldații pe malul de dincoace. Podul Crăeștilor sări în aer ca o jucărie. De undeva din spatele lor, se porniră primele salve de artilerie grea. Se auzeau bubuirile, apoi sforăitul mănios al obuzelor care treceau pe deasupra lor și exploziile pe deal, căutând să facă un baraj. Apoi un răpăit asurzitor, oameni care țâsneau prin fum, tancurile greoaie ieșind din albia Târnavei, un lanț de trăgători care săltau spre ele, și fumul exploziei, fumul care începuse să acopere totul.

— A început! zise Boaca.

Și porniră iute spre pâraul lui Roman. Legară vitele și se pitulară toți sub malul răpos, înfundându-și gâturile în gulere. Razele soarelui pictau cu aur bogat primele frunze îngălbenite, care porniseră să cadă. Incepea ziua aceea groaznică de 5 Septembrie, a așului 1944.

— Oprișan! Oprișan! Oprișan!

Surdu alerga prin atelierul de mecanică. Strigătul lui era înăbușit de tactul curelelor și de bătăitul motoarelor. Se opri lângă Oprișan. Acesta tocmai se aplecase să controleze șpanul unui strungar tânăr. Când văzu fusul lucitor din mâna lui Surdu, clipi des. Se făcu a-l examina atent, în timp ce-l asculta numai urechi pe Surdu:

— Mă... directorul... și făcu un gest de vânturat cu mâna.

— Când?

— Acum. Cu trei mașini.

— Cine păzea?

— Bărdanu. Cel dela tinichigerie.

— Bine. Vju numaidecât.

Surdu plecă. El se făcu a măsura cu un șubler fusul de oțel și apoi, tot mormăind ceva, ieși din atelier. Nemții erau din zori pe creasta celui de al doilea deal. Auziseră sirenele sunând, și poate scootind după aceasta că fabrica lucrează fără să se stichisească de apropierea lor, credeau că orașul e bine apărat. Muncitorii pentru schimbul de zi

nu veniseră deloc în fabrică. Cei care lucraseră toată noaptea erau oboșiți, mai ales la gândul celor de acasă. Pe rând, motoarele se opriseră gâfâind. În restul uzinei se făcuse de mult liniște. Cele patru turbine mari, care dădeau toată energia Nitrogenului, stăteau aburind în halele lor.

În turnurile de apă, picurii se mai scurgeau încă pe pereții metalici și secția de îngreșăminte mai scotea încă fumul ei alb și înecăcios pe cele două coșuri.

În fața clădirilor administrației, se adunaseră aproape toți. Mulți, peste două mii. Cu fețele palide, bărboase, se mirau că nu mai era nimeni la administrație. Prinși în lucrul de noapte și în gândurile lor negre, de grija familiilor, nu luaseră seama la pregătirile de plecare ale conducerii. Funcționarii nu mai veniseră nici unul la birouri. Ileana Cernea mătura, ca în fiecare dimineață, scările. Rădea unui tânăr lăcătuș care-și, tot potrivea șapca pe ceafă și o întreba:

- Când s'au dus, de mult?
- Nu știu. Dormeam. Dacă știam!...

Oprișan ieșise din clădirea administrației, cu încă patru după el. Măruntați, cu mâinile strânse în buzunare. Se opriră pe treapta de sus a intrării. Ridică un moment mâna și când se făcu liniște, dădu din umeri, înapoi.

- Ei — strigă el — ce-i de făcut?

— Mergem acasă...

— Acasă?...

— Ce să mai facem aici?

— Măi, oameni buni, ascuțiți puțin!... strigă el peste zarva întetită,

— N'ar trebui să mergeți! Facem rost de mâncare și păzim...

— Ce să păzim?

— O să bombardeze fabrica!

— Se sparg depozitele și o să ardă.

— Acasă ne pier copiii!

— Se rătăcesc nevestele.

Și începură discuțiile foarte înțelepte, foarte aprinse între grupuri îngheteate în pripă. Se agitau uneltele în mâini. Strigau. Ba chiar se însultau.

Boaca Niculae abia răsufla de ciudă. Ieronim Ciovica i spunea răzându-i răutăcios în față:

— Stai tu? Stai. Dar ce-ai cu mine?

— Ești un om de nimica, asta e. Unii mor în șanțuri și tu să fugi după muiere! Să nu și piardă cumva rochia?

— Mă, să nu te legi de muieri.

— Ba da! Mă leg! O muiere mai găsești. Dar fabrica? Dacă arde?

Atunci ce-o să faci?

— N'o să fac nimic. Dar tu să nu vorbești de nevastă. că a mea nu seamănă cu a ta. A mea stă cu mine. A ta, te vede dimineața și

seara. Știu eu ce-i cu Livia ta. S'o spună Băndu — și clipiți șiret din ochi!

— Măi — strigă scos din fire Boaca — e vorba de fabrică!

— Ba nu. E vorba de mers. Și gata!

— N'o să mergi! O să încuiem poarta. N'o să iasă nimeni!

— Cine? Voi, comuniștii?

— Noi. O să-ți arătăm!

— Voi! Și râse iar, același răs care-l scotea totdeauna pe Boaca din fire — scup pe voi, așa!

Boaca se și repezise în gâtul lui. Gâfâia.

— Paș... cru... că ne-a pârît directorului... și nevestelor la ai... O grămadă de mâini îi despărțiră. Oprișan reușise să ajungă la ei.

— Lăsați-mă, striga Boaca mereu, cercând să se smucească — lăsați-mă să-i mut măselele!... să-i arăt...

Și deodată, începuse ceva mai jos, în dreptul Corneștilor canonada. Un moment se priviră îngroziți. De pe crestele dealurilor din față, focul era slab susținut. Se vedea că puterea cerea să spargă pe acolo. Boaca Niculae își deschise salopeta la gât. Îi era cald, deși dimineața era răcoroasă.

— Cine vrea pleacă, cine vrea rămâne!... striga Armenișan.

— Așa-i... dar cine te-a pus pe tine să poruncești?

— Du-te dracului, facem ce vrem!

Ieșiseră pe poartă aproape toți, grăbiți, gârboviți, cu capul în pământ, vroid parcă să scape de povara care-i apăsa pe suflete. Înăuntrul rămăseseră doar vreo douăzeci, care locuiau acolo, și vreo șaisprezece comuniști care începură să se sfătuiască.

Boaca Niculae făcu și el câțiva pași spre poartă. Vedea de departe îngrozitorul tăvălug de explozii, care cobora pe dealul Crăeștilor. Se smulse din el și mai făcu un pas-doi. Se auzi o explozie puternică. Câteva frânturi din podul Crăeștilor se ridicară în sus de tot, ca niște fărime.

Un gând grozav îi presa tâmplile care băteau să crape. Așa o să sară și fabrica — și se întorșe puțin din grumaz să privească înapoi. Comuniștii tot mai discutau între ei la treptele intrării administrației. Ceva începuse să fiarbă în el și dintr'odată, băgându-și toate patru degetele mâinii drepte după gulerul cămășii, trase de săriră nasturii. Îi era tare cald. Porni spre grupul lor. Oprișan zâmbea.

— Nu mă mai duc, m'am dece!

— Dar cum de-ai vrut? Dcar erai pentru noi?

— Când i-am văzut cum iasă toți... știți voi... eu is din Cornești!

— Ei, la posturi — spuse treceț Oprișan, și-și aprinse o țigară. Tu rămâi cu mine, Niculae! O să păzim centrala telefonică.

Un moment mai priviră spre Cornești. Din centrul pământului până la cer, era numai explozie și fum. Undeva, în susul Târnavei, se auzea la fel o astfel de hăbăuceală. Oprișan ascuți auzul!

— Auzi?

Boaca se întoarse.

— Și acolo. Undeva pela Cerghid.

— Da. Și acolo!

— Ne prind în clește, ca' pe fierul înroșit.

— Ai noștri nici nu prea răspund.

— N'au cu ce, cu cine. Mâine să vezi!

— Mâine?

— Mâine! Dacă nu ajung Rușii, s'a dus!!!

Și porniră fuga spre centrala telefonică.

— Vezi tu, spunea Oprișan fugind — până acum noi ne-am zbatut pentru drepturile lor. Acum ne-au întors spatele. Dar tot nu-i lăsăm. De-ar veni odată numai. O să-i câștigăm. Fii sigur! Uite la...

Un proiectil zumzâind căzu undeva peste ei. Se pitiră într'un boșchet al aleei. Se priviră în ochi și apoi, ridicându-se, intrară repede la centrala telefonică.

De sus începuse să s'audă un zumzăit greoi și continuu de avioane!

Slab organizată, cu efectiv insuficient de oameni și materiale, linia de pe malul Târnavei, se îndoi sub presiunea tancurilor și se rupse. Prin porumbiști, soldații fugeau ca niște năluci. Proiectilele picau la întâmplare.

Împrăștiati printre tancuri, grenadierii unguri și germani alergau, trăgând rafale dese din pistoalele lor automate. A doua linie, înfiri-pată pe calea ferată, nu rezistă. Un tanc începuse să fumege și de-odată îasni din el o vâlvătaie de flăcări. Un tanchist abia mai avu vreme să-și salte prin turelă jumătatea trupului când căzu moale, cu capul atârnuând pe cuirasă. Un alt tanc se învârtea pe loc. O grenadă făcuse să sară șenila din stânga. Țevile tunurilor antitanc se înroși-seră. Pușcașii mitralieri schimbau și ei mereu țevile încălzite.

Grenadierii alergau după tancuri. Depășiți, cei de pe calea ferată smulgeau pușca de pe șină sau pușca mitralieră și dispăreau în porumbiște. Posturile de brandiști nemțești se instalaseră deja pe dealul Crăeștilor și zăreau destul de bine câmpul de retragere până în sat. Din turnul bisericii, observatorul unității de artilerie grea delă vest, regla tirul. La telefon:

— 1.200, mai lung!

— Lungeste cu 1.200.

— Dreapta, 100.

— Trageți baraj pe liziera satului — înălțător 22,700!

Primul proiectil de probă lovi o sație bătrână, din dosul grajdurilor comunale. Un moment păru că mai ezită, apoi trunchiul, rupt dela jumătate, se prăvăli.

— Scurtează cu 100... cu 100... foc!

Un răbufnit prelung, cutremură pădurile, răbufnit care se trans-

formă curând într'un brau des de explozii, oare acoperea șoseaua mare ce ducea spre Târnăveni și spre Blaj. Tancurile încercară câteva manevre de pătrundere, dar primul care încercă să treacă în pauza dintre salve, fu lovit în pin de un obuz. Se cutremură! Săltă puțin, greoi, dela pământ, apoi ca o floare uriașă se desfăcu crăpat în fâșii, floare fumgândă și neagră.

— Bunn, bunn!... striga observatorul.

Din liziera satului, linia nu se mai mișcase. Răpăiau mitralierele, puștile, răbufneau exploziile de branduri, de proiectile. Fumul amestecat cu praf, cu pământ, cu scrum, umpluse nasul și ochii infanteriștilor.

Trăgeau pe apucate. Pușca lui Artimon, abia mai răzbea. Nu mai ochia. De câte ori vreun tanc făcea vreo manevră, trăgea spre grămada de grenadierii care se ridicau și săltau. Un proiectil de brand lovi alături. O schijă îi zăngăni pe cască. Alta crestase iemnul puștii. El trăgea. Alături, postul de mitralieră secera porumbul, până spre linie! Un proiectil de artilerie nemeri în față.

Un moment, mitraliera mai lătră scurt. Trăgătorul căzu cu fața peste țeava fierbinte. Soldații din grupă nu îndrăzneau să-și mai ridice capetele de după colțul grajdului de unde trăgeau.

Artimon sări din două salturi. Il răsturnă jos de pe piesă și începu să tragă furios. Un lanț de infanteriști unguri, se repezeau spre biserică, în spatele unei grămăzi de gunoi. Erau vreo șapte. Slobozi un snop de foc. Gunoii sărea lovit de gloanțe. Se culcaseră. Unul câte unul se furișaseră din nou în porumbiști. Tancurile se retrăseseră în dosul liniei ferate și începuseră tirul asupra satului. Câteva proiectile, dărâmară vârful turnului. Un moment se auzi un sunet de clopot spart. Altul nemeri în dreptul ferestrelor de sus. Observatorul abia putu să mai spună în receptor: .

— Țineți — țineți bin...

Se prăvăli peste binoclu, atârânărd cu casca prin spărtura zidului.

Peste două ceasuri, focurile de poziție încă nu încetaseră. Săgeata cheștelui tremtesc se oprișe aici, ca un șarpe care se svârcoalea pe loc. ezitând să meargă mai departe. Impuscăturile se răriseră. Câteva avioane nemțești treceau în sbor jos, peste Târnăveni. Făcură un ocol mare, peste Crăești, se răsuciră peste Târnăvă la înălțimea porumbiștilor și apoi începură jocul. Primul fu lovit postul comandantului, instalat în casa lui Oprea. Colonelul Roșu sbură prin două geamuri, în camera vecină, un perete îl turți pe aghiotant. Hârțiile începură să ardă.

Casa lui Artimon luă și ea foc dela o bombă care căzu în drum. Era acoperită cu paie. Telefoanele dela batalioane nu mai primeau răspuns. O altă bombă căzu drept în haltă, răsturnând peretele din față, un castan, și câteva vagoane depe linia a doua. Un caporal tocmai ridicase mâna să facă semn grupei de alimentare a bateriei antitanc. Când o cobori în jos, era numai până la cot. Scoase un urlet și se prăbuși în iarba unui șanț care uda mai demult via experimentală a Camerei Agricole. Lovit și turnul, se răsturnă de tot peste mormintele bogătilor din preajma intrării. În șanțul drumului Șărăuțu se târa cu

o schiță în coaste, spre șipotul din fața școlii. Ii era tare sete. Abia putea striga:

— Artimoane, — măi Artimoane!...

Dar Artimon era deja departe. Nemairăzbind bombardamentul celor peste douăzeci de avioane, cât și tirul de artilerie de pe tancuri, amestecat cu ploaia de branduri din dealul Crăeștilor, regimentul rămas sub comanda maiorului Șelaru, se retrase prin sat, pas cu pas, spre liziera pădurii.

Înaintând prin fumul înecăcios al gospodăriilor care ardeau, honvezii lui Horthy și formațiile S. S., înaintau în salturi dela casă la casă. Tancurile luaseră șoseaua spre Târnăveni și, încorporând Cornestii pela Est, urcaseră pe valea Lupului, până aproape de pădure.

— Echipa de grenadiri! — urla maiorul Șelaru. Să plece echipa de grenadiri!

Stătea neînfricat în marginea pădurii și privea înaintarea tancurilor pe fundul văii.

— Dom' maior, la telefon!

Și telefonistul îi întinse casca.

— Allo!

— Da, 82!

— Nu e Roșu. Nu! A murit. Maior Șelaru!

— Ne-am retras pe liziera pădurii.

— ?

— Da, înțeles. Da! Regimentul „4 Moto?” Da!...

— ...

— Nu. Nici un pas! Dar noi ne ferim și oamenii... Înțeleg...
Înțeleg...

Când se ridică, mai putu' să vadă cum se pierdea echipa de grenadiri printr'o porumbiște cu cânepă înaltă de toamnă, spre drumul văii. Tancurile înaintau. În turela primului, probabil comandantul, stătea de jumătate afară. Se vedea bine cascheta mică și casca radiofonică pe urechi.

— Scapă, murmura el, scapă!

O țâșnătură de flacără, o vâlvătaie de fum. Și primul car se opri. În turelă nu se mai văzu nimeni. După trei secunde, al doilea lua foc. Săreau servanții unul după altul. Când se produse explozia munițiilor proprii, mai erau încă doi înăuntru. Celelalte tancuri începuseră să manevreze în valea strâmtă.

— Allo, 7 greu... 7 greu... reglați tirul! Scurtați!

Centrul rezistenței era în colțul de deal, numit Pođu-Mazării. De aici, nici un pas. Se anunțase o unitate de sprijin venind dinspre Bazna. Regimentul „4 Moto”. Trebuiau să sosească din clipă în clipă. Până atunci, Șelaru trebuia să reziste.

Artileria grea dela Velt începuse din nou tirul. Asta ținu până târziu noaptea. Pe fundul văii, duduiau tancurile din armele de bord. Cădeau copacii, oamenii, mașinile, căruțele.

Un nou asalt al infanteriștilor fu respins.

Liziera pădurii era mai tare ca liziera satului. Aprovizionarea se putea face ușor, fără griji. Artimon se lega la braț la un post sanitar. Soldatul cu brasarda albă îl cunoștea.

— A murit Șărăuțu, zici?

— Nu știu!

— Unde te-au lovit?

— Nu știu, am simțit numai sângele!

— Nu-i tare.

— O sgârietură. Plec înapoi.

Pe vale, dinspre fundătură, se auzea un zumzăit greoi de mașini. Sosea „4 Moto”. Artileria tot trăgea. Dincolo, la Nemți, se făcuse liniște!

Plecau echipele de cercetași în noapte. Satul ardea încă pe două uliți. Probabil nemții și honvezii se încălziau bine. Căci lungiseră și ei tirul de artilerie, până spre pădurea lui Roman, pe unde bănuiau pozițiile de artilerie ușoară.

Incepea duelul de noapte, înspăimântător și sinistru, cu fulgerări scurte și cu sgomote contopite într'o canoadă monotonă și asurzitoare. Era ca și cum ar fi gemut întreg pământul și gemetele lui puteau în văzduhul nopții până departe, spre Târnava-Mare.

Cădea inserarea. La pădurea lui Roman se întureca mai repede ca pe vale. În curând abia se mai zăreau unii pe alții. Toată ziua aproape nu se mai mișcaseră din văgăună. Se spargeau în jurul lor proiectile. Dar în albie nu nimeriseră încă. Vaca lui Todcran mugise până când se hotărâseră s'o mulgă. Acum abia, pe inserate, zăriră cei ieșiți pe coastă că satul ardea.

Au stat mai bine de un ceas. În ochii lor juca un jăratec ciudat.

— Au dat foc, 'naftura și spovedania lor!...

— Arde ulița Velțului...

— Să ardă, fs a lui Oprea...

Cel care vorbise era Moldovan.

— Nu ți-i frică, mă, de ăl de sus? Nu vezi?

— Văd. Văd bine.

— Arde și la noi! izbucni Boaca.

— Arde tot!

Când reveniră la ascunzătoare, nici un cuvânt. Nimeni n'a întrebat nimic. Nimeni nu mânca nimic. Toată ziua li s'au strâns inimile la fiecare șuerat de obuz. Nu mai erau oameni. Erau una cu pământul, cu pietrele, cu pădurea.

Când începuse duelul de artilerie, tăcuseră de tot. Un car mai dinspre margine sări în țândări. O roată rămase în craca ruptă a unui carpen.

— Doamne!

— Dau în noi.

— Nu vă mișcați — striga Boaca.

Un altul căzuse în marginea din dos și-i împrășcă cu pământ. Ca la o comandă neauzită, câțiva săriră prizându-se de rădăcinile ieșite din pământ, ca să iasă la larg. Un obuz îi risipi prin frunze. Ochiul erau îngroziți. Mâini, creier, sânge? Își astupau cu palmele ochii și se înghesuiau unii într'alții. Boaca fu lăsată fără căciulă. Își ascundeau numai capetele unii sub alții, să nu mai vadă, să nu mai audă. Nevasta lui Boaca plângea. Singură. Celelalte femei nu mai puteau. Cu fiecare șuerat, cu fiecare explozie, inimile se opreau câte puțin. Și așteptau, așteptau sfârșitul.

Blesteme, sudălmi, păreri de rău, toate, erau spuse abia în șoapte, printre dinții încleștați. Patru vaci zăceau cu picioarele în sus, moarte sau trăgând să moară. Un copac, căzu retezat dela jumătate, lovindu-l cu crengile.

Un moment se păru că totul se va sfârși. Era limita la care ajunge orice răbdare.

Dar proiectilele se răriseră. Și în curând își dădură seama că, undeva, în fața lor, poate pe vale spre fundătură, se auzea un duduț surd, greu.

Și în această pauză de noapte, porniră să-și adune morții. Bătrânul Boaca duse mâna la cap să se descopere, apoi o coborî goală. Stătea în picioare, mut, cu pumnii strânși. Se gândea la ceva. Apoi izbucni:

— Așa... pune-ți mâna, iute! 'om trage pământ peste ei din răpă! Păcat că nu-i popa! Să fi stat și el...

Și-și înghiți cuvintele, scrâșnindu-și dinții. El năpădiseră toate socotelile vechi, pe care le-avea. Și porni spre vale, singur, prin porumbiști. Nimeni nu îndrăzni să-l întrebă ceva. După câteva clipe, se desmeteciră. Porniră iar bocetele, tânguirile, vaietele și sudălmile. Și începură să-și adune morții. La ei înșiși nu se mai gândeau. Dar acea singură zi și acea jumătate de noapte îi învățaseră mai mult decât îi învățase popa și dascălul și toți bogătanii din sat, în toată viața lor de până atunci.

Trecuse de miezul nopții. Împrăștiați pe la secții, așteptau din când în când de-a'n picioarele. În fața uzinelor, pe creasta dealului, era încă linia noastră. Dela fereastra centrală telefonică, Corșan și Boaca, cu pleoapele grele de nesomn, veghiau. Nicio lumină! Siluetele orașului se profilau imprecise în coasta dealului. Din când în când, rar, câte o explozie. Restul, plin de tăcere. Un răpăit scurt de pistol. Tăcere. Era totuși groaznic să te simți în interiorul fabricii, știind bine că cine știe câte guri de tun erau îndreptate spre tine. Dar ei nu mai luau seama. Ascultau. Acolo, urdeva la Cornești se auzea canonada.

— El s'a dus — începu încet Boaca — și noi îi păzim averea!...

— Acum e a lui, dar n'o să mai fie.

— Cine știe ce-or fi făcut ai noștri?

- Prin păduri.
- Măcar de-am putea mânca ceva.
- Când revine, o să ne mulțumească...
- Crezi! Nici n'o să ne bage 'n seamă...
- O să-i spun eu...
- O să-ți spună: cine te-a pus?

O nouă sgduitură făcu să zdrăngănească ferestrele. Loviseră în colțul uzinei de carbid. Boaca se repezise. Incepu și teletonul să sune.

- Allo? Da. Nitrogen.
- Nu, până acum. Au lovit în colț la carbid.
- Nu. Nu arde.
- Da, sunt vreo treizeci.
- Om vedea! Nu, nu mă mișc de-aici!

Era președintele Sindicatului dela Mediaș cu care era în legătură de aseară. Când puse receptorul jos, inima îi bătea tare, ca un motor. Un moment ezită. Apoi, ieși fuga spre uzina de carbid, să le spună la toți. Vin sovieticii. Au și pornit trei coloane de tancuri spre Târnăveni. Dar uzina de carbid era roșie în noapte, luminată de flăcările ce se ridicau din șoproșonul cu butoiase goale. Câteva resturi de dulgherie se aprinseseră. Și butoiasele goale, cu resturi de carbid începuseră să explodeze pe rând ca niște pistoale. Săreau în toate părțile. Focul cuprinsese scândurile pereților și căpriorii. Putuseră scoate o singură pompă, dar nu puteau face nimic. Și atunci s'au aruncat cu târnăcoapele să-l dărâme așa, arzând. Dacă ar fi ars în picioare, ar fi trecut cu siguranță focul la uzina de amoniac. Acoperișurile erau doar în prelungire. Un proiectil lovi în secția telefonică, un altul năruî gardul de zid, dinspre linia ferată. Ei nu luau seama. Printre butoiasele care sburau în aer, loveau cu târnăcoapele, în lemnele aprinse. Desfăceau încheeturile. Un căprior de câțiva metri lungime, îi prinse mâna lui Boaca sub jarul lui. Ardea. Scoase un strigăt scrâșnit, și reuși să și-o smulgă. Mâna lui răspânda un miros de friptură. Și tot apucă târnăcopul. Se sbătuseră cale de două ceasuri până aruncară ultimile țâșnituri de furtun peste grămada arzândă. Incepuseră să se spele. Muți fuseseră loviți de butoiase, alții cu arsuri, alții cu lovituri de țigle în cap. Când se ridicară să se șteargă cu bluzele salopetelor, pe șoseaua Mediașului se auzea un huruit grozav. În curând începură să simtă sgduituri. Apoi în oraș, strigătele. Urale, lumină aprinse din senin, și iar strigăte și iar urale. Și duduitul acela greoiu se apropia mereu, făcând să se zguduie pământul. Trebuiau să rupă colțul cleștelui dela Cornești. Instalată undeva lângă Boziaș, artileria rusă deschisese un foc uriaș. Pe toată întinderea de dealuri dela Cornești și până la Cuștelnic, crestele se făcuseră mari înalte cu câțiva metri, de fumal exploziilor. Apoi tirul fu lungit pas cu pas spre Acerdea. La Cornești, intrau în sat primele T. 34. Din fundul văii Fundăturii, „4 Moto” venea cu toată viteza intrând în sat. Se făcuseră semnalele. Un moment, căștile negre ale celor dela „4 Moto” se agitară în aer. Caschetele tanchiștilor sovietici la fel. Și, tanc, lângă tanc, porniră împreună peste linia ferată

spre vadul Târnavăi. Ultimele rămășițe de honivezi și de Nemți fugeau prin porumbiști, pe dealul Crăeștilor în sus. Șoseaua spre Uioara geamea. Un puhoi uriaș se revârsa din toate părțile.

Pe șoseaua Mediașului, tancurile nu se mai sfârșeau, apoi apărură și mașini și căruțe și tunuri. Lunca Târnavăi se umplea pe încetul. Prin fața uzinelor, treceau coloane după coloane. Cei care rămăseră în fabrică, stăteau în fața porții principale. Oprișan cu mâna ridicată în sus, flutura mereu șapca lui plină cu uleiuri și praf. În colțul genelor solăneau câteva boabe sărate. Boaca îl văzu. Avea mâna învelită în batistă.

— Oprișan!... Și se opri să mai spună ceva. Oprișan i se păru mult mai bătrân și mai bun de cum îl știa el de mulți ani.

— Măi Niculae, se urni acesta, o vint și vremea noastră, mă!... și-și ștergea ochii cu mâna stângă. Dreapta tot o flutura cu șapca. Boaca îl prinse strâns de cot. Spre răsărit, undeva spre munții Praidului, cerul începea să se înroșească. În toată împrejurimea nu se auzea să cânte nici un cocoș. Sgomotul luptelor de pe crestele Crăeștilor era încă tare. Dar cântau inimile lor. Cântau tare, uriaș, cu o bucurie fără margini, o bucurie care umpluse toată lunca Târnavăi și se ridica, mereu, ca o apă mare, cu mărginile din deal în deal.

Și peste tot, o mare de oameni curgea mereu înainte. Înainte! Ca un mare fluviu revârsat, descătusat din vechile lui forme de viață, pe care nu mai putea să-l oprească nimeni și nimic.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bătrânul Boaca venea spre sat, amestecat cu soldații. Pășea alături, depășit mereu de șinele coloanei. Când ajunsese la crucea hotarelor, având să coboare pe groapa Lupului, se opri. Urmele tancurilor, urme de explozii, gropi, măști, cutii de cartușe goale, benzii afumate, lăzi de lemn sparte, un tanc afumat, un picior cu căzma cu tot. Continuă să meargă spre groapa Lupului. La porumbiștea lui Gruma, la doi pași de drum, zăcea Todoran cu un căpățel de ștreang strâns încă în pumn. Vițelul nu era nicăieri. Se aplecă încet, făcându-și cruce și luând un pumn de țărâță, îl presără pe fața mortului.

— Iartă-l, Doamne!... murmură el și porni mai departe. Câțiva pași mai încolo, se opri.

— Măi, prost și omul!... icoana ei, de avere!...

Și porni mai departe. Se mai oprea la grupele care înmormântau morții, la echipele de sanitari, și iar pornea. Satul îl aștepta. După un ceas de ocoliri, ajunsese acasă. Se oprise în drum. Călca apoi peste podeț. Unde fusese gardul, nu mai era nimic. O muche de cenușă. Și 'n jur, pământul era ars. Casa nu mai era. Pereții, căzuți grămadă, acoperiseră tot ce rămăsese apasă. Șura singură mai era, mică, și grajdul lui de două vite. Focul trecuse pe garduri înainte fără se le ajungă. Și în dosul surii, guițau doi porci în coteț. Atât mai avea. Nu îndrăznea să se mai miște din mijlocul curții. Casa lui Oprea ar-

sesse. Zidurile erau afumate până sus, dar mai stăteau încă în picioare. Fusese trainică. Prin curți, bivuacaseră sovieticii. Veseli. Făceau focuri. Pregăteau prânzul. Zorile se iviseră. Roșii, Luminoase. Boaca se așeză greoi pe o piatră mare ce-o avusese pusă în fața casei, pe patru picioare de lemn. Și stătu așa, cu palmele pe genunchi, în mijlocul fortotei de soldați. Acolo îi găsi bătrâna și nevasta, când sosiră cu carul și cu vitele. Plini de pământ, de noroi, de fum. Umii cu urme de sânge uscat pe haine sau pe fețe. Soseau în sat. Căi după car, mergând înaintea carelor sau stând lângă vite. Cu capetele plecate, cu ochii aprinși, cu pumnii strânși pe restelele plugurilor sau pe codoriștile bicelor.

În poarta curții lui Kovács Pișta, se opri. Pișta privea pe după gard.

— Măi Pișta, să nu uști... ai rămas s'astepti Ungurii...

Acela nu răspundea nimic. Serbu mână înainte spre carul lui Moldovan, și-l luă de gulerul hainei.

— Hai, măi, hai!, ... lasă-l dracului, ce-i de vină el?

— A, rămas să-î vadă... îi hortist, cânele...

— Crezi tu. El îi prostid de aștia. Hai!...

Și porniră mai departe. Se opriseră toți în mijlocul satului unde, lângă fosta casă a lui Oprea ședea bătrânul Boaca. Se opriseră.

Boaca se ridică mergând spre ei. Nevasta începuse să plângă înfundat. Bătrâna se puse pe boci. Traseră cu carul în șură.

Pe uliță veneau trei căruțe cu cai, câteva carei cu boi. Se reînțorceau și cei avuți. Oprea, Gruma, Șarlea și alții, care putuseră merge, departe. Ei nu erau nici obosiți, nici murdași. Veneau să înțeară din nou traful. Oprea opri în fața casei. Își scoase pălăria lui neagră și strigă nevastei care începuse să plângă:

— Măi acuma! Iar le fac, și mai frumoase... și pe-a lui Boaca o fac. Să vedeți!

Și-și trânti un pumn în piept, să-l vadă toți.

Serbu porni carele. Apoi spuse încet către Moldovan:

— Ai văzut? Aștia-s de vină... să vezi tu! Să vină Boaca, tânărul, și apoi facem noi socotelile... ce să dai în Unguri?

Dar Moldovan tot nu pricepea. Mergeau alături și totuși erau așa de departe unul de altul. Apoi se risipiră toți pe la casele lor. În ograda lui Boaca, venind din grădină, trei soldați duceau în brațe vreo douăzeci de pâini, pentru grupa lor. Se apropia bine dimineața.

Se opriră lângă nevasta care plângea:

— Nevestică — spuneau ei rusește — ce plângi? S'au dus!

Și făcură semn cu mâna, râzând. Apoi, privind spre casa din care nu mai era decât mo'ozul, unul dintre ei spuse:

— Bărbat... unde bărbat?

— Încolo; spuse bătrânul, și făcu semn spre Târnăveni.

Soldatul crezu că e vorba de front.

— Nu plângi... nu... ia... ia... haza!... și-i puse mâna pe umăr... Ia... trei malinki...!

Și făcu semn cu mâna cât erau de mici fiecare. Apoi plecară, dar

după câțiva pași, unul brunet, se opri. Părea un cazac. Venise până lângă nevastă. Apoi îi dădu o pâine și plecă, fără să zică nimic.

Depart, pe dealurile spre Cucerdea, până în Valea Muresului, se pornise iar canonada. Se auzeau tot mai confuz exploziile. Un avion mic de observație cu o stea roșie pe fuselaj, trecea ușor spre linia frontului.

Prin sat se aprinseseră focuri în mijlocul curților. Soldații stăteau în jur și cântau. Pentru prima dată în Cornești, răsunară, amestecate cu bubuiturile canonadei, cântecele nostalgice de stepă. Unii lăcrimau. Sătenii stăteau în jurul lor. Mâncau împreună cu ei. În curtea lui Moldovan, erau strânși peste douăzeci de soldați. Cântau un cântec vesel de luptă, care sfârșea cu cuvintele:

Paiddiom damoi... damoi...

Moldovan nu pricepea, dar simțea că și ei sunt de undeva, că și ei au case, copii, neveste. Și totuși, au venit pe meleagurile acestea pentru a-i bate pe Nemți, pe Unguri, pentru a-i scăpa de tot ce a fost greu, de tot ce a fost rău.

Și asculta, asculta și nu se mai sătura privind-i.

Artimon alergă și el la izvorul din coasta dealului. Jos, în vale rămăsese Corneștii. Nu se mai uita înapoi. El n'avea nici nevastă, nici părinți. Pe Fimția n'o putuse vedea. Se gândea că poate tocmai acum când mergea el spre izvor să ia apă în bidon, ea, Fimția, era reîntoarsă acasă. Îi despărteau doar câțiva kilometri. Dar unitatea lui mărșăluia deja spre creasta Crăeștilor. Ajunse la izvor deodată cu un Rus blond, tot tânăr, care fluiera ceva.

— Hai! — zise el, îndemnându-l să ia apă.

— Nu, tu ai venit întâi.

— Știi românește?

— Sunt Moldovean, din Iampol, spuse el răsând.

— Ia tu întâi!

Și în timp ce Rusul umplea bidonul lui (rotund, Artimon îl privea. Tânăr, vesel. Măine, poate, va muri. Aici pe pământul nostru. El din Iampol. Ce putere au oamenii aceștia?

— Bei?

— Bea tu. Ești mai obosit.

— Nu. Tu ești mai bătrân. Ești rănit.

Și Artimon bău, în timp ce Rusul umplea bidonul lunguet, nemțesc, îmbrăcat în postav.

— Cum te cheamă?

— Artimon Preda. De-aici.

Și făcu un semn cu mâna spre Cornești.

— De-aici? se miră Rusul, așa-i foarte bine.

Apoi, întorcându-se spre Cornești, clătină din cap. Satul tot, părea un trup uriaș, prădat, sfărtecat, ars, care începea să se trezească din nou la viață.

— Ai văzut — făcu Rusul — să nu uiti! Niciodată!

Apoi pleacă amândoi alături să-și ajungă unitățile. Când se despărțiră, Rusul îi dădu mâna:

— Mă cheamă Alexei Ivanovici. Să nu uiți, poate ne mai întâlnim!

— Nu, n'am să uit!

Și se despărțiră. Artimon intră în coloana lui; Alexei Ivanovici porni repede să-și ajungă și el coloana. Praful drumului, umed de umezeala nopții se răscolea până la glezne. De undeva de departe, dinspre munții Praidului, răsărea soarele!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**PENTRU O LARGĂ DISCUȚIE ÎN JURUL PROBLEMELOR
DE BAZĂ ALE POEZIEI NOASTRE**

Avântul sporit al dezvoltării poeziei noastre ridică pe plan teoretic ne-
numărate probleme referitoare la creația artistică. Se simte de multă vreme
nevoia unei debateri sistematice în jurul problemelor de bază ale poeziei
noastre, care să-i ajute efectiv pe creatori în înlăturarea greutăților pe care
le ridică munca lor. În critica noastră, această acțiune a fost întreprinsă
doar sporadic. Nu au fost încă dezbătute în mod organizat atâtea dintre
problemele estetice de bază care i se impun spre rezolvare poeziei noastre
în lupta ei pentru însușirea metodei realismului socialist.

Sesizând această mare lacună a criticii noi revista noastră și-a propus
inițierea unei largi discuții asupra problemelor capitale ale literaturii noastre
noui. În acest scop, ea s'a străduit să întocmească un plan corespunzător de
lucru, să mobilizeze un număr cât mai mare de cadre necesare acestei munci,
atrăgând totodată în această acțiune și un număr cât mai mare de cercetă-
tori ai literaturii dela universitățile regiunii noastre.

În urma acestor pregătiri, *Almanahul Literar* își poate consacra regulat
de acum înainte o parte din paginile sale debaterii critice a unora dintre
problemele de bază ale poeziei noi. Publicăm în numărul de față articolul
lui Victor Frâncu despre *Rolul liricii sovietice în dezvoltarea poeziei noastre
noi* și articolul lui Aurel Martin *Asupra poeziei lui 23 August*. Natural că
acesta este doar un început. Pe măsura antrenării a noi și noi cadre în
caracter tot mai organizat și — nădăjduim — de un tot mai înalt nivel
această acțiune, discuțiile inițiate de revista noastră vor căpăta însă un
științific.

Vor fi publicate în numerele următoare ale *Almanahului Literar* urmă-
toarele articole și studii la care lucrează colaboratorii noștri: *Rădăcinile
istorice ale poeziei noastre noi, Tematica poeziei noi, Impotriva schematismu-
lui și a optimismului facil în poezia noastră, Impotriva obiectivismului bur-
ghez și pentru spiritul de partid în poezie, Lupta pentru măiestria artistică
în poezia noastră nouă, Pentru o largă dezvoltare a cântecului lric de-mase,
Despre funcțiunea imaginii artistice în poezie, etc.*

Paralel cu articole și studii care să urmărească limpezirea teoretică a
problemelor poeziei, își vor găsi loc în paginile revistei noastre și lucrări de
apreciere critică a producției poetice curente în lumina principiilor estetice
de bază ale marxism-leninismului. Vor apare articole și studii, privind:

Problema ogândirii omului nou în poezia noastră, Poezia de astăzi a naționalităților conlocuitoare, Poezia luptei pentru pace, Tema păcii în folclorul nou al patriei noastre, etc.

Firește că o acțiune de atari proporții nu poate fi dusă la bun sfârșit decât printr-o discuție temeinică, purtată în spirit critic și auto-critic, reunind eforturile unui cerc cât mai larg de cercetători. Nicio formă de lărgire a bazei discuțiilor nu trebuie omisă. *Articolul* de semnalară a laturilor inedite ale problemelor în discuție, *studiul* de aprofundare temeinică a fiecărei probleme, *ancheta* în lumea creatorilor și a cititorilor de poezie, *mărturia* directă a poezilor noștri consacrați, etc., trebuie folosite pe scară largă. De aceea, în *cmstea Lunii Prieteniei Româno-Sovietice, revista noastră cheamă toate revistele și ziarele din țară, pe toți cercetătorii literari, pe toți creatorii de poezie și pe toți oamenii muncii cu dragoste față de tânăra noastră literatură la o largă discuție în jurul problemelor de bază ale poeziei noastre nou.*

În această acțiune trebuie să ne călăuzim după exemplul rodnic al discuțiilor inițiate și continuate cu perseverență bolșevică de presa și revistele sovietice. Trebuie să ne călăuzim după exemplul înaltei principialități partinice care călăuzește asemenea discuții în Țara Socialismului victorios. Să ne însușim râvna și patriotismul profund care-i animă pe cercetătorii sovietici, dragostea lor plină de grijă față de literatura poporului constructor al comunismului și apărător neclintit al păcii.

Urmând și pe această cale pilda măreață a oamenilor culturii din U.R.S.S., dând un caracter cât mai principial și mai multilateral contribuțiilor lor, participanții la discuție vor ajuta poezilor noștri — mai ales începătorilor și tinerilor — să învețe a înălța cu un ceas mai devreme arta lor pe culmile realismului socialist. Îi vor ajuta să dea un caracter tot mai combativ și mai mobilizator creației poetice, participând prin mijlocirea acestuia din ce în ce mai activ la lupta pentru triumful socialismului în Patria noastră și pentru zdrobirea definitivă a dușmanilor păcii.

Redacția revistei „Almanahul Literar”.

Victor Frâncu

ROLUL LIRICEI SOVIETICE ÎN DESVOLTAREA POEZIEI NOASTRE NOI

Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a sfărâmat lanțurile robiei și asupririi, deschizând perspectiva luminoasă a libertății pentru cei ce trudesc de pretutindeni. Cei obidiți și oprimați au simțit începutul adevărat al vieții. Speranțele lor celor mai scumpe au început să prindă viață. În Țara Sovietelor oamenii eliberați au început să făurească noua istorie, istoria luminoasă, adevărată. Aici, în Țara muncitorilor și țăranilor a început realizarea visului de milenii al omenirii asuprite. Fiecare nouă bătălie câștigată de oamenii sovietici a avut urmări profunde, creatoare. S'a făurit o altă lume, un alt om, o altă cultură și artă: arta și cultura epocii leninist-staliniste. În locul literaturii putrede burgheze, miasmă otrăvitoare a unei lumi descompuse, în focul revoluției și al operei de construire a socialismului a crescut literatura nouă, sovietică. Literatură de luptă, armă ascuțită și sigură, împotriva dușmanului de clasă, literatura sovietică s'a plămădit din energia creatoare descătusată de Revoluție, afirmând puternic forța invincibilă a vieții noi, libere.

Lirica sovietică, lirica revoluției și socialismului, constituie unul din vâstarile cele mai viguroase și mai iubite ale literaturii sovietice. Tălmăcind în versuri măiestrite simțirea bogată, inepuzabilă a oamenilor sovietici, lirica sovietică a crescut și s'a dezvoltat în cadrul edificiului măreț, al socialismului. Cuceririle orânduirii sovietice sunt și cuceririle ei, după cum ea însăși este o expresie artistică a acestor cuceriri.

Lirica sovietică se deosebește fundamental de întreaga poezie lirică precedentă, atât de poezia rusă anterioară cât și de cea burgheză contemporană. Reflectând o nouă realitate, superioară, lirica sovietică are un nou conținut și o nouă formă, net superioară celor din trecut.

Spre deosebire și în opoziție cu poezia lirică burgheză — individualistă, infectată de formalism, restrânsă la orizontul îngust și decrepit al „impresiilor personale“, lirica sovietică este profund partinică, populară, puternic optimistă, revoluționară, cu un orizont neîngrădit de afirmare a ceea ce este nou și viabil, combativă — „o armă cu adevărat ideologică, o hrană spirituală“ (A. A. Jdanov). Lirica sovietică este o lirică de tip nou, incomparabil mai bogată decât lirica anterioară, atât prin conținutul său nou, lărgit cu teme necunoscute până la ea, cât și prin forma nouă.

„Parte a cauzei comune proletare“ (Lenin), lirica sovietică este deschis partinică. „Cel mai talentat poet al epocii sovietice“ (după cum îl caracterizează tovarășul Stalin), Vladimir Maiacovschi se situează totdeauna în centrul luptei clasei muncitoare. Eroul său liric nu mai este acel „eu“ liric individualist, tipic poeziei burgheze, ci imaginea colectivă a omului epocii sovietice:

„Fericirea personală,
e creșterea
Republicii noastre,
a bogăției și puterii...“

Cauza socialismului e susținută prin multiple mijloace și în cele mai diverse forme artistice. Versul maiacovschi mobilizează la luptă împotriva dușmanului de clasă intern și extern. (Așa, de pildă, în „Marșul pe stângul“: „Rusia să nu fie sub Antantă, Comuna să nu fie învinsă“, — se referea la perioada frământată a războiului civil, când Puterea Sovietică era în pericol și mobiliza pe oamenii muncii desrobiți la lupta pentru zdrobirea dușmanilor tânărului Stat Sovietic.) Intrevăzând viitorul luminos — ceace este caracteristic poeziei realismului socialist — Maiacovschi pune în lumină această calitate a poetului de tip nou în versuri ca acestea: „Poetul adevărat aprinde dinamita, din scânteia neclară cunoașterea clară“; sau în altă parte: „Eu știu oraș va fi, eu știu, o să înflorească grădina, când astfel de oameni sunt în țara sovietică“. Patriotismul fierbinte și internaționalismul proletar sunt indistructibil unite în versurile maiacovschiene, ca și în simțirea oamenilor sovietici. Iar mândria îndreptățită de a fi om sovietic, Maiacovschi o oglindește cu măiestrie în poezia sa, „Pașaportul sovietic“.

Cântăreț al tinereții și puterii patriei socialiste, Maiacovschi chiamă cu înflăcărare la înfăptuirea comunismului, în „Versurile cōmsomoliste“:

„... a fi comunist
înseamnă a îndrăzni,
a gândi,
a vrea,
a cuteza“.

Lirica sovietică prezintă sentimentele omului nou: noua atitudine față de muncă, noile relații — socialiste — dintre oameni. Maiacovschi a proslăvit „curajul, curajul și încă odată curajul“, cântând munca socialistă ca pe „o chestiune de onoare, o chestiune de glorie, o chestiune de vitejie și eroism“.

Lirică sovietică este o poezie cu subiect, înfățișând sentimentele, impresiile vii omenești, în mișcare. Lipsa de subiect este hotărît condamnată de Maiacovschi, care subliniază că poezii sovietici „nu-și permit vorbăria“. Și M. Isacovschi seria mai târziu în această privință: „Eu cred că pentru ca poezia să fie mai folositoare, mai perceptibilă, ea trebuie să fie neapărat cu subiect“.

Poezia lirică sovietică continuă și desvoltă cele mai bune tradiții ale liricii ruse, Maiacovschi prețuiește foarte mult poezia lui Pușchin, valorificând-o bine înțeles în mod critic. El însuși spune că iubește pe Pușchin, „cel viu, iar-nu mumiă“. M. Isacovschi are o legătură strânsă cu moștenirea literară clasică rusă și în special se sprijină pe tradițiile necrasoviene. Natural, în poezia optimistă a lui Isacovschi, apărută în epoca socialistă, nu există niciun motiv de tristețe, cum există în operele lui Necrasov, care a creat în altă perioadă istorică. Dar patosul cetățenesc, patriotismul, dragostea față de popor și încrederea pasionată în triumful lui — sunt trăsături comune celor doi poeți.

Lirica sovietică este legată prin mii de fire de popor. În această privință credem deosebit de ilustrativ cazul poeziei lui Isacovschi, mai ales în ce privește cântecul de masă. Inspirându-se din viața maselor populare, îmbogățindu-și arta din izvoarele folclorului, Isacovschi are creații care ele înșile au devenit folclor. Dispare granița dintre poezia scrisă și cea vorbită, oglindindu-se și sub acest aspect unitatea morală și politică a poporului sovietic. „Catiușa“ — inspirată din viața poporului sovietic, folosind în mod creator producțiile populare, a intrat demult în folclorul sovietic, căpătând numeroase variante în poezia populară. Același lucru s'a întâmplat și cu alte cântece ale lui Isacovschi, cu unele dintre poeziile lui A. Surcov, precum și cu cele ale altor poeți sovietici.

Umanismul adânc sovietic se reflectă din plin în lirica popoarelor U.R.S.S. Sentimentele cele mai intime — iubirea, prietenia, tovarășia — și-au găsit ade-văratul lor conținut bogat abia în lirica sovietică. Ilustrative sunt în această privință poeziile lui Scipaciov sau Isacovschi: iubirea oamenilor liberi, iubire care îndeamnă la eroism în muncă, la creație liberă.

Eroismul tineretului comsomolist, dragostea lui fierbinte de patrie, sunt puternic ilustrate în versurile multor poeți sovietici. Figura măreață a comsomolstei Zoia Cosmodemianscaia — partizana eronă — e admirabil înfățișată în versurile poetei sovietice Margarita Aligher. Multe din versurile lui L. Oșanin sunt închinare luptei tineretului pentru pace și democrație.

Poeziile lui Maicovschi, ca și ale poezilor sovietici contemporani, demască fără cruțare exploatarea, pe făuritorii de războaie, agresiunea, ciuma fascistă.

Pline de ură sfântă împotriva crotopitorilor fasciști, a imperialismului, a războiului, a spionilor și trădătorilor socialismului, sunt o bună parte din poeziile lui C. Simonov („Prietenii și dușmanii“, etc.), A. Surcov, etc.

Lirica sovietică nu este însă numai poezia cu cel mai bogat și mai progresist conținut din lume, ci și lirica cea mai desăvârșită din punct de vedere artistic. Și aceasta rezultă din perfecta corespondență realizată între conținutul socialist și forma ei națională. Lirica sovietică acordă o grijă deosebită măiestriei artistice. Maicovski însuși stăruie mereu asupra prelucrării laborioase a versurilor, pentru a putea cuprinde cât mai exact și cât mai artistic ideile și sentimentele, pentru a deveni arme de luptă care lovesc drept la țintă. Lirica sovietică, trăgându-și forța sa transformatoare din izvorul nesecat al învățaturii marxist-leniniste, din sprijinul permanent al Partidului Bolșevic, din legătura sa indisolubilă cu viața oamenilor sovietici, este învățătoarea creatorilor lirici progresiști din lumea întreagă.

Lirica progresistă din țara noastră a simțit din plin înrăurirea salutară a poeziei lirice sovietice. Putem spune, fără să greșim, că alături de ajutorul dat de către Partidul clasei muncitoare, de moștenirea literară progresistă din țara noastră, lirica sovietică a constituit unul dintre factorii importanți în formarea poezilor noștri progresiști, în emanciparea lor de sub influența nefastă a poeziei formaliste burgheze. Această îndrumare binefăcătoare a liricii sovietice s'a exercitat, credem, asupra poezilor noștri lirici, fie pe cale directă, fie prin traduceri, fie prin cântecul sovietic de masă. Influența directă s'a manifestat mai ales prin contactul nemijlocit cu originalul, ca și prin vizitele întreprinse de scriitorii noștri în Uniunea Sovietică sau a scriitorilor sovietici în țara noastră.

Cunoașterea limbii ruse a avut în această privință un rol deosebit. A. Toma sau Mihai Beniuc, poeți atașați de mult cauzei poporului muncitor, cunosători ai limbii ruse, au reușit prin cercetarea poeziei sovietice, să lichideze influențele formalismului și ale individualismului burghez, să-și îmbogățească propria lor creație cu noi teme, să-și perfecționeze măiestria artistică.

Dela „Căntece de pierzanie“ (unde se resimte încă o oarecare influență a individualismului eseninian) și până la ultima poezie publicată în *Viața Românească* (Nr. 9, 1950), intitulată *La Gori*, poetul Mihai Beniuc a evoluat mult. Un rol important în această prefacere și desvoltare poetică l-a avut, fără îndoială, influența poeziei sovietice. Cunoșcând chiar la fața locului realitățile sovietice, Mihai Beniuc a putut să folosească din plin experiența poetică. Pentru a ne da mai bine seama de acest lucru, ne vom referi la poezia sa, amintită mai sus. *La Gori* confirmă pe deplin cele spuse mai sus. Folosirea măiestră a folclorului (și mai înainte Mihai Beniuc folosea folclorul, dar el nu câștigase încă un rol atât de important ca în poezia citată), pătrunderea adâncă a realității, cuprinderea aspectelor sale multilaterale într-o unitate organică (spre deosebire de caracterul fragmentar al unora dintre poeziile sale anterioare), amplexarea poeziei, măiestria nouă (înlăturarea oricărei urme de teribilism care se manifesta mai ales în *Căntece de pierzanie*), însfârșit, caracterul ei profund partinic — toate acestea vădesc, alături de rezultatele sprijinului Partidului și de fondul progresist propriu, roadele însușirii experienței liricii sovietice. Simți în acest poem o viață bogată, conținutul sufletească care depășește simțirea eroului liric individual, trăsături caracteristice poeziei lirice sovietice.

Poetul însuși mărturisește în articolul „Ce-am învățat din poezia sovietică“ („Contemporanul“, Nr. 210) influența liricii sovietice asupra sa.

Așa, de pildă, pentru perioada de dinaintea de a face cunoștință cu poezia lui Maiakovski, Mihai Beniuc scrie: „Înainte citeam adesea pe Esenin în diferite traduceri și pot spune că poezia lui, prin ceea ce are bun, a contribuit să țină vie în mine dragostea pentru popor“.

Așa după cum arată tot el însuși „Maiakovski însă a constituit acea lovitură hotărâtoare, care transformă dorința și visul în acțiune concretă“. Și Mihai Beniuc subliniază în ce a constatat influența lui Maiakovski asupra sa: „... Maiakovski m'a făcut să simt mai puternic fiorul revoluționar, și dorința de-a lupta în rândurile proletariatului, sub steagul lui Lenin și Stalin.“

În poezia lui Mihai Beniuc se resimte și înrăurirea altor poeți sovietici. Așa, bunăoară, tendința spre cântec (chiar și în unele versuri din poezia amintită mai sus), după cum mărturisește poetul, se datorează lui Isakovski: „dacă în versurile mele... există de pildă tendința spre cântec, este din dorința de-a ajunge să scriu căntece cum ar fi „O, voi negurile mele și iar neguri!“ al lui Isakovski“.

Academicianul A. Toma, legat puternic de clasa muncitoare, a fost totdeauna un poet luptător pentru democrație. Contactul direct cu lirica sovietică (A. Toma a făcut o serie de traduceri din limba rusă), l-a ajutat să-și perfecționeze mereu măiestria artistică, să-și lărgască orizontul, să lichideze total resturile influențelor poeziei vechi. E suficient să amintim în această privință drumul parcurs de A. Toma dela poezia „Alesului“ (în care se văd încă reminiscențe puternice ale individualismului burghez) și până la poezii de genul: *Cântec pentru Republica Populară Română* (unde se resimte ceva din optimismul gorchian: „Mai sunt țeluri și culmi! Vom lupta neînfricat“) : : : (Să-î strivim larg șburând din izbânzi în izbânzi), sau în *Cutează tinerete* (în care trăiește ceva din îndemnul avântat al versurilor cosmopolite ale lui V. Maiakovski: „Cutează mai departe, tinerete, Bravi clăditorii, primenitori de țară Partid mai dă-le țeluri și povețe“).

Și asupra unor poeți tineri, contactul direct cu literatura sovietică a avut o înrăurire puternică, ajutându-i să-și găsească drumul lor propriu, cum este cazul lui V. Tulbure, A. E. Baconski, sau Tiberiu Utan. Primele poezii ale lui A. E. Baconski suferau încă mult de pe urma influenței poeziei formaliste (de manieră suprarealistă) burgheze. Sprijinul primit din partea „Scântei“, ca și contactul direct cu poezia clasică rusă și lirica sovietică (A. E. Baconski a tradus

o serie de poezii din Pușchin, precum și câteva poezii din lirica sovietică), l-au ajutat să se elibereze în bună parte de reminiscențele formaliste.

După cum am amintit mai înainte, o altă cale a pătrunderii influenței sovietice, a fost prin intermediul cântecului de mase, atât de popular în masele muncitoare. Deși cântecul sovietic de mase a devenit accesibil tot în traducere, el a pătruns în straturile largi ale poporului mai ales datorită faptului că e însoțit de melodie. Deaceia, am și crezut necesar să-l diferențiem de restul traducerilor. Influența cântecului de mase sovietic a fost cu atât mai puternică, cu cât la noi cântecul de mase, ca gen aparte, era rar întâlnit. El se naște odată cu desrobirea țării noastre și cu participarea activă a oamenilor muncii la viața politică, la făurirea noii societăți. (Bine înțeles, cântecul de masă s'a întemeiat în primul rând pe tradiția cântecelor revoluționare muncitorești și a cântecelor populare țărănești, care au existat de multă vreme la noi.) Cântecul muncii, cântecul construcției socialiste, se resimt puternic de influența cântecelor de masă ale lui Isacovschi, Surcov, Oșanin, etc.

O înrăurire puternică însă au avut și o au traducerea din lirica sovietică. Nu mai vorbim de faptul că traducerea nu numai că ajută poezii în formarea lor artistică și ideologică, ci și îmbogățesc cultura noastră, constituind o hrană spirituală, o armă de luptă a maselor muncitoare în lupta pentru pace și socialism.

Interesul pentru lirica sovietică datează în țara noastră încă dinaintea de cel de-al doilea război mondial. În ciuda măsurilor draconice ale burghezo-moșierimii care se străduia să nu lase să pătrundă în țara noastră lumina culturii socialiste, revistele cu orientare democratică, antifascistă, au publicat în coloanele lor o seamă de traduceri din lirica sovietică, mai ales din Maicovschi.

După 1932, când mișcarea muncitorească din țara noastră era în plină creștere, versurile maicovschiene, ca și ale altor poeți sovietici, au devenit tot mai frecvente în periodicele democratice românești. Pericolul fascizării țării devenind tot mai amenințător, mișcarea antifascistă dela noi din țară găsește în lirica sovietică o admirabilă armă de luptă în acțiunea sa patriotică. Influența crescândă a Partidului Comunist în masele celor ce muncesc, făcea ca versurile tălmăcite din lirica sovietică să găsească un tot mai viu răspuns în publicul cetitor dela noi. Zăngănitul războinic al fascismului întunea orizontul și scriitorii cinstiți nu puteau să ignore în lupta lor pe țărâm ideologic, una din cele mai puternice arme ideologice: lirica sovietică.

Astfel, în această perioadă, este publicat un fragment din poemul „150 milioane” al lui Maicovschi (în *Bluze Albastre* nr. 4, 1932), precum și alte numeroase traduceri din același poet, realizate de poetul Emilian Băcov și publicate în *Cuvântul liber* (Câteva cuvinte despre mine, în nr. 26 din 1935, un fragment din poemul *Război și pace*, în Nr. 28 din 1935, *Eu*, în Nr. 37 din 1935, etc.). Tot în *Cuvântul liber*, apar traduceri din V. Briusov (*Zădărul*, nr. 4 din 1935), Iosif Utkin (*Bronz cald* — în nr. 22 din 1936), Alexandru Bloc (*Cânta o fată* — în nr. 25 din 1936), etc. Și alte publicații cu orientarea democratică publică în acest timp traduceri din lirica sovietică. Revistele mai timorate, reflectând mai ales cercurile mic-burgheze, îngrozite de pericolul fascismului dar insuficient de consecvente pentru a lupta hotărât împotriva lui, manifestau o predilecție pentru Serghei Esenin. Traduceri izbutite din Esenin publică în acest timp George Lesnea (în *Adevărul literar și artistic*) și Zaharia Stancu. Aceștia publică chiar câte o plachetă cu traduceri din Serghei Esenin.

Traducerile din lirica sovietică, deși într'un număr relativ restrâns, au contribuit la întărirea luptei antifasciste la noi în țară, la înarmarea oamenilor muncii cu ideile progresiste ale culturii socialiste în lupta lor democratică. În

timp ce o bună parte din poeții români se sbăteau între decadentismul arghe-zian și ermetismul lui Barbu, între misticismul lui Blaga și retorismul patriotard gândirist, traducerea din lirica sovietică au constituit o hrană spirituală pentru poezii protestatari, democratici din țara noastră (A. Toma, Emil Isac sau Mihai Beniuc).

Eliberarea României de sub robia fascistă de către Armata Sovietică și eucerirea puterii de Stat de către clasa muncitoare, a făcut posibilă traducerea masivă a liricii sovietice, lirică sovietică fiind unul din factorii de seamă care au contribuit la crearea unei lirici populare, progresiste, în țara noastră. Numărul traducerilor din lirica sovietică este din ce în ce mai mare, iar calitatea lor din ce în ce mai ridicată. Sunt traduse și editate cu grijă marile poeme ale lui V. Maiacovski (*Vladimir Ilici Lenin, Poemul lui Octombrie, etc.*). Se fac traduceri și din alți poeți de seamă sovietici. De neprețuit sunt traducerile din Maxim Gorchi (*Poeme, ed. Scântea*) ale academicianului A. Toma. Valoroase în lupta pentru pace, împotriva imperialismului provocator la un nou război, sunt tălmăcirile din C. Simonov (*Prieteni și dușmani*), A. Surcov (*Ridicați-vă glasul, oameni cinștiți*), I. Eremov (*Arhitectul păcii*), etc.). Un loc important îl ocupă între traduceri din lirica sovietică, poeziile despre viața fericită a colhoznicilor sovietici ale lui N. Gribaciov (*Cântarea colhozului Bolșevic, Primăvara în colhozul Pobeda*), etc.). Nu mai puțin însemnate sunt traduceri din lirica pentru tineret a lui Maiacovski (versurile pentru copii), Sme-liacov, Oșanin, etc. S'au tradus de asemenea versuri din Tvardovski, M. Ali-gheș, Scipaciov, Marsac, Nedogonov, S. Smirnov, etc.

Traduceri reușite s'au realizat și din clasicii ruși. Astfel, din Pușchin au tălmăcit Maria Banus, Miron Radu Paraschivescu, etc. Din lirica sovietică au făcut traduceri reușite în afară de academicianul A. Toma, poeți ca: Victor Tulbure, Victor Kernbach, Dan Deșliu, Maria Banus, Ioanichie Olteanu, etc. Deși, în general, s'au făcut multe traduceri bune din poezia sovietică, în unele din ele mai persistă influențele formației burgheze a traducătorilor. Adesea unii dintre traducători, străduindu-se să redea poezia într-o formă artistică superioară, se abat foarte mult de la text, introducând versuri de umplură, denaturând în parte atât conținutul, cât și forma artistică specifică originalului, cum s'a întâmplat de pildă cu poemul *Vladimir Ilici Lenin* al lui Maiacovski, în traducerea lui Ion Costin (fidelă în ce privește redarea conținutului și a elementelor tehnice, dar mai puțin fidelă în ce privește redarea artistică propriu zisă) și în traducerea lui Cicerone Theodorescu (care introduce versuri de umplură, fiind destul de departe de text și constituind aproape o prelucrare a originalului și nu o traducere).

Asemenea cazuri negative arată ce grijă deosebită necesită traducerea din lirica sovietică, cât de temeinic trebuie lucrate pentru a reda cât mai mult din măiestria artistică a originalului. Natural, problema traducerilor se cere desbătută mai larg. Ne mulțumim să desprindem că, în ciuda unor lipsuri serioase în unele bucăți (cum sunt și cele remarcate în Nr. 206 al „*Contemporanului*“ în articolul *Cum se mai traduce*), tălmăcirile din lirica sovietică au avut un rol însemnat în formarea și dezvoltarea poeziei noastre lirice. Natural, când vorbim despre influența poeziei sovietice asupra poeziei noastre, nu trebuie să uităm nici de rolul îndrumării date de Partid poezilor sau de importanța moștenirii literare și a folclorului. Totuși, de la poezia lirică din 1945 și până la ultimele creații ale poezilor noștri, este un drum lung și glorioș străbătut de lirica românească și în obținerea succeselor sale, poezia noastră lirică nu cu puțin este datoare liricii sovietice.

E suficient să ne amintim în această privință de versurile pe care le scriau

acum trei-patru ani Nina Cassian, Victor Tulbure sau chiar Dan Deşliu. Versurile lor de până atunci voind să înfăţişeze noile realităţi din ţara noastră, noile simţăminte ale oamenilor muncii, năzuinţele lor, — luau uneori forme de lozinci ritmate, sau imagini încă neeliberate de influenţa formalismului. Ba, uneori, neînţelegerea mergea şi mai departe; poezii se fereau chiar de unele teme ale liricii, socotindu-le ceva perimat, interzis. Aşa era, de exemplu, lirica dragostei. Adevsea, în cuceririle oamenilor muncii, unii poeţi, chiar dintre cei mai talentaţi, nu vedeau decât cifre şi maşini, norme îndeplinite, iar bogăţia sufletească a eroilor muncii era sau complet neglijată, sau foarte schematică. Nu mai vorbim de rolul Partidului în cuceririle oamenilor muncii, care era prezentat de-a dreptul şablonard, schematic, exterior. Dela lirica sovietică au învăţat mulţi dintre poeţii noştri cum să-şi lărgescă tematica şi să-şi îmbogăţească conţinutul de idei şi simţiri.

Contactul cu poezia sovietică, îndrumarea permanentă din partea Partidului, i-a făcut treplat să înţeleagă noile realităţi, să fie cântăreţii ei adevăraţi. Traducerile din lirica sovietică (ca şi expunerile unor poeţi sovietici asupra problemelor liricii — cum a fost de exemplu, cea al lui Scipaciov, cu privire la lirica dragostei, ținută la Uniunea Scriitorilor) le-a arătat poezilor noştri că pentru a cânta noile realităţi, ei trebuie să le cunoască; să se situeze în centrul lor; să desvăluie tot conţinutul sufletesc bogat al oamenilor muncii; să părăsească eroul liric individualist şi să creeze un nou erou liric; să-şi perfecţioneze mereu măiestria artistică. Ilustrative în această privinţă sunt mai ales cazurile unor poeţi ca Dan Deşliu şi A. E. Baconschi. Natural, evoluţia lor s'a manifestat nu numai în domeniul poeziei lirice, ci şi în domeniul poeziei epice (*Lazăm dela Rusa* a lui Deşliu, sau *Balada despre Bartolomei Josif şi ortaci* sâr a lui Baconschi.) Poezii lirice dela noi din ţară au învăţat dela Scipaciov că dragostea ca şi oricare alt sentiment uman, nu este străină liricii socialiste, dar şi că aceste sentimente au alt conţinut decât în lirica burgheză. Ei au învăţat dela liricii sovietice că realitatea poate fi înţeleasă numai dacă poetul se situează în centrul ei, făcând din cauza poporului propria sa cauză; că poezia cu conţinut cerş şi o măiestrie artistică înaltă.

Poezii noştri au învăţat dela lirica sovietică un lucru deosebit de important: partinitatea poeziei nu constă în fluturarea pur verbală a lozincii date de Partid, ci în oglindirea materializării sale în faptele concrete ale oamenilor muncii, în prefacerea sufletească a acestora, în perspectivele concrete pe care le deschide aplicarea practică a acestei lozinci pentru poporul nostru muncitor. Natural, mai există încă multe lipsuri în această privinţă la poeţii noştri. Şi tocmai subliniind rezultatele obţinute prin contactul cu lirica sovietică ne putem da seama de lipsurile existente şi de sarcinile care stau în faţa poeziei noastre lirice pe acest tărâm.

Contactul cu lirica sovietică a folosit tuturor poezilor noştri lirici. Poezii protestatari, democratice — ca A. Toma şi Mihai Beniuc — şi-au întărit ataşamentul faţă de clasa muncitoare prin exemplul măreţ al poezilor luptători sovietici. Poezii noştri mai tineri, dar încă atinşi la începutul carierei lor de aripa formalismului şi individualismului burghez, cum este cazul poetei Maria Banuş, al lui Eugen Jebeleanu, etc., care acum sunt admirabilii cântăreţi al noilor realităţi revoluţionare din ţara noastră, au fost educaţi şi transformaţi structural prin îndrumarea Partidului clasei muncitoare şi exemplul plin de învăţăminte al poeziei sovietice. Poezii cei mai tineri s'au format şi şi-au definit drumul lor propriu datorită, între alţi factori importanţi, contactului cu lirica sovietică (Dan Deşliu, Veronica Porumbacu, V. Tulbure, A. E. Baconschi, etc.). Apropierea de realitate, de lupta clasei muncitoare, de năzuinţele şi sentimen-

tele reale ale poporului muncitor, poeții noștri o datoresc în bună parte exemplului poeziei sovietice. Și în domeniul poeziei lirice, ca și în toate domeniile de activitate, învățăm de la oamenii sovietici, de la orânduirea și cultura cea mai înaintată din lume, orânduirea și cultura socialistă a U.R.S.S.

Din această expunere sumară, s'a putut vedea — măcar în linii generale — importanța deosebită a liricii sovietice pentru crearea unei poezii lirice românești populare, progresiste. Influența salutară exercitată de lirica sovietică asupra poeziei românești ne obligă la o cunoaștere mai adâncă a ei, la o folosire mai organizată a experienței bogate a liricilor sovietici.

Numărul traducerilor din lirica sovietică e departe de a fi satisfăcător, iar multe dintre traduceri făcute până acum nu redau în chip adecvat fondul de idei și măiestria artistică a originalului. Multe din creațiile lirice sovietice reprezentative nu sunt cunoscute poezilor noștri. Încă foarte puțini poeți români cunosc limba rusă pentru a studia lirica sovietică în original. Prea puțin s'a făcut în ce privește studiul temeinic și multilateral al experienței dobândite de lirici sovietici. Datorită unor traduceri defecutoase, adesea poeții noștri și-au putut face o impresie falsă asupra fondului poetic bogat și a măiestriei artistice a poezilor sovietici. Întâlnirile dintre poeții din țara noastră și poeții sovietici sunt încă destul de rare. Publicațiile noastre nu dau încă atenția suficientă problemelor ridicate de drumul glorios al liricii sovietice. Deci, încă nu am folosit îndeajuns prețiosul sprijin al liricii sovietice pentru dezvoltarea poeziei noastre lirice.

Opera de construire a socialismului în țara noastră ridică în fața poezilor, ca și în fața tuturor celor ce muncesc din țara noastră, indiferent de țărâmul de activitate, sarcini mărețe; sarcini noi și grele. În urma succeselor reperutate de clasa muncitoare, în frunte cu Partidul său de avangardă, nivelul ideologic al maselor este tot mai ridicat, iar exigențele maselor muncitoare față de creațiile artistice sporește mereu. Partidul, clasa muncitoare, poporul nostru muncitor, cere din partea poezilor opere din ce în ce mai valoroase, care să oglindească tot mai profund și mai multilateral lupta sa, cuceririle sale, să-i formeze gustul, să-i dea o hrană spirituală superioară.

În eforturile lor, poeții, ca și ceilalți „ingineri ai sufletelor“, vor găsi în literatura sovietică un exemplu și un îndreptar de neprețuit. Dar, pentru ca învățămintele liricii sovietice să fie cât mai rodnice, se impun o serie de lucruri.

Traducerile din lirica sovietică trebuie să se facă mai organizat și mai îngrijit. Toate operele reprezentative ale poezilor lirici sovietici trebuie să fie puse la îndemâna publicului din țara noastră în traduceri competente, căutându-se, pe cât e posibil, să fie redată în forma artistică superioară, a originalului. Poeții noștri trebuie să se străduiască să posede limba rusă, acest instrument minunat de cunoaștere a experienței sovietice. Să se organizeze cât mai temeinic de către Uniunea Scriitorilor studiul experienței literaturii sovietice, a realismului socialist, pe baza materialului concret. Revistele literare și almanahurile să se ocupe mai sistematic de problemele literaturii sovietice, de aplicarea creatoare a celor potrivite pentru stadiul actual de dezvoltare a țării noastre. Legăturile directe cu poeții, și în general cu scriitorii sovietici, ar trebui să fie cât mai multiple și realizate într-un mod cât mai organizat.

Poezia lirică socialistă sovietică ne-a dat un ajutor de neprețuit în făurirea a unei lirici noi. Folosirea mai largă, și în același timp mai sistematică, a ajutorului liricii sovietice ne va ajuta să ducem la bun sfârșit o sarcină grea, dar măreață: dezvoltarea cuceririlor de până acum, crearea liricii societății socialiste din Republica noastră.

Aurel Martin

ASUPRA POEZIEI LUI 23 AUGUST

Momentele sărbătorești dela 23 August, 7 Noembrie, 30 Decembrie ori 1 Mai reprezintă pentru poezii noștri prilejuri binevenite de glori-ficare a succeselor realizate dela an la an de poporul nostru muncitor în acțiunea de construire a socialismului. Primele manifestări ale poeziei noastre noi au fost determinate tocmai de asemenea momente istorice. Iubitorii de literatură își mai amintesc de pagina de poezie a primului număr din „Flacăra”, unde momentul revoluționar al proclamării Republicii Populare Române era celebrat în numeroase versuri care trădau o factură simțitor diferită de cea a liricii vechi. Se simțea în aceste poezii ceva din patosul grandios al maselor în marș victorios spre cucerirea libertăților râvnite de veacuri. Mișea în ele ceva din aurora lumii noi, socialiste. Dacă existau încă multe stângăcii în aceste poezii, multe versuri inexpressive, multe clișee antipoetice, acestea erau determinate de neputința momentană a creatorilor de a desluși limpede perspectivele dezvoltării viitoare a luptei maselor pentru noua viață.

Succesele pe care le-a înregistrat de atunci încoace poporul nostru pe toate fronturile construirii socialismului au determinat însă progrese corespunzătoare și în munca poezilor. Câștigurile liricii noastre trebuie urmărite în direcția largirii capacității ei de redare măiestrită a ceea ce apare nou în realitatea zilelor noastre, a transpunerii în sfera artei a tot ceea ce prefigurează de pe acum viața fericită de mâine a poporului liber. Asemenea rezultate remarcabile pot fi constatate urmărind, în dezvoltarea și îmbogățirea lor continuă, cu un conținut realist, diferitele teme de largă circulație ale liricii noastre. Deosebit de bine este pusă în lumină această evoluție ascendentă a liricii noastre în poezia lui 23 August, lucru pe care ni-l propunem să-l urmărim aici.

Iubitorii de poezie își mai amintesc desigur de versurile publicate în *Viața Românească* din Iulie—August 1949. Cu excepția poeziei lui Dan Deșliu, intitulată *Cântec de August*, care încerca o evitare a locu-

lui comun printr'o apreciabilă individualizare a temei, celelalte poeme se meșteșeau într'o atmosferă de entuziasm vag, lipsit de suportul trainic al concretului. Este cazul poeziilor: **Sunt doar cinci ani** — a lui Mihăi Dragomir, **Câți ani trecură** — a lui F. Păcurariu, **Balada celor născuți în August 23** — a lui Teodor Mazilu sau **Cădea a burgheziei închisoare**, poezie semnată de Virgil Teodorescu. Nota dominantă a acestor poeme era sacrificarea concretului, a realităților vii, în dauna unui patos pur verbal, formalist. Mărele eveniment dela 23 August 1944, care a despărțit apele istoriei poporului nostru în două, nu era văzut cu ochii omului înaintat din 1949, îmbogățit prin experiența a cinci ani de luptă și de realizări, ci cu aceia ai cetățeanului din 1944. Faptul acesta trăda grava rămânere în urmă față de evenimente a poezilor amintiți. Excesul de imagini ce căutau să mascheze lipsa de conținut constituia încă o adevărată oarecără a acestui fapt. Nimic veridic nu putea fi comunicat prin mijlocirea unor hiperbole necorespunzătoare — ca la Teodor Mazilu; schematismul stăpânit care constituia pe atunci mai tot meșteșugul artistic al lui Mihăi Dragomir ori Virgil Teodorescu se solda și el cu un eșec. Deficiențele de formă ale acestor poeme reprezentau doar latura, vizibilă a unor neajunsuri mult mai adânci: necunoaștere a realității, ignorare sau semi-ignorare a concepției despre lume și viață a clasei muncitoare, neaprofundare a istoriei contemporane. F. Păcurariu dovedea prin poezia sa ignorarea rolului hotărâtor al Armatei Roșii în eliberarea țării noastre de fascismii nemți, iar V. Teodorescu își întitula poezia: **Cădea a burgheziei închisoare**, formulă simbolică ce denatura adevărul istoric, pentru că poporul nostru nu s'a eliberat dintr'odată de lanțurile burgheziei la 23 August 1944; lupte grele a dus ei împotriva burghezo-moierimii în toți anii următori smulgându-i acesteia cu prețul multor jertfe pozițiile economice și de conducere. Acest conflict de clasă este prezentat și astăzi, sub forma acțiunilor de limitare treptată a exploataării chibaburești și de demascare a tuturor dușmanilor ascunși ai poporului. Necunoscând realitatea în ceea ce avea ea mai esențial, poezii aceștia nu puteau ajunge decât la un ton programatic, abstract, propriu poemelor amintite. Neaducând nicio viziune personală a vieții în versurile lor, acestea seamănă între ele ca obiectele fabricate în serie într'o uzină.

În lupta pentru măiestria artistică, poezii noștri au eliminat deja în bună măsură aceste devieri sau rămășițe ale metodelor de creație antirealiste. Aprofundând mai mult realitatea, sesizând în marea sa varietate elementul particular care reflectă în sine generalul, poezii încorporează azi în versurile lor fapte aparținând vieții. Urmând calea aceasta viabilă, ei au ridicat întreaga poezie nouă, — deci și poezia lui 23 August — pe o treaptă nouă, calitativ superioară. Lucrul acesta se poate urmări nu numai într'o privire de ansamblu asupra poeziei scrisă în acest răstimp, ci și confruntând creația din diferite etape a unui singur scriitor. Exemplul lui Virgil Teodorescu socotim că este elocvent. Am amintit mai înainte despre poezia pe care acesta o publică în numărul din Iulie—August 1949 al **Vieții Românești**, subliniind cu:

acest prilej tonul general, abstract, pe care-l avea și poemul său **Cădea a burgheziei închisoare** și celelalte versuri publicate atunci, de revista bucureșteană. În numărul 8, din August 1950, al aceleiași reviste, Virgil Teodorescu publică în cinstea lui **23 August poezia Intâlniri**, care reprezintă sub toate raporturile un progres vădit în comparație cu cea la care ne-am referit mai sus. Evenimentul nu mai este privit prin lentila confuză a anului 1944; poziția de pe care este văzut de astă dată 23 August este cea a muncitorului care în August 1950 lucrează înfrigurat la strungul său, în deplină deplină depășire a normelor, conștient fiind că muncind în acest stil săvârșește o acțiune patriotică, lovește din plin în dușmanii păcii. În mod firesc și versurile care povestesc acest lucru nu mai stau sub semnul provizoratului artistic. Ele capătă o forță nebănuită de sugestie.

Ceea ce-l preocupă pe poet de astădată este sesizarea, prin mijlocirea detaliului particular semnificativ, a evenimentului istoric de neuitat. Ivan Craveț, tanchistul sovietic care a străbătut cu unitatea sa București, în drum spre Berlin, este strungar de meserie. El a știut să dea în 1940 șasezeci și cinci de procente peste normă; în anii marelui Războiu de Apărare a Patriei a știut însă să dea „în munți sălhuși, / pentru fasciști, procente în altă formă”. Prin atari acțiuni, strungarul Craveț, a constituit un exemplu pentru tovarășul său român. Intâlnirea dintre ei s'a dovedit rodnică. Și nici nu se putea ca pilda sa, de ostaș și muncitor, să nu-și găsească ecou în inimile oamenilor muncii dela noi:

BCU Cluj „Căci aplecat pe strungul lui înalt, Cluj

— inovator cu inimă de frate —

Cu dragoste Ivan neînțecat
știința lui cu tine o împarte.

I-ai regăsit și zâmbetul de-atunci:
Stalinovistul Craveț e ostașul
ce străbătând prin lupte grele, lungi,
victorios ne-a liberat orașul!

La noi în țară pilda lui creșcu.
Prin ea treci astăzi peste grele piedici
În lupta pentru pace dărz stai tu
alături de ostașii sovietici.”

Scotând în lumină amănuntul caracteristic privitor la strungarul care a ajuns fruntaș în muncă, datorită exemplului oferit de tovarășul său sovietic, poetul s'a detașat de poezia generalului pe care o practica acum un an, oglindind cu pricepere unele dintre elementele noi cu care se îmbogățește ziua eliberării noastre naționale în fiecare an. Reținând rolul covârșitor pe care Armata Roșie l-a avut în eliberarea noastră, Virgil Teodorescu a sesizat și legăturile tot mai numeroase care se stabilesc între țara noastră și Uniunea Sovietică.

de atunci încoace. În locul regimului marshallizat pe care imperia-
listii l-au hărăzit țărilor cătropite de ei, puternica Țară a Socialismu-
lui victorios ne oferă ajutorul și pilda ei creatoare. Această realitate
o figurează, de fapt, poezia lui Teodorescu. Muncitorul de care ne
vorbeste în poezia sa ajunge conștient de misiunea lui uriașă în fron-
tul luptei pentru socialism și pace după ce cunoaște și exemplul sta-
hanovistului Ivan Craveț.

Adâncind tema, păstrând din realitate un element specific, poetul
a nimerit calea firească pe care se poate îndepărta de procedeele for-
maliste pe care le utilizează în trecut. Prin pretextul ales, el a reușit să
se încadreze între scriitorii care au învățat să aleagă din viață detaliul
generator de poezie. Alături de Virgil Teodorescu, o seamă dintre
poetii noștri selecționează cu pricepere motive, amănunte, expresii
caracteristice. Această nouă orientare, corespunzând cu un însemnat
pas spre adâncirea măiestriei, se simte și în realizările poetice închi-
mate anul acesta lui 23 August. Poemele scrise cu prilejul acesta își
adună subiectele din surse foarte variate. Ele nu se limitează însă la
raportări întâmplătoare: în faptul poetizat sunt oglindite problemele
arzătoare ale actualității și perspectivele ce ni se deschid datorită
luptei poporului nostru. Apariția ostilor sovietice eliberatoare a făcut
o deosebită impresie asupra poporului nostru și i s'a fixat trainic în
memorie. Poetii au acordat însemnătatea cuvenită acestui eveniment.
Părăsind mijloacele sărace pe care le utilizau în lucrările lor din anii
trecuți, ei s'au străduit să găsească motive de poezie în unele fapte
concrete; întâlnirea cu primul ostaș al Armatei Roșii, apariția primu-
lui tanc sovietic, etc. Printre poemele mai realizate, se înscrisu sub-
unghiul acesta poeziile: **Iura de Solo Juster** și **Primul tanc de Vir-
gil Iancu**.

Poezia lui Solo Juster, publicată în **Viața Românească** (nr. 8 din
August 1950), redă întâlnirea în August 1944, a țăranului Gavril
cu patru ostași sovietici răătăciți, de sub comanda lui Iura. Poetul nu
se mărginește însă la conturarea acestui singur moment. El descrie
și urmările întâlnirii lui Gavril cu Iura și însoțitorii săi. La puțin timp
după aceea casa țăranului este percheziționată, iar el e biciuit de cra-
vașa unui ofițer fascist. Gavril nu trădează însă nimic. Ostașii sovie-
tici revin în sat, de astă dată ca învingători. Iura însă căzuse în luptă
și este înmormântat pe câmpul de bătăie din preajma satului. Iar
bătrânul cinstește în felul său memoria ostașului căzut, în fiecare an:

„Sub un arțar, acum e-un gard,
Un stâlp de piatră. Cu o stea.
Aici e Iura înmormântat,
Și moșu'n fiecare an
dă gardu-acesta cu vopsea.”

Nici nu se putea ilustra într'un chip mai firesc dragostea țăranu-
lui muncitor față de armata eliberatoare, decât a știut să o facă poe-

tul prin amănuntul înregistrat în ultimul vers. Poemul capătă adâncime și prin faptul că urmărește consecințele acestui eveniment în actualitatea imediată. În afara cadrului în care se desfășoară amintirea lui Gavril bătrânul, care-i prilejuește lui Juster izbutite descrieri ale belșugului dela gospodăria colectivă, poetul leagă, nu numai prin anotimp și evocare, ci și prin consensuarea sentimentelor bătrânului, prezentul de trecut, — realizările de azi de jertfele ostașilor sovietici:

...Tresare 'n caru-i moș Gavril
gândind la nopți de lupte grele,
și strânge grijuliu la piept
cutia dragă cu vopsele.

In colectivă-i bucurie.
De ce nu-i lura azi să vie?
De-acum a flor e 'mbucătura
și pe tarla, intrând în grâu,
un cânt de fier combaina cântă
un cânt din patria lui lura.

Întâlnirea cu primul ostaș al Armatei Roșii ori cu primul tanc sovietic fusese amintită de poeți și în anii trecuți. Notarea evenimentului rămânea însă incidentală, pierzându-se între alte multe impresii pe care le îngrămădea fără nicio selecție poezia. În versurile închinatelor în anul acesta lui 23 August aceste motive au căpătat o adevărată valorificare poetică, ilustrate fiind prin elemente concrete, alese cu mult discernământ artistic din realitatea noastră obișnuită. În categoria unor astfel de poeme trebuie situată poezia lui Virgil Iancu, *Primul tanc*, publicată în *Almanahul Literar* (Nr. 9 din August 1950.). Grefându-și versurile pe impresiile puternice pe care i le-a fixat în amintire primul tanc sovietic, poetul realizează nu numai o izbutită evocare a vremurilor tulburi din jurul lui 23 August 1944, ci și o tot mai izbutită valorificare artistică a consecințelor pe care le-a avut eliberarea noastră de către Armata Sovietică. Depășind trecutul, poetul îl leagă vîguros de actual. În poezia sa primul tanc nu mai constituie doar concretizarea poetică a eliberării; el simbolizează totodată lupta neobosită pe care Uniunea Sovietică o duce pentru libertatea popoarelor; pentru pace, pentru progres. Evocând sentimentul pe care i l-a trezit tancul sovietic ce a străbătut satul de pe Târnave, poetul îl actualizează în versuri care constituie fără îndoială una dintre cele mai realizate părți ale poemului:

„Ori de câte ori și-aplecă luna
Apele pe zarea noastră clară,
Eu trăesc în primul tanc sovietic
Care-a biruit fascista fiară.

Și ori de câte ori târăște vântul
Aer ilav, îmbăcsit cu moarte,

Alte fiare simt murind sub tancul
Ce-a venit și a trecut departe.

Poetul subliniază cu hotărîre că :

Limbile ce șueră 'n Coreea,
Arse în foc ca vasul de argilă,
De râvnesc la pacea noastră, iarăși
Vor musti de sânge sub șenilă.

Deși generator de puternice efecte poetice în întregul său, poemul se mai resimte pe alocuri de insuficienta muncă de atelier. Între altele, intenția din versurile citate mai sus de a sublinia caracterul odios al agresiunii americane în Coreea nu este realizată pe de-a-întregul din pricina neglijenței autorului. Identificarea atacului barbar american cu acțiunea unui șarpe otrăvitor în primul vers — ceea ce constituie un element stilistic deosebit de indicat — este zădărnicită în parte de imaginea gratuită din versul al doilea. Poezia mai cuprinde și alte versuri șterse, cât și imagini căutate ori expresii ce se repetă în chip neartistice („apa lumii”, „svăcnet carpatin”, „cântece-au svăcnit”, etc.).

Lipsuri asemănătoare cuprinde și poezia *Răvaș către Serghei*, publicată de Pop Simion în ziarul *Lupta noastră* (Satu Mare). Cu toate bunele intenții și talentul pe care-l dovedește în construirea anumitor imagini, poetul se vede că nu a aprofundat tema, că nu i-a surprins toate implicațiile. Încăleșând realizările efectuate în țara noastră dela eliberare încoace, după ce accentuează rolul covârșitor pe care l-a avut Partidul în construirea noului fel de viață, subliniind totodată ajutorul și pilda pe care ni le-a dat Uniunea Sovietică, poetul ne dă de veste entuziast, prin condeiiul țesătoarei Gheorghina :

Ni traiul minunat și plin
ca bobul grâului în spic,
ca polobocul nou și plin de vin :
așa ni traiul de voinic.

Poetul neglijează total lupta încordată care se duce astăzi la țară împotriva dușmanului de clasă, hiperbolizând entuziast, în schimb, aspectele vieții noi pe care le generează transformarea socialistă a agriculturii. Rezultă o atmosferă neveridică, împregnată de idilism. Noi am ajuns însă astăzi să înțelegem că viziunea roză a realității este tot atât de dăunătoare artei ca și lozincăria schematică. Câștigul cel mai însemnat al poeziei lui Pop Simion este că reușește să pună în lumină lupta noastră pentru pace. Un anumit infantilism stilistic îl determină însă să adopte adesea expresii umflate, dăunătoare unității de atmosferă a poemului, ca acestea: „de bucurii, odăile inimii-s pline”, „grindina vrenilor noastre”, etc. Poemul relevează pe alocuri în Pop Simion, un bun mânuitor al descriptivului și în același timp și un poet care nu și-a

pus încă cu seriozitate problema aprofundării temeinice a realității și a măiestriei artistice. Și acestea sunt sarcini pe care trebuie să nu le neglijeze.

Narativă, dar creatoare de puternice emoții, este poezia **Drum de August** pe care a publicat-o Eugen Jebeleanu în **Contemporanul**, nr. 202, din 18 August 1950. Adresându-se unui copil poetul îi înfățișează Bucureștii din zilele lui 23 August, vreme în care gărzile muncitorești luptau cu hitleristii ce-și trimiteau avioanele să toarne tone de bombe asupra Capitalei. În timpul unui astfel de bombardament rătăcea un copil părăsit printre dărâmăturile dintr'o piață:

Se rătăcise. Plânsul venea adus de vânt.
Văzind, căzura bombe. Să nu mai văd nimic
Aș fi vroit și, totuși, prin codri de pământ
Svârliți în sus, zăriseam; rămase: viu și mic.

Amănuntul acesta nu este însă utilizat de poet pe linia ipocritului umanitarism burghez. Nu lamentații pacifiste înlănțuite în continuare pana artistului. Detaliul consemnat în versurile amintite mai sus ajută poetului să pună în lumină trăsăturile morale superioare ale ostașului sovietic eliberator. În țara, până ieri inamică, acesta nu inițiază represalii împotriva populației civile. Versurile de mai jos ilustrează comportamentul său adânc uman, rod al educației comuniste:

„Și-am auzit pe urmă un zgomot greu de fier,
Un zgomot ca de lanțuri ce cad: un tanc în piață,
Un tanc rusesc venise lângă copil, sub cer,
Oprise-un tanc sovietic, înalt în dimineată.

Și 'n piață, chiar în piața pe unde calci acuma,
Zbură din tanc o fată cu pletele de foc.
Cu grijă strânse pruncul la piept cum face muma
Și-l ridică spre soare ținându-l de mijloc.

Evocarea momentului decisiv dela 23 August prin mijlocirea acestui detaliu mișcător și încărcat de multiple semnificații își găsește o prelungire firească în actualitate, când copiii se bucură tot mai mult de o viață fericită:

Dă-mi mâna și privește la cei ce defilează.
Privește: și copilul de-atunci e-acolo 'n rând
Și peste toți copiii, vezi, fâlfâie o rază;
O rază arzătoare din părul fetei blând.

Unii dintre poeții noștri au încercat să surprindă pe altă cale ceva din măreția lui 23 August 1944, acest moment de deschidere a unei perioade istorice noi pentru țara noastră. Ca în filele cronicilor, în

poemele lor s'au încrustat evenimentele capitale din viața de atunci începe a poporului nostru și momentele de cotitură ale dezvoltării economice, politice ori culturale a țării. Este ceea ce vrea — și reușește să fie — poezia **Letopiseț** pe care o publică Mihai Beniuc în **Contemporanul**, nr. 202. Titlul ne indică ei însuși intenția poetului: poemul urmează să cuprindă, ca în vechile hrisoave, transformările esențiale pe care le-a suferit țara noastră după 23 August, ceea ce **Letopisețul** reușește în bună parte. Spiciuind evenimentele, ordonându-le după o arhitectură poetică proprie uzanței lui, Beniuc prinde în poezia sa un orizont vast. Din această pricină însă, poemul pare încărcat cu prea mult material, ceea ce dă în mod inevitabil cititorilor impresia de prolix și de schematic totodată, atâtea semnificații ale diferitelor evenimente fiind reconstituite din necesități de economie a poemului. Nici nu putea adânci poetul detașatul semnificativ atunci când hotărâse să rețină pentru un singur poem momente care ar putea constitui — și s'au constituit — substanța, a nesumărate poezii. Prin utilizarea unui asemenea procedeu de înregistrare lirică, poemul capătă o extensiune care sfârșește prin a deveni obositoare. În direcția măiestriei îl pândește o anumită primejdie pe poetul **Chivărei Roșii**. Păstrând procedee pe care le utilizează cu un deosebit succes în anii trecuți — atunci când un asemenea arsenal liric era firesc — poetul este amenințat astăzi, în condițiile simțitor schimbate ale liricii, de un oarecare manierism de ordin formal. Realitățile noi cer o corespunzătoare înnoire a meșteșugului artistic. Contribuția remarcabilă pe care tov. Beniuc a adus-o tezaurului nostru liric, exemplul pe care arta sa l-a constituit și-l constituie pentru poezia tinerii, îi impun poetului ocolirea primejdiei de a rămâne în urmă, străduința permanentă de a fi mereu nou, mereu tânăr în acești ani primăvărateci pe care-i străbatem toți.

Problema evitării abstractului, a generalului sărăcit de semnificații vii, este actuală și pentru poetul clujan Victor Felea. Poemul **A noastră imensă dimineață**, publicat de el în **Lupta Ardealului** nr. 1221, are același caracter de inventar istoric pe care l-am semnalat și în poezia lui Mihai Beniuc. Cu date mai riguros selecționate, dar fără nicio aderență organică la actualitate, Victor Felea își epuizează disponibilitățile de lirism în cizelarea unor versuri goale de căldura vieții. Istoria ultimilor 6 ani este privită de pe poziția omului distanțat de evenimentele, familiare dragi mășelor muncitoare. Între altele, se vede aceasta și din faptul că Partidul este amintit doar global, teoretic, într'o singură strofă, redusă la un plan egal celorlalte și fără să se integreze organic între ele.

Tema lui 23 August este tratată de poezii noștri pe multiple laturi. Dela un cântec abstract al eliberării, datorit unor poezi fixați în stadiile primare ale liricii noi, s'a realizat în anul acesta un însemnat pas înainte. Cei mai înaintați dintre poezii noștri și-au fixat atenția asupra problemelor actuale, evocând momentul istoric din 1944 prin prisma acestora. Așa se face că aflăm din poemele scrise anul acesta în cinstea lui 23 August despre oameni care depășesc normele în cinstea aniver-

irii celor 6 ani dela eliberare, oameni care indeplinesc și chiar depășesc Planul de Stat pe anul în curs în cinstea acestui eveniment. Se exprinde adesea din versurile scrise cu prilejul acesta figura omului nou, combatant neînfricat pentru cauza socialismului și a păcii, exemplu viu pentru tovarășii săi de muncă. Poeții leagă aspectele variate ale uptei pentru construirea socialismului de ziua eliberării noastre de sub iascism, de ajutorul permanent și multilateral dat nouă de U. R. S. S., de lupta pentru pace. Creatorii de poezie au socotit cinstirea acestei zile drept un binevenit prilej pentru intensificarea eforturilor de sporire a măestriei artistice, de anulare a rămășițelor de schematism și formalism ce mai împiedeca pe alocuri înflorirea deplină a lirismului lor. Deși în unele cazuri reușita nu a fost deplină în această privință, totuși majoritatea versurilor scrise cu acest prilej sunt o mărturie nedesmințită a faptului că poeții și-au însușit datele cele mai semnificative din realitățile de fiecare zi, că au început să cunoască, că au început să învețe dela viață. Dar, pentru a ajunge să cunoască viața, ei au trebuit să-și însușească bazele învățaturii despre natură și societate ale clasei muncitoare și au făcut-o în apreciable măsură.

Unor asemenea străduințe multiple i se datorește realizarea valoroasă a unei poezii ca aceea a lui Tiberiu Utan, intitulată **M'au trimis ortacii mei (Almanahul Literar, nr. 9)**. Imaginile selectate cu grijă se înalță aici într'un chip remarcabil, care dovedește un meșteșug avansat, datorit unei concepții sigure asupra vieții și a omului și unei cunoașteri aprofundate a acestora. Succesul acestei bucați se datorește în mare parte și utilizării conștiente și iscusite de către poet a tezaurului literar al poporului muncitor, folosirii virtuozose a elementelor stilistice proprii versului popular. Ceea ce conferă calitate înaltă poemului este subiectul folosit de poet, împrumutat și acesta din poezia poporului.

Pentru confecționarea scândurii pe care va fi dăruit numele gospodăriei agricole colective „23 August”, i se oferă omului trimis din sat anume pentru aceasta, toate soiurile de copaci din vâlcea și din pădure: nucul, sakcia, bradul, arinul, gorumul:

„, Valea toată se ruga
Să ia scândură din ea
Să încrust pe casa mea
Numele eliberării
Care a dat viața țării.

Arborilor care-și ofereau trunchiul, poetul le schițează într'o coloratură specific populară, rosturile ulterioare în cadrul gospodăriei colective. Iată dialogul în care li se precizează arborilor destinația:

Nucule, nucuțule,
Vesel fii, drăguțule,
Masă mare ai să fii

Cu strunguri și cu bujii,
 Bradule cu țepi ca iarba,
 Nici tu n'o să stai degeaba,
 Te-oi lua din pădurea deasă,
 Și te-om face lemn de casă.
 Fii pe pace, frate codru,
 O să facem zeci de poduri
 Pe albia râurilor,
 În ciuda chiaburilor,
 Pe spinarea dealurilor
 În ochii dușmanilor.

Poetul intenționează să încorporeze în aceste versuri, într'un chip familiar poporului muncitor, ceva din elanul deosebit pe care-l capătă la noi lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii. Pentru sugerarea acestui uriaș avânt al maselor, Tiberiu Utau recurge, pe linia pretextului poetic la formule deosebit de fericite. Pentru a pune mai bine în lumină entuziasmul cu care oamenii muncii participă la clădirea lumii noi, poetul ne sugerează faptul că și elementele naturii sunt gata să adere la lupta lor. Subliniind astfel legătura intimă care există între țărani muncitori și natură, aceasta fiind subordonată voinței omului liber, poetul izbutește să dea un poem care, prin caracterul său optimist, mobilizator și combativ, cât și prin aleasa lui ținută artistică, reprezintă o prețioasă contribuție la dezvoltarea sănătoasă a poeziei noastre noi.

Nu toți poeții care încearcă să illustreze semnificațiile zilei de 23 August prin mijlocirea datelor actualității au aflat însă calea cea mai nimerită. S'au scris anul acesta și unele poeme pe această temă care indică o nefindestulătoare familiarizare a autorilor lor cu problemele la care voiau să se refere. Din această pricină încercările lor s'au soldat cele mai adesea cu un eșec.

O constatare cu caracter general care ni se impune la sfârșitul acestei discuții este că drumul urmați de poezia lui 23 August în ultimii ani se identifică pe de-a-întregul cu evoluția ascendentă a întregii noastre poezii noi. Și nu numai atât. Aceleași primejdii care amenință progresul calitativ al liricii noastre pândesc și poezia închisată marilor evenimente istorice. Pentru că, spre deosebire de bălbăiala dementă a poeziei dirijate în Occident de esteții trusturilor, poezia noastră referitoare la marile sărbători ale poporului nu mai îndeplinește funcțiunea unui ritual convențional și sterp. Imbinându-se armonios cu teme largi, generate de viața nouă care se desvoltă astăzi în țara noastră, ea constituie unul dintre sunetele avântatei melodii a liricii noastre revoluționare.

Examenul critic prilejuit de poezia lui 23 August ne-a arătat încă odată că proba de trăinicie a oricărui vers o constituie confruntarea lui cu viața noastră obișnuită. Din viață și nu de ațuarea se desprind amănuntele generatoare de poezie. Poeții noștri au dat opere rotunjite, numai în măsura în care au învățat să se conformeze acestui deziderat firesc. Ignorarea acestui adevăr elementar în materie de creație artistică atrage după sine sterilitatea, formalismul, așa cum ne-au dovedit cele câteva încercări nereușite la care ne-am referit. Din analiză a reieșit rostul însemnat pe care contactul îndelungat cu poezia populară îl are pentru fiecare scriitor. Măiestria artistică se învață la școala poeziei populare și la școala marilor clasici ai poeziei culte. Numai studiind cu grijă realitatea, situându-se pe pozițiile înalte de luptă ale clasei muncitoare, adâncind cu temeinicie meșteșugul artistic al marilor scriitori, folosindu-se în selecționarea artistică a materialului brut de acel incomparabil îndreptar care este marxism-leninismul, poetul se va putea feri de primejdia schematismului, a idilismului fad și mai ales de otrava cosmopolitismului burghez, care-și deschide drumul adeseori cu ajutorul formalismului și al naturalismului.

Poezia lui 23 August este unul dintre cele mai vii exemple ale neîntreruptei lupte duse de poeții noștri pentru realizarea unor lucrări de valoare. Succesele ei constituie un însemnat pas înainte spre realismul socialist, spre o artă tot mai mobilizatoare și mai combativă, armă eficientă în lupta pentru socialism și pace.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Andrei Roth

INVĂȚĂTURA LUI GORCHI DESPRE REALISMUL SOCIALIST

Cel mai însemnat eveniment istoric al timpurilor moderne — Marea Revoluție Socialistă din Octombrie — a fost, prin acțiunea de conducere și îndrumare a gloriosului Partid al lui Lenin și Stalin, deschizătoare de noi drumuri și pe tărâmul creației literare și artistice. Noua orânduire socială, cucerită prin Marea Revoluție, a ridicat literatura și arta pe culmi mărețe, nebanuite măcar în orânduirea capitalistă.

A. M. Gorchi, „genialul artist în mânăuirea cuvântului” — cum l-a numit V. M. Molotov în cuvântarea rostită la moartea lui — „marele fiu al unui mare popor”, „prietenul devotat al oamenilor muncii și un inspirator al luptei pentru comunism”¹⁾, și-a dezvoltat opera, creatoare a lături de proletariat revoluționar, participând la lupta sa eliberatoare. Opera lui se poate considera pe drept cuvânt ca una din cele mai frumoase cuceriri ale acestei bătălii. —

Pilda lui Gorchi este cea mai minunată, cea mai clasică pildă a artistului revoluționar crescut și educat de Partidul Bolșevic. De aceea, nu e o întâmplare că tocmai el a devenit întemeietorul și neîntrecutul maestru al realismului socialist, cea mai superioară metodă de creație artistică.

Vorbind despre curentul realismului critic în literatura secolului al XIX-lea și arătând că reprezentanții acestui curent au fost „oamenii, care, din punct de vedere intelectual au întrecut mediul lor și care, în dosul forței brute, fizice, a clasei lor vedeau neputința ei social-creatoare”²⁾, Gorchi îi numește pe aceștia „copiii rătăciți” ai burgheziei. Intr’adevăr „copiii rătăciți” erau, căci ei se îndepărtează de clasa la care aparțin prin arta lor realistă și critică, prin desvăluirea putreziciunii capitalismului, dar nu găsesc drumul spre singura clasă care

¹⁾ M. Gorchi: Despre tineret, ed. tineretului 1950, p. 9.

²⁾ M. Gorchi: Articole literare, ed. Cartea Rusă 1950, p. 178.

duce societatea înainte —proletariatul — și deci nu văd calea nouă pe care se îndreaptă societatea omenească. Aici este izvorul acelei contradicții interioare care caracterizează pe marii reprezentanți ai realismului critic, un Tolstoi sau un Balzac spre pildă, contradicția între caracterul realist al operei lor artistice și concepțiile lor desorientate sau chiar reacționare despre lume și societate.

„Cel mai mare reprezentant al artei proletare” — cum l-a denumit Lenin pe Gorchi¹⁾ — este totodată cel mai clasic exemplu de artist conștient. Realismul socialist, întemeiat de el, nu mai e opera unui „copil rătăcit”, ci se întemeiază în întregime pe baza solidă a concepției despre lume a partidului marxist-leninist. De aceea, spre deosebire de reprezentanții realismului critic, Gorchi a putut fi și un eminent teoretician al artei, ale cărui învățături despre realismul socialist, bazate pe genia lele îndrumări ale lui V. I. Lenin și I. V. Stalin, au servit și servesc ca îndreptar generațiilor de artiști ai clasei muncitoare, care i-au urmat învățătura lui Gorchi despre realismul socialist e cu atât mai prețioasă, cu cât se sprijină pe uriașa lui experiență de artist creator și e concretizată în această experiență. Precum opera sa artistică e un izvor nesecat de învățăminte pentru poeții, prozatorii și dramaturgii noștri, sintetizarea principiilor teoretice ale artei sale de către ele însuși e de un neprețuit ajutor în călăuzirea noastră spre realismul socialist.

Activitatea lui Gorchi, în ceea ce privește elaborarea concepției sale despre lume, despre dezvoltarea societății, este inegală. Nu odată, el s'a abătut de pe drumul just al ideologiei clasei muncitoare, căzând pradă unor influențe venite din partea dușmanului de clasă. De fiecare dată însă, ajutorul frătesc pe care i l-a dat, la momentul oportun, Partidul Bolșevic prin marii săi conducători, Lenin și Stalin, l'a readus pe Gorchi pe drumul cel drept, ajutându-i să ridice opera sa artistică pe noi înălțimi.

Astfel, în anul 1913, când Gorchi era pe calea de a se scufunda în mocirla teoriei „creării de dumnezeu” și a „religiei proletare”, care îl împiedeca, în lucrările scrise în această perioadă, să reflecte viața în mod realist, Lenin într-o scrisoare²⁾ și Stalin într'un articol³⁾ l-au criticat cu asprime, arătându-i drumul de ieșire de pe acest teren primejdios pentru soarta artei sale.

În privința problemei centrale a artei, chestiunea spiritului de partid, Gorchi a fost îndrumat de articolul lui Lenin despre „Organizarea de partid și literatura de partid” și de articolul tovarășului Stalin „Caraghioșii fără de partid”. Acesta din urmă l-a determinat să rupă legăturile cu revista „Problemele vieții”, ținta atacurilor articolului.

1) Lenin despre literatură, ed. PMR, 1948, p. 102.

2) idem, p. 140—144.

3) Stalin Opere vol. II, ed. PMR, p. 174—5.

Intre anii 1917—19, Gorchi a căzut din nou în greșeli serioase, subapreciind forțele creatoare ale proletariatului și supraapreciind spiritul revoluționar al intelectualilor burghezi. El a fost din nou ajutat prin critica lui Lenin și Stalin, și în curând și a dat seama de greșelile atitudinii sale. După aceasta urmează deplina sa clarificare ideologică. Și nu întâmplător acum, după victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, Gorchi dăruște clasei muncitoare cea mai bună parte a operei sale.

Dacă în operele sale din jurul anului revoluționar 1905, printre care „Mama” ocupă un loc de frunte, Gorchi a interpretat realitatea socială prin prisma primei revoluții a muncitorimii ruse, după Marea Revoluție el și-a scris operele de sinteză, ca „Afacerea Artamonov” și „Vieța lui Klim Samghin”, pătrunzând realitatea pe baza înțelegerii marelui cotituri istorice.

Și desigur, nu este o întâmplare că articolele și cuvântările sale de îndrumare a tinerilor scriitori și scrierile teoretice despre realismul socialist provin din ultima perioadă a activității sale, cea de frunză al luptei pentru înfăptuirea revoluției culturale în Țara Socialismului.

Arta lui Gorchi este cea mai grăitoare dovadă a caracterului profund moral al artei socialiste; realismul socialist ca metodă de creație artistică e inseparabil legat de umanismul socialist al societății sovietice, umanism al cărei mare reprezentant a fost Alexei Maximovici Gorchi. Dragostea nețărmurită față de om, față de puterea lui creatoare — și ura neîmpăcată față de dușmanii omului, față de cei ce-l asupresc, îl exploatează și-l țin în întuneric — oglindirea acestor trăsături morale esențiale ale tipului omului înaintat, socialist, este calitatea specifică a artei realist socialiste. Gorchi pune aceasta în centrul învățaturii sale despre realismul socialist și nu uită s'o amintească și reamintească mereu. Această trăsătură leagă realismul său socialist de lupta masselor pentru construirea socialismului o leagă de inspiratorul și organizatorul acestei lupte, Partidul clasei muncitoare. „Trăim într'o țară fericită, — spunea el — unde ai pe cine iubi și respecta. La noi, dragostea de om trebuie să apară, și va apărea, din sentimentul de uimire în fața energiei lui creatoare, din respectul reciproc al oamenilor față de forța lor colectivă de muncă, nelimitată, care crează formele socialiste ale vieții, din dragoste pentru Partidul care este conducătorul poporului muncitor din întreaga țară și îndrumătorul proletariatului din toate țările.”¹⁾ De aici porneste sarcina de căpetenie a artistului: zgrăvirea justă a luptei Partidului, ca acțiune de apărare și dezvoltare a celor mai bune calități omenești.

Realismul socialist este oglindirea transformării revoluționare a societății și odată cu aceasta, a conștiinței omenești. Atitudinea față de

¹⁾ „Despre tineret”, p. 152—3.

proprietate — respingerea proprietății private capitaliste și atașamentul și grija față de avutul socialist — iată chestiunea esențială a moralei comuniste. „Tema fundamentală a literaturii din Uniune — scrie Gorchi — este de a arăta cum desgustul față de mizerie se transformă în desgust față de proprietate. În această temă e ascunsă varietatea fără de sfârșit a tuturor celorlalte teme ale literaturii cu adevărat revoluționar.”

Aceste rânduri ale lui Gorchi sugerează un întreg program de lucru și pentru scriitorii noștri: urmărirea atentă și sprijinirea plină de griji a transformării conștiinței oamenilor, a învingerii rămășițelor burgheze în mentalitatea lor. Deosebit de acut se pune această problemă la țară, în munca de lămurire a țăranimii sărace și mijloace, în munca de organizare a gospodăriilor colective și de apărare a lor de atacurile chibărești; problema există însă și în industrie, și în rândurile intelectualilor și nu trebuie neglijată.

Literatura noastră a realizat pași însemnați pe aceste laturi; mărturie stau romane ca: Mitrea Cocor al maestrului Mihail Sadoveanu ori Temelia lui Eusebiu Camilar, precum și nuvele ca Noaptea din Iunie a lui Petru Dumitriu ori piesa ca Ziua cea Mare a Mariei Banuș — care ridică și rezolvă parte din problemele ridicate pe plan artistic de transformarea socialistă a agriculturii. Al. Jar — în Sfârșitul jalelor, Ion Călugăru — în Oței și pâine abordează cu curaj în romanele lor tema industrializării țării. Și în piese ca Minerii ori Oțetea de foc, aceste preocupări se fac simțite. În piesa sa Iarba rea Aurel Baranga ridică problema transformării mentalității intelectualilor în cadrul procesului general de construire a noii societăți socialiste. Poezia a ilustrat și ea aceste preocupări în creații ca Lăzăr dela Rusca a lui Dan Deșliu, Bălașa despre Barta a lui A. E. Baconsky, etc. Acestea reprezintă însă pentru edificiul noii noastre literaturi doar pietre de temelie. Trebuie coordonate eforturile și stimulate toate inițiativele. Ne trebuie lucrări care să urmărească în profunzime procesul creșterii omului nou în uzine și pe ogoare, în laboratoare și instituții.

Într-una din scrisorile sale, Gorchi expune în mod succint criteriile după care se poate „defini adevăratul scriitor al proletariatului.” Aceste criterii cuprind îndatoririle morale ale scriitorului față de clasă și sunt, în ordinea enumerată de Gorchi: „ura clăcotoare a scriitorului față de tot ce asuprește pe om”; „stima scriitorului față de om ca izvor de energie creatoare, creator al tuturor minunilor de pe pământ”; „poetizarea... muncii dusă în colectiv”; „aprecierea femeii de către scriitor... ca tovarăș credincios și neprețuit ajutor în greaua operă de clădire a vieții”; „atitudinea scriitorului față de copii, ca față de oameni înaintea cărora suntem cu toții răspunzători pentru tot ceea ce facem”; „tendința scriitorului de a stimula prin orice mijloace o atitudine activă a cetățeanului față de viață, de a-i inspira încredere în propria-i forță”.

După cum vedem, conform acestor criterii — care exprimă însăși caracteristicile artei lui Gorchi — scriitorul proletar are datoria de a sprijini prin forța mobilizatoare a scrisului său apariția și dezvoltarea tuturor trăsăturilor morale ale omului nou. Iar scriitorii noștri au de învâțat neconștient de la Gorchi în această privință.

Procesul de ridicare a omului pe culmile spre care drumul e deschis de revoluția socialistă include, ca punct necesar de plecare, debarasarea de rămășițele apăsătoare ale trecutului. Iar trecutul de mizerie și de exploatare capitalistă nu este încă un simplu fapt din domeniul istoriei. Acest trecut al nostru este materializat astăzi pe de o parte, în orânduirea capitalistă contemporană, în tipurile de criminali ce atentează la viața omenirii și în tipurile de oameni imbecilizați, unele fără suflet în mâinile diabolicilor urzitori ai războiului; pe de altă parte, în tipurile de lachei ale acestora din țara noastră, dușmanii poporului muncitor și ai Statului său, depravați, ce-și așteaptă refacerea situației de exploatare tot de la războiul ucigător pe care-l doresc.

În tânăra noastră literatură întâlnim multe lucrări care concretizează unele dintre aceste preocupări. Semnificativă este în această privință, nuvela „Ion Lăscan s'a pus pe gânduri” de Petre Dragoș, publicată în „Viața Românească” nr. 1 din 1950, care tratează tema transformării conștiinței omului muncitor, tema eliminării din conștiința lui a rămășițelor mentalității burgheze de proprietar.

Ion Lăscan este un muncitor învâțat. Împreună cu tovarășii săi de muncă, mobilizați de organizația de partid din uzină, el se străduiește să găsească o metodă mai bună și mai rapidă de filetat piulițe. El este conștient de faptul că prin găsirea unei asemenea metode care va ridica productivitatea muncii, el contribuie la făurirea unei vieți mai bune pentru clasa sa, pentru oamenii muncii. Iși dă seama de asemenea, că soarta producției, problemele îmbunătățirii ei, sunt probleme personale ale fiecărui muncitor; nu numai ale inginerilor și maștrilor, responsabili pe linie administrativă cu această treabă.

Atunci însă când ajunge la rezultat, inventând un dispozitiv nou de filetat, se trezesc în el rămășițele vechii mentalități: își tănucește dispozitivul pe care-l consideră proprietate personală; refuză ajutorul tovarășilor de muncă pentru perfecționarea acestuia, voind să păstreze numai pentru sine toată cinstea cuvenită inventatorului.

Dar Ion Lăscan nu e părăsit pe această poziție periculoasă; Partidul îl ajută prin persoana celor mai ridicați tovarăși de muncă ai săi. Aceștia îi arată greșelile, reușind să transforme într'adevăr „degustul față de mizerie” al lui Ion Lăscan în „degustul față de proprietate”; ei îi arată că singurul drum just al slujirii cauzei clasei muncitoare e acela al muncii în colectiv, al respectului și ajutorului reciproc, tovarășesc, îndeplinind astfel transformarea socialistă a conștiinței sale.

Orânduirea capitalistă trebuie combătută nu numai prin lupta împotriva imperialismului străin, ci și prin lupta crâncenă împotriva reprezentanților orânduiri burghezo-moșienești care mai există și acționează dușmănos în țara noastră. Toți aceștia trebuie priviți și combă-

tuți prin perspectiva luptei noastre de azi, prin perspectiva ascuțirii, continuu a luptei de clasă în țara noastră: „Pentru ca ticăloșia veni-noasă, de ocnă, a trecutului să fie bine luminată și înțeleasă, este necesar să dezvolti în tine priceperea de a-l privi dela înălțimea succeselor prezentului, dela înălțimea telurilor mărețe ale viitorului. Acest punct de vedere înalt trebuie să stimuleze, și va stimula, acel patos mândru și plin de optimism care va da literaturii noastre un ton nou, o va ajuta să creeze forme noi, va crea direcția nouă necesară — realismul socialist care, se înțelege dela sine, nu poate fi creat decât pe baza faptelor experienței socialiste.”

Prin aceste rânduri, Gorchî ridică problema romantismului revoluționar ca element constitutiv al realismului socialist, atrăgându-ne totodată atenția asupra pericolului alunecării spre naturalismul plat, burghez, în interpretarea aspectelor negative ale realității. În ce constă acest pericol? În subestimarea faptului, că oricât de adânc înrădăcinate ar părea la un moment dat rămășițele mentalității burgheze în mintea camenilor, oricât de puternici ar părea dușmanii de clasă, și oricât de periculoase ar fi răbufnirile veninului lor, — toate acestea țin de fapt de domeniul celui vechi, care e pe moarte, care e mereu învins și înlocuit prin ceea ce este nou în realitatea societății noastre, prin calitățile omenești scoase la iveală și dezvoltate de mișcarea de eliberare a clasei muncitoare. De aceea, realismul socialist — care ia naștere pe baza victoriei socialismului în realitate, — implică, și în interpretarea trecutului și a rămășițelor lui de astăzi acel optimism creator de care vorbește mereu Gorchî, care, în mijlocul celor mai sumbre aspecte ale trecutului știe să vadă clar drumul luminos ce duce prin prezentul de luptă spre viitorul fericit. Scriitorii noștri, pentru care naturalismul reprezintă încă o primejdie serioasă, au mult de învățat din precizările lui Gorchî.

Cuceririle regimului socialist, cuceririle noastre în opera de reconstruire a conștiinței camenilor, înălțimea morală la care au ajuns prin mii de jertfe comunistii, îndreptățesc în cel mai înalt grad ura noastră față de fascism. Cele scrise în 1935 de Gorchî împotriva național-socialistilor se potrivesc de minune atitudinii noastre față de urmașii lui Hitler, cei ce l-au întrecut în bestialități în Coreea și îl întrec în planurile nebunești de incendiere a lumii, fascismii americani. „Fascismul este negarea culturii — scrie Gorchî —, pronovăduirea războiului, tipătul, celui ce și-a pierdut puterea exprimând dorința de a fi puternic. Avem noi dreptul să urmărim pe acesti degenerați sălbaticiți și incurabili, cretini ai omenirii, această bandă internațională și iresponsabilă de criminali, dovediți, care probabil vor încerca să smute poporul lor și asupra Statului Socialismului în construcție? Revolutionarul adevărat și sincer din Republica Sovietică Socialistă nu poate să nu poarte în sine o ură conștientă, activă și eroică față de dușmanul lui ticălos.”

Această ură sfântă față de cei ce doresc să turbure măreața operă de construcție a bazelor vieții socialiste în țara noastră trebuie să însuflețească pe tinerii noștri scriitori; prin operele lor, ei trebuie să contribuie la demascarea și zădărnicierea planurilor acestora. Poeții noștri au închinat multe versuri acestei sarcini de cinste; prozatorii au rămas însă în urmă pe această latură. În afară de Negura lui Eusebiu Camilariu însă, poporul nostru așteaptă încă multe lucrări antiimperialiste, părtașe la lupta pentru pace, care să se prezinte figurile atâțătorilor la război și ale umeltelor lor în toată goliiciunea firii lor hidoase.

Totdeauna când Gorchi vorbește de depravarea morală a burgheziei imperialiste, — și vorbește des despre aceasta — el nu uită să amintească datoria artiștilor scrisului de a o studia amănunțit și de a o oglindi în operele lor. Prin punerea față în față a reprezentanților burgheziei în descompunere și a eroilor pozitivi ai clasei muncitoare, se realizează oglindirea realistă a ascuțirii la maximum a luptei de clasă în epoca noastră. Să ne gândim doar la cele două tipuri, realizate de Gorchi cu mare măiestrie, a burghezului și proletarului din prima operă dramatică, a realismului socialist, — „Burghezi”, Besemenov și Nil, prin însăși caracterul lor de reprezentanți tipici ai claselor cărora aparțin, sunt în conflictul cel mai ascuțit, conflict ce oglindește gradul de ascuțime a luptei de clasă.

Pentru a putea proceda în felul acesta, artistul are nevoie de o bogată experiență de viață. El trebuie să cunoască în toate amănunțele viața poporului său, viața eroilor despre care vrea să scrie; el trebuie să înregistreze, ca un seismograf foarte sensibil, toate pulsațiile vieții noi, toate greutățile și succesele luptei pentru această viață. El trebuie să se facă interpretul acestora, să le rostască cu glas tare, pentru a le aduce la cunoștința tuturor; nimic din ceace este important și nou nu trebuie să-i scape. „Artistul — ne învață Gorchi — este nervul sensibil al țării sale, al clasei sale, este urechea, ochiul și inima ei; este glasul epocii sale”

Am arătat mai sus că apariția realismului socialist în arta lui Gorchi a fost inseparabil legată de transformarea socialistă a realității în Uniunea Sovietică. Gorchi însuși accentuează acest lucru:

„Realismul socialist în literatură poate să apară numai ca o reflecție a faptelor date de practica muncii în domeniu! creației socialiste. Poate acest realism să apară în literatura noastră? Nu numai că poate, dar el trebuie să apară, căci creații revoluționar-socialiste există la noi și numărul lor crește rapid. Noi trăim și muncim într-o țară, unde faptele eroice de „glorie, cinste și eroism” devin fapte atât de obișnuite, încât multe din ele nici măcar nu mai sunt menționate în presă.”

Pentru orice om cinstit din țara noastră, este clar că aceste rânduri ale lui Gorchi își păstrează întreaga valabilitate. Transformarea conștiinței oamenilor este de-acum vizibilă la noi; ea se manifestă prin minunatele fapte de eroism și abnegație în muncă, prin realizările minierilor frunțași din Valea Jiului, prin succesele zidarilor frunțași în muncă și a mecanicilor de locomotivă cincisutști, prin noua atitudine față de muncă și față de proprietatea obștească țărănilor colectivști, prin pildele conducătorilor de masse, comuniști, care sunt pretutindeni în frunte. Literatura noastră are, în realitatea de astăzi, posibilitatea creației realist-socialiste; ea are posibilitatea de a vedea prin perspectiva noastră de astăzi, ziua de mâine.

A se folosi de aceste posibilități, a se înrola, prin scrisul lor, în rândurile luptătorilor pentru socialism — acesta este drumul prin care prozatorii noștri își pot manifesta patriotismul lor. Cuvintele înflăcărate ale lui Gorchi trebuie să le lumineze această cale:

„Acei oameni care știu că poporul este un izvor nesecat de energie, singurul capabil de a transforma posibilul în necesar, de a preface visurile în realitate — acei oameni sunt fericiți! Căci în ei a fost mereu viu sentimentul legăturii lor organice cu poporul; și acum, sentimentul acesta trebuie să crească, să le umple sufletele de marea bucurie și de marea sete de a crea forme noi pentru o cultură nouă.”

Vorbind despre marele poet rus Pușchin, Gorchi insistă asupra relației dintre personalitatea acestuia și curentul literar al timpului său. Gorchi arată, pe baza exemplului lui Pușchin, că personalitățile marilor scriitori nu apar „ca niște dealuri pe un șes neted”. Nici un scriitor, oricât de mare ar fi, nu poate îndeplini singur toate sarcinile artei revoluționare. Această problemă se pune cu atât mai acut pentru arta realist-socialistă, care trebuie să răspundă multiplelor cerințe pe care îi le pune în față poporul trezit la viață artistică de regimul de dictatură a proletariatului. Aceasta este cauza pentru care Partidul pune atâta preț pe creșterea a cât mai numeroase cadre pentru munca literară, pe dezvoltarea cât mai liberă, cât mai nestingherită a tuturor talenților pe care le poate crea poporul. În lupta pentru construirea socialismului se descătușează forțele populare adormite de veacuri, încătușate și acoperite de mușgaiul orânduirii capitaliste; li se deschide cale liberă spre dezvoltarea multilaterală, spre creație. Recenta consfătuire pe țară a tinerilor scriitori, organizată de Uniunea Scriitorilor sub îndrumarea Partidului, consfătuire ce a constituit un imens ajutor pentru aceștia, este cea mai bună dovadă a deosebitei griji pe care o poartă partidul creșterii tinerelor cadre scriitoricești.

Recrutarea de noi cadre de scriitori nu trebuie însă să se limiteze, la cei tineri și foarte tineri care se apropie de această muncă cu avântul vârstei lor. Printre o justă activitate de îndrumare, trebuie să se trezească la creație artistică-literară în țara noastră mii de oameni ai

muncii, corespondenții ai ziarelor și revistelor noastre, activiști ai echipelor și asociațiilor de artiști amatori, oameni cu o bogată experiență a vieții, cărora regimul nostru le dă posibilitatea de a-și afirma puterea de creație pe tărâmurii înaintea oprite pentru ei.

Opera de creștere de noi cadre trebuie să includă, ca o preocupare de frunte, grija pentru calitatea muncii lor. În privința îmbunătățirii muncii artistice a celor tineri, Gorchi dă și anumite sfaturi practice. El îi învață pe aceștia să-și înceapă munca artistică ocupându-se întâi de lucrări de proporții mai reduse, de genul nuvelor sau povestirilor. Gorchi motivează importanța „genului mic” pentru dezvoltarea meșteșugului artistic în felul următor: „Este un obicei foarte prost acela de a-ți începe munca literară cu romane mari... Trebuie să înveți întâi să scrii povestiri mici, așa cum au făcut aproape toți scriitorii mari... Povestirea ne învață să fim economici în cuvinte, să distribuim logic materialul, să dăm claritate subiectului și să facem ca tema să fie mai demonstrativă.” Dacă mai adăugăm aici și eficiența deosebit de mare a nuvelor și povestirilor, faptul că ele pot fi prezente mai ușor, mai prompt în rezolvarea problemelor de mare actualitate ale poporului muncitor, și marele lor efect mobilizator, reiese în mod evident că sfatul lui Gorchi e un sfat bun de urmat și pentru tinerii noștri scriitori.

O altă îndrumare extrem de prețioasă a lui Gorchi este aceea privitoare la limba literară.

„Tehnica creației literare — scrie el — se reduce, în primul rând, la studiul limbii, care constituie materialul de bază al oricărei cărți... Adevărata frumusețe a limbii, cea care acționează ca o forță, se crează din precizia, claritatea și sonoritatea cuvintelor care dau formă scenelor, caractere or, ideii cărții. Un scriitor-artist trebuie să cunoască pe lângă întreaga rezervă de cuvinte a vocabularului nostru, ... și este nevoie ca el să știe să aleagă din acest vocabular cuvintele cele mai precise, mai clare și mai puternice. Numai o îmbinare de asemenea cuvinte și aranjarea lor justă — după sensul lor — între puncte poate să dea o formă exemplară gândirii autorului, să creeze tablouri vii, să plănădească figurii vii de oameni, cu atâta putere de convingere, încât cititorul să vadă cele zugrăvite de autor.”

Se pare că tinerii noștri scriitori nu totdeauna au înțeles până acum importanța mare a limbii frumoase pentru calitatea operei literare. Ei nu au înțeles totdeauna că opera scriitorului de valoare trebuie să desvolte și să îmbogățească limba națională. Multe lucrări abundă de crudități verbale, de înjurături, de scabrozități, de expresii uscate, gazetărești.

Este adevărat că se mai pot auzi asemenea locuțiuni pe alocuri; nu e mai puțin adevărat însă că scriitorul nu trebuie să se transforme în slugă a realității existente: Faptul că în limba populară înjurăturile intervin destul de des, nu îndreptățește pe nici un scriitor să repete mereu, în paginile lucrărilor sale, pomenirea strămoșilor și părinților.

diferitelor sale personaje, precum se face în unele dintre lucrările prozatorilor noștri, (E. Camilar, P. Dumitriu; etc.).

Aceasta desigur nu înseamnă ca personajele literaturii noastre să vorbească o limbă aleasă, sau „academică”. Până acolo mai există o cale lungă. Aici problema se pune, ca și în privința naturalismului și a realismului în conținutul literaturii. Nu trebuie să cădem în naturalism verbal, precum nu trebuie să cădem în general în naturalism; nu trebuie să ne legăm de mâini cu lanțurile trecutului și ale aspectelor negative ale realității existente și în privința limbii, artistul literat trebuie să privească înainte și nu înapoi, să devie un educator al poporului. Prin excesiva „fidelitate” față de felul de a vorbi al țărânului, nu contribuim la ridicarea nivelului său cultural, ci-l osândim la persistentă în înapoiere, precum naturalistii burghezi stăvilesc dezvoltarea conștiinței omului, prin zugrăvirea în culori sumbre a trăsăturilor sale josnice, promovate de regimul capitalist. Gorchî este primul care ne învață, prin puterea exemplului artei sale, să folosim cu curaj și să introducem în literatură limba poporului. În operele sale geniale nu vom întâlni însă expresii de felul celor citate, nici chiar atunci când prin pana lui vorbesc cei mai brutali, cei mai înapoiți oameni, deși vorbele acestora nu sunt deloc stilizate în sensul unui manierism ieftin, de „salon”. Marii maestri ai scrisului au posedat totdeauna măiestria de a reda exact și sugestiv felul de a se gândi și exprima al poporului, fără a cădea în vulgaritate, ci îmbogățind prin aceasta limba literară.

Legile dezvoltării democrației populare spre socialism aduc în mod necesar creșterea neîncetată a nivelului cultural-ideologic al maseilor, dezvoltarea gustului lor artistic. De aceea scriitorii trebuie să țină pasul cu această dezvoltare; ei trebuie nu numai să fie prezenți pe toate șantierul construcției socialiste, nu numai să scrie mai mult, ci să răspundă din ce în ce mai bine la întrebările pe care le pune poporul artiștilor săi. Operele lor trebuie să aibă o crescândă putere de mobilizare, de însuflețire a oamenilor la fapte mărețe.

„Niciodată în lume nu au existat încă cititori care să merite atât de mult dreptul la dragoste și la respect ca cititorii noștri” scria Gorchî despre masa de noi cititori din Uniunea Sovietică, cărcra socialismul le-a dat cartea în mână. Cât de mult se potrivește aceasta și noului public cititor al unișelor, remai auzitelor tiraje ale operelor scriitorilor noștri de frunte! Într'adevăr, noul cititor merită să fie iubit și stimat; dacă scriitorul este fiul poporului, apoi cititorul îi este părinte și frate totodată, față de care el e adânc îndatorat.

La rândul său, acest cititor știe să aprecieze și să iubească cărțile — și scriitorii, — care le vorbesc despre propria lor viață, arătându-le căle de urmat spre o viață de fericire și bunăstare. „Niciodată și nicăeri încă literatura nu a fost apreciată atât de mult cum e apreciată în Uniunea Sovietelor. Niciodată încă rolul istoric al artei n'a fost înțeles atât de clar.”

Acum, în preajma celei de a 33-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, când poporul sovietic face bilanțul drumului

parcurs în acești ani, rolul de cinste pe care-l ocupă literatura sovietică în viața acestuia, rolul de fruntaș al omului sovietic în îndeplinirea operei istorice a acestor ani de luptă și muncă eroică, iese la iveală în mod deosebit de evident.

Literatura noastră, care, cu ajutorul neprețuit al literaturii sovietice, este în drum spre asimilarea creatoare deplină a metodei realismului socialist, se străduiește să ocupe acelaș loc de frunte în opera de făurire a omului nou, socialist, în Patria noastră. Aceasta însă nu înseamnă numai o mare cinste pentru arta noastră literară, pentru tinerii noștri scriitori aceasta este, în acelaș timp, o sarcină de mare răspundere. Cuvintele lui Gorchi ne arată calea dreaptă:

„Istoria a destinat literaturii noastre un rol uriaș și plin de răspundere, marea cinste de a contribui la desfășurarea istoriei și la înaintarea ei către un scop minunat: asta e ceea ce cere literaturii poporul țării noastre, popor de eroi.”

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alexandru Culcer

DOUĂZECI DE ANI DELA MOARTEA LUI REPIN

În luna Septembrie s'au împlinit două decenii dela încetarea din viață a unuia dintre cei mai mari pictori ai veacului trecut, Ilia Efimovici Repin. Popoarele sovietice au sărbătorit cu mult entuziasm pe acest genial reprezentant al artei ruse, care a exprimat în operele sale cele mai alese însușiri ale oamenilor simpli din popor, luptători pentru o viață mai bună.

Inchinând odată un toast în cinstea științei progresiste tovarășul Stalin a vorbit și despre Repin. Genialul dascăl și conducător de popoare a caracterizat astfel pe marele pictor: „au fost destui oameni plini de bărbăție, care au știut să frângă ceea ce era vechiu și să creeze lucruri noi... astfel de oameni plini de bărbăție, mari inovatori, au existat și în artă. Unul din ei este genialul pictor rus Ilia Repin...”

Tovarășul Stalin a exprimat în aceste cuvinte esența artei lui Repin. Apariția acestuia în pictura rusă — spre sfârșitul secolului trecut — a însemnat într-adevăr o revoluție. El a rupt cu academismul sterp și formalist al picturii din vremea lui, atacând cu un mare curaj teme realiste, desprinsе din viața de suferință și luptă a maselor populare.

Epoca pe care o oglindește Repin în creațiile sale este cea dintre anii 1861—1905. După reforma din 1861 până la răscoala țărănească din 1905, în viața rusă se întâmplă prefaceri radicale. Regimul țarist, cu tot aparatul său militarobirocratic, devenea tot mai nesuferit. Conștiința revoluționară a maselor creștea neîncetat. În orașe, grevele se țineau lanț, la sate aveau loc mereu răscoale ale țăranilor. Cu cât creștea teroarea țaristă, cu atât creștea îndărjirea maselor exploatare și hotărîrea lor de a-și cuceri libertatea.

Aceste frământări își găsesc exprimarea măiestrită în tablourile lui Ilia Repin. El arată în toate operele sale o dragoste fără margini față de poporul înrobît de către orânduirea monstruoasă. Artistul luminează viu, în culorile sale, înaltele însușiri morale ale oamenilor simpli; aceste calități minunate sunt o dovadă a forței de neînvins a poporului. Iată celebrul tablou *Burlacii de pe Volga*, a cărui apariție a fost primită cu nespusă însuflețire de către cercurile democratice progresiste din Petersburg. O ceată de oameni zdrențăroși, chinuți, înaintază în bătaia arzătoare a soarelui, prin nisipul de jăratie, trăgând ca niște vite șlepurile. În figurile muncite ale trăgătorilor de șleपुरi este exprimată cu o mare artă ideea înrobirii de veacuri a poporului. Dar tabloul exprimă totodată și o altă idee însemnată, aceea a măreției sufletești a acestor oameni. Privirea

Un autograf inedit al lui Repin

Николаи Ивановичу
Третьякову.

От И. Репина.

Николаи Ивановичу

Т. Бразилъ моему
наентъ отъ моего елика
Бразилскаго библютека-
уагителю.

Искренне
И. Репинъ

Iată, în traducere, textul biletului pe care I. Repin i l-a adresat lui N. Gumalic:

Lui NICOLAI IVANOVICI GUMALIC

de la I. REPIN

NICOLAI IVANOVICI,

Domnul Brazi intră în atelierul meu ca liber audient.

Al Dvoastră, I. REPIN

Ior sfidătoare poartă o mânie neîmpăcată, prevestitoare de furtună. Muncitorii de pe Volga parcă spun că nu va trece mult până ce vor scutura pentru totdeauna jugul moșierilor și burghezilor.

Aceeași idee de mândră răzvrătire a celor obidiți este redată încă în multe alte tablouri cum ar fi *Arestarea propagandistului*, *Pe un drum norocos*, *Nu mă spovedesc* sau *Intoarcerea cea mare*. Chipul revoluționarului condamnat la moarte din *Nu mă spovedesc* exprimă tot disprețul acestuia față de călăi, exprimă încrederea sa în cauza pentru care luptă și care fără îndoială va învinge.

În minunatul tablou *Zaporovenii* artistul zugrăvește momentul în care cazacii din Zapoje răspund negativ pretenției sultanului Mahomed al IV-lea de a i se înclina. Fiecare figură din acest tablou e un portret puternic individualizat. Zâmbetul încrezător, ținuta demnă a fiecărui personaj, traduce voința de libertate a acestor oameni neînfrânți. Foarte nimerit a caracterizat criticul de artă sovietic Vladislav Zimenko acest tablou drept „un adevărat poem, închinat unor oameni mândri, neînfricați și puternici, setoși de libertate și fericire pentru ei și pentru Patria lor.“

În nenumărate rânduri și-a exprimat Ilia Repin teoretic poziția sa față de popor. Provenit din sânul minunatului popor rus (este fiu de țăran, născut la 5 August 1844 dintr-o familie de coloniști militari, în orașul Ciuguev—Ucraina), pictorul se va identifica întru totul cu năzuințele acestuia. Artă sa slujește în mod conștient interesele celor mulți.

Un elev și prieten al lui Ilia Repin, Nicolai Ivanovici Gomaliuc, care astăzi trăiește la Sighișoara, în vârstă de 84 de ani, povestește despre o serie de împrejurări în care genialul pictor și-a exprimat devotamentul față de poporul rus. Intr-o zi, artistul ar fi spus următoarele, răspunzând unei întrebări privitoare la „independența“ creatorului: „Independența“ este darul de a-ți înțelege epoca și de a asculta glasul celor mulți. Noi nu pictăm pentru câțiva critici sau câțiva colecționari de tablouri. Noi pictăm pentru cei mulți, care așteaptă delă noi încântarea estetică, mângâiere și educație. Când lucrăm pentru ei, ne simțim liberi, pentrucă nimic nu ne mai pune cătușe. Urmăm îndemnul legilor firii, ale omului și ale dialecticei.“ Pierderea independenței echivala pentru el cu desprinderea de popor și ploconirea în fața artei din țările Apusului. „Iată — spune el — ce înseamnă să-ți pierzi independența, căutând să îmiți curenteles și maestrilor străini. Nu poți fi mare pictor decât ascultându-te pe tine însuși.“

Conceptia estetică a lui Repin urmează linia marilor critici ruși, revoluționari, Cernășevski și Dobroliubov, pe care îi numește dascălii săi. El se voia în pictură ceea ce marii scriitorii realiști erau în literatura rusă: „Pentru mine n'au murit încă idealurile lui Gogol, Turgheniev, Tolstoi..., eu tind să îmbrac ideile mele în haina adevărului“ — scria el unui prieten.

Eleveilor săi le repeta mereu principiul artei legate de viață. „Viața este cel mai bun maestru — spunea el adesea, — după relatările aceluiași Nicolai Gomaliuc — și cine vrea să fie artist, trebuie să-i frecventeze neapărat școala. Viitorul picturii este realismul. Începeți să pătrundeți în amănuntele realității, fie că se referă la om, la natură sau la obiecte neînsușite, spre a o putea reda cu cea mai mare fidelitate.“ Pentru a-i obișnui să pătrundă cât mai adânc realitatea, Repin își puna adeseori elevii să zugrăvească tablouri după natură. „Pictați cât mai mult după natură, — le spunea — învățați delă ea cu perseverență și abia atunci veți putea reda pe pânză ideile voastre, când veți fi pătruns toate legile naturii, toate aspectele ei reale.“ În același timp el îi prevenea contra naturalismului, pe care l-a combătut neîncetat. „Asta nu înseamnă să copiați. Înseamnă doar să știți da picturii aburul acela de viață care îi asigură nemurirea.“

Ilia Repin a luat poziție hotărâtă împotriva artei capitaliste intrată în faza descumpunerii. „Pentru unii pictori — scrie el — realitatea nu există... ideile lor nu depășesc tețgheaua magaziiilor lor de tablouri.“

Intreaga sa viață, Ilia Repin a fost credincios principiilor sale umanitare, democratice și progresiste. Dotat cu o rară putere de muncă, el 'a trudit cu perseverență pe tărâmul creației și a îndrumat neîncetat tineretul spre arta realistă. Prin creațiile sale revoluționare, genialul pictor rus a contribuit în bună măsură la îndrumarea artei plastice pe calea realismului socialist. Până la sfârșitul vieții, artistul a stat ferm la datorie. La bătrânețe, retras împreună cu fiica sa, la Kuakala în Karelia (unde a și murit, la 29 Septembrie 1930), purta o intensă corespondență cu prietenii săi, printre care se număra și Nicolai Ivanovici Gomaliuc. Semnatarul acestor rânduri se află în posesia unui bilețel trimis de către Ilia Repin lui Nicolai Gomaliuc, în anul 1895, a cărui reproducere n'o găsim lipsită de interes.

Astăzi, după 20 de ani dela moarte, marel pictor Ilia Repin e tot așa de viu ca și în anii de activitate. Operele sale au devenit bunuri ale popoarelor sovietice și ale tuturor oamenilor iubitori de artă adevărată; ele au intrat în tezaurul culturii socialiste. Activitatea lui este o pildă vie a artistului legat de popor, interpret al frământărilor și aspirațiilor sale. Oamenii artei din țara noastră au în opera lui Ilia Repin o sursă inepuizabilă de învățăminte. Ei au de învățat, dela genialul pictor rus să atace cu îndrăzneală temele celei mai arzătoare actualități, să redea frumusețea morală a omului nou, crescut în toila luptei pentru socialism și să respingă ca lipsită de orice interes pseudo-artă decadentă a burgheziei imperialiste. Exemplul lui Repin îi învață de asemenea pe oamenii artei să îmbine conținutul revoluționar cu măestria artistică făcând din operele lor arme ascuțite în lupta celor ce muncesc pentru construirea socialismului și impunerea păcii.

*Cu privire la literatura democrațiilor populare**

„Un observator cât de puțin atent și conștiincios al vieții culturale din U.R.S.S., trebuie neapărat să remarce interesul sincer și profund pe care oamenii sovietici îl acordă culturii popoarelor prietene din China, Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria, Ungaria, România, Albania, Coreea — care au scuturat jugul imperialismului, precum și culturii Republicii Democratice Germane.

Oamenii de știință sovietici și-au trasat ca sarcină de seamă în munca lor, studierea literaturii acestor popoare.

Vrem să rezumăm aici câteva probleme mari ivite în cursul studierii profund științifice — abia acum întreprinse cu adevărat — a literaturilor din țările de democrație populară, în toată originalitatea lor națională și istorică.

Trebuesc înlăturate și combătute falsele noțiuni răspândite de agenții burgheziei cu privire la așa numita „literatură a Europei Occidentale“, — noțiuni care poartă urmele cinice și seculare oprinări a culturilor naționale aparținând numeroaselor popoare ale Europei Centrale și sud-orientale. Adevărata istorie a literaturilor europene nu poate fi înțeleasă și elaborată bine decât cu condiția de a aprecia la justa lui valoare aportul considerabil al popoarelor din Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria, Ungaria, România și Albania.

Crearea unei literaturi noi în democrațiile populare impune cu necesitate o revizuire atentă a moștenirii culturale, un studiu amănunțit al tradițiilor democratice ale trecutului. Numai considerând trecutul literar în lumina teoriei leniniste, a celor două națiuni în fiecare națiune, a celor două culturi în fiecare cultură națională, — se poate ilustra importanța istorică a unor mari scriitori ca Mickiewicz, Petöfi, Eminescu și alții — a căror operă a fost fie ponegrită, fie falsificată în mod intenționat, de către critica burgheză.

Studiind desfășurarea literaturii în legătură cu mișcările de eliberare națională din trecut, știința înaintată descopere și reînvie opera unor eminenți scriitori democrați pe care reacțiunea s'a străduit să-i ascundă poporului. În mod deosebit trebuie să arătăm ecoul vibrant trezit de revoluția din 1848 în țările care astăzi sunt democrații populare.

În același timp se impune sarcina deosebită de a elibera literatura acestor țări de sub influențele literare reacționare din apus prin care imperialismul speră să otrăvească și să descompună conștiința națională a popoarelor subjugate. Trebuie înlăturate murdăria decadentismului și adorarea „autorităților“ reacționare, pentru a deschide larg drumul viitorului pentru o adevărată literatură a poporului.

*) Din revista „Littérature soviétique“, Nr. 9.

Trebue studiate atent legăturile frățești între literaturile popoarelor din U.R.S.S. și cele ale popoarelor de democrație populară. E cunoscut faptul că încă nu s'a studiat îndeajuns influența clasicii literaturii ruse din sec. XIX-lea — Pușchin, Tolstoi și marii democrați revoluționari ruși — asupra evoluției literaturilor din țările de democrație populară. Același lucru se poate spune despre rolul imens al lui Gorki, întemeietorul literaturii realismului socialist. Acest lucru a fost întreprins și este dus, de o parte și de alta, și vrem să semnalăm aici un raport prezentat la recenta sesiune a Academiei R.P.R. de către acad. Constantinescu-Iași. Raportul conține date interesante asupra influenței democraților revoluționari ruși — Herțen, Cernășevski, Bielinski și Dobroliubov — asupra orientării ideologice din România în cea de a doua parte a secolului XIX-lea.

Literatura nouă care crește impetuos în țările de democrație populară reflectă marile schimbări survenite în viața acestor popoare care construiesc socialismul; această literatură se dezvoltă pe drumul realismului socialist; tocmai de aceea experiența literaturii sovietice capătă o importanță excepțională pentru scriitorii din democrațiile populare. Studiul legăturilor reciproce dintre literatura sovietică și literaturile democrațiilor populare este o sarcină primordială și pasionantă pe care ne-o impune însăși viața.

În Uniunea Sovietică studiul literaturilor democrațiilor populare se face cu participarea Universităților și Institutelor pedagogice, a Uniunii Scriitorilor sovietici, a unor centre de cercetări științifice cum e Institutul de studii slave, Institutul Gorki de literatură mondială, de pe lângă Academia de Științe din U.R.S.S.; își dau de asemenea concursul institutele Academiei de Științe din Republicile federative. În școlile superioare programele generale de istorie a literaturii streine conțin numeroase capitole consacrate literaturilor din țările de democrație populară. Se țin cursuri speciale de istorie a acestor literaturi. Pe lângă limbile slave se învață limba maghiară și română.

Problemele literaturilor din democrațiile populare ocupă un loc însemnat printre subiectele fixate pentru tezele și memoriile de sfârșit de studii ale tinerilor studenți din U.R.S.S. Printre memoriile prezentate în ultimul timp la Universitatea din Moscova semnalăm: *Pușchin și Mickiewicz*, un studiu asupra activității politice și a operii lui Iulius Fucik, *Elementele realismului socialist în poezia albaneză*, cercetări asupra luptei pentru realism în poezia și proza poloneză modernă. Găsim printre tezele susținute sau pregătite, monografiile consacrate lui Sadoveanu, Caragiale și Maria Maierova.

Legăturile dintre popoarele care construiesc socialismul și Uniunea Sovietică se vor strânge dela an la an. Schimbuk de experiență literară crează condiții deosebit de favorabile pentru desvâluirea bogățiilor spirituale ale poporului, pentru înflorirea unei culturi autentice, care să apere libertatea și pacea, care să fie marea speranță a umanității.

Despre scenariul de film

„Literaturnaia gazeta“ din 5 Septembrie a. c. (Nr. 78) consacră editorialul său, intitulat „Scenariul — baza filmului“, uneia din cele mai importante probleme ale artei cinematografice și cinedramaturgiei. Supunând unei ascuțite analize critice activitatea din ultima vreme a cinematografiei sovietice, articolul relevă rolul deosebit al scenariului pentru reușita creației cinematografice și subliniază în același timp sarcinile care stau în fața autorilor de scenarii.

Rezoluția C. C. al P. C. (b) al U.R.S.S. *Cu privire la filmul „Viața cea mare”,* prin care se stăruia asupra necesității de a se studia cât mai temeinic viața de către cineaștii sovietici în vederea creării de filme cât mai veridice și mai folositoare poporului, a jucat un rol uriaș în dezvoltarea cinematografului sovietic. Ilustrative în această privință sunt succesele obținute în ultimul timp prin creații ca: *Bătălia Stalingradului, Căderea Berlinului, Întâlnire pe Elba, Academicianul Ivan Pavlov, Rainis, Cazacii din Cuban, Complotul condamnaților, Misiunea secretă* etc. La festivalul cinematografic internațional din Cehoslovacia filmele *Căderea Berlinului, Cazacii din Cuban și Complotul condamnaților* au fost distinse cu premiile principale. Popoarele lumii văd în operele cinematografului sovietic întruparea marilor idei ale comunismului, preamărirea forțelor creatoare puternice ale oamenilor sovietici, care merg în fruntea luptei pentru pace și fericirea popoarelor. Arta cinematografică sovietică, superioară cinematografului din lumea întreagă, este tocmai contrarul peliculelor de duzină ale Hollywood-ului, fabricațiilor abjecte americane, care preamăresc jaful, crima, trândăvia, etc. Poporul sovietic se poate mândri pe drept cuvânt cu arta sa cinematografică superioară, armă sigură în opera de educare comunistă a masselor.

Dar, tocmai succesele considerabile obținute și mai ales rolul important al filmelor sovietice în frontul ideologic îi face pe cineaștii sovietici să asigure o continuă dezvoltare a artei cinematografice, descoperind lipsurile care mai există încă în munca lor și tot odată modul în care pot fi înlăturate. În această privință articolul subliniază ca lipsuri: numărul insuficient de filme despre clasa muncitoare sovietică, despre tineret, despre copiii sovietici, strecurarea câtorva filme de calitate mai scăzută.

Ridicarea exigenței față de propria creație, întărirea spiritului creator critic și autocritic, înlăturarea oricăror rămășițe de familiarism în relațiile dintre cineaști — sunt condițiile indicate de articol pentru înflorirea continuă a cinematografului.

Baza și premiza creației rodnice a cineaștilor sovietici o constituie scenariul. Așa după cum confirmă faptele, numai un scenariu valoros, scris de un scriitor talentat și cu calificare superioară, poate servi pentru crearea unui film reușit artistic, documentar, de popularizare științifică, etc.

Scenariștii sovietici au obținut succese însemnate. Cu toate acestea, exigențele față de scenariștii sovietici sunt, din ce în ce mai mari. Astfel, articolul arată numărul relativ prea mic de scenarii bune față de capacitatea de creație a studiourilor sovietice. Ca urmare a acestui fapt, studiourile produc în general mai puține filme decât ar putea produce. Articolul arată că pricina acestei rămăneri în urmă a cinematografului se datorește neantrenării unui număr din ce în ce mai mare de scriitori în munca pentru cinematografie. Pe de altă parte, articolul subliniază că fiecare nou succes al cinematografului este legat de numele unui scriitor, amintindu-se P. Pavlenko, N. Virta, N. Pogodin, A. Stein, etc. Arătând că arta și literatura sovietică sunt puternice, tocmai pentru că în fiecare an își împropătează cadrele cu forțe tinere, articolul scrie că prea puțin s'a făcut de către organizațiile și instituțiile de resort în această privință în domeniul pregătirii de noi scenariști.

Problema scenariului pentru film cere o cunoaștere temeinică atât a artei cinematografice, cât și cunoașterea adâncă a vieții. Procedeele meșteșugărești, „experimentale” nu pot suplini sub nici un motiv cunoașterea vie a realității. Și articolul ilustrează această teză printr'un exemplu din cinedramaturgia sovietică. Este cazul scenariului „La stâncile Farhadei” al lui I. Gherman, — un experimentat scenarist, — care a fost prezentat studioului din Tașkent și s'a dovedit slab. Ceea ce îi lipsește acestui scenariu — subliniază articolul — este

tochmai studierea aprofundată a materialului viu. Scenariul este baza ideologică-artistică a filmului numai în cazul când este o operă de artă. Uneori însă, arată mai departe articolul, scenaristul uită acest lucru și prezintă lucruri nu în deajuns de șlefuite. Așa este citat cazul scenariului „Aleksandr Popov“ al lui A. Razumovski, unde tocmai tablourile care trebuie să reliefeze caracterul marelui savant-patriot lipsesc din scenariu. Nu-i de mirare, continuă articolul, dacă în procesul de realizare a filmului, scenariul va fi suferit transformări până când nu a mai putut fi recunoscut. Articolul combate părerile unor autori de scenarii care socotesc că prelucrarea amănunțită a scenariului în timpul realizării filmului e ceva absolut normal și că acest lucru ar întruhipa manifestarea colaborării dintre scenarist și regisor. Articolul arată că aceste păreri nu numai că sunt profund false, dar sunt și periculoase, întrucât scad exigențele scenariștilor față de propriile lor creații. Introducerea unor ameliorări și completări în scenarii și concurența dintre scenarist și regisor în cursul realizării filmului nu poate să se facă decât având la bază o operă artistică rotunjită. Confirmarea acestei teze o constituie tocmai filmele cele mai reușite din ultimii ani și articolul ilustrează aceasta prin filmele „Cazacii din Cuban“, „Mișunea secretă“ și „Căderea Berlinului“, care deși sunt unele din cele mai mari cuceriri ale cinematografilei au totuși unele mici deficiențe, datorite în parte tocmai scenariilor. Așa, de exemplu, subliniază articolul, dacă N. Pogodin ar fi desvăluit mai adânc lumea lăuntrică a eroilor din „Cazacii din Cuban“, filmul ar fi prezentat puternic mișcarea sentimentelor și pasiunilor și n'ar fi trebuit să recurgă uneori la naturi moarte colorate pentru a reține atenția spectatorilor. Credem că și numai din acest exemplu reiese destul de limpede exigențele publicului sovietic față de scenarist și în același timp rolul deosebit al scenariului pentru realizarea filmului.

Articolul se încheie prin reliefașarea importanței criticii pentru îmbunătățirea calității filmelor. Astfel se cere ca articolele care apar în legătură cu noile filme să nu se reducă la simpla povestire a conținutului filmului și a descrierii montării artistice. Ca și la alte producții artistice, articolele privitoare la noile filme trebuie să încerce să analizeze și să valorifice particularitățile artistice ale operei, să definească locul pe care îl ocupă filmul respectiv în evoluția generală a cinematografilei sovietice. Străduințele comune ale scriitorilor și regisorilor, operatorilor și actorilor, a criticilor și conducătorilor din domeniul cinematografilei pot să asigure o perfecționare continuă a artei cinematografice.

Note, comentarii, recenzii

Sarcinile cenaclului literar „Maxim Gorki”

Reluându-și activitatea, după o perioadă de vacanță, cenaclul literar *Maxim Gorki* al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., filiala Cluj, și-a întocmit un plan de muncă, pe baza experienței primilor doi ani de existență, — plan în care sunt prevăzute sarcinile deosebit de importante ce-i revin, în condițiile dezvoltării continue a vieții culturale în acest oraș.

S'a ținut seamă, în reorganizarea cenaclului, de realizările ca și de lipsurile anilor precedenți, pentru ca pe viitor să fie dezvoltate metodele de muncă ce s'au dovedit juste și să se înlăture greșelile. De un neprețuit ajutor au fost pentru cenaclu, învățămintele Consfățuirii pe țară a scriitorilor tineri. Din debaterile ce au avut loc la această conferință, din concluziile trase, s'a putut vedea clar ce sarcini stau în fața cenaclului clujan și cum pot fi ele îndeplinite.

Ca rezervor de noi cadre scriitoricești, cenaclul trebuie să aibă o masă cât mai largă de membri, care să învețe aici meșteșugul scrisului. Fiind unic în Cluj, cenaclul *Maxim Gorki* va trebui să-și recruteze membrii săi din toate locurile de muncă din oraș, din uzine și instituții, de pe șantiere și din școli. Biroul de conducere are misiunea de a urmări activitatea culturală din toate aceste locuri de muncă, atrăgând în sânul cenaclului elementele cu aplecare spre scris. Până acum acest lucru nu a fost decât parțial îndeplinit. Inafară de cei câteva zeci de tineri ce frecventau ședințele cenaclului, în Cluj existau alții, sute, cu preocupări asemănătoare, de care însă nimeni n'a avut grijă. Și anume, tocmai sectorul cel mai însemnat a fost neglijat, sectorul industrial, numărul muncitorilor fiind infim în cenaclu. Majoritatea zdrobitoare a membrilor o constituiau studenții și elevii; dar chiar și din mediul școlar n'au fost descoperite toate elementele talentate. Aceasta, în primul rând, din cauza insuficienței organizării a biroului de conducere al cenaclului. În acest birou, oamenii nu aveau fiecare o responsabilitate precisă, ceea ce a dus la o muncă anarhică și sectară. De asemenea, între gruparea de limbă română și cea de limbă maghiară a cenaclului nu a existat colaborarea necesară, conducerea cenaclului fiind scindată de fapt în două birouri diferite. Aceste două birouri au lucrat până la un timp cu metode deosebite, ba chiar opuse uneori.

În reorganizarea biroului s'au înlăturat aceste neajunsuri. Având un birou unic, în care fiecare membru răspunde pentru anumite probleme, cenaclul va putea să-și îmbunătățească munca din toate punctele de vedere. În felul acesta, se va putea ține o evidență a dezvoltării vieții culturale din diferite școli și întreprinderi și numărul membrilor cenaclului se va lărgi mereu. Ținându-se

legătură cu organizațiile de partid din întreprinderi, precum și cu organizațiile de masă, elementele cu preocupări literare vor putea fi ușor descoperite.

Dar această formă de legătură cu viața culturală a maselor încă tot nu e satisfăcătoare. Va trebui inaugurată o etapă nouă, anume vor trebui organizate cercuri literare de întreprindere. Această sarcină cade pe seama Consiliului Sindical Județean, iar cenaclul s'a angajat să dea tot sprijinul pentru înjghebarea și întărirea unor asemenea cercuri literare. Încă în această lună vor lua ființă două cercuri la principalele întreprinderi din Cluj, uzinele *Herbák János* și *Atelierele C.F.B.*

Prin aceasta, oamenii muncii vor fi atrași în masă spre literatură, iar cei care vor arăta înzestrări literare deosebite vor fi îndrumați spre cenaclu.

Descoperirea elementelor talentate din rândurile maselor nu rămâne unica sarcină a cenaclului. Ca școală literară, cenaclul are datoria să educe aceste mlădițe noi, să îndrepte pașii timizi ai debutanților pe drumul just. În această privință se pot aminti ca un succes al anilor trecuți înfăptuirea destul de însemnate. Dovadă colaborarea la revistele și ziarele noastre a unor tineri cu totul necunoscuți înainte. Tinerii veniți la cenaclu au primit întotdeauna ajutor prin discutarea lucrărilor lor, prin critici, sugestii și îndrumări. Pe lângă discutarea lucrărilor originale, în cenaclu s'au ținut expuneri privind problemele de bază ale esteticii marxist-leniniste, precum și conferințe, în scopul ridicării nivelului ideologic al membrilor.

Această muncă de îndrumare a tinerelor talente va trebui continuată și desvoltată.

Planul de muncă al cenaclului prevede expunerea unei probleme de ideologie, politică curentă, estetică marxistă, sau prelucrarea unei cărți ori broșuri, în fiecare ședință. Pentru luna în curs, biroul cenaclului a alcătuit un plan amănunțit pentru fiecare ședință. În ședința de deschidere s'a discutat noua organizare a cenaclului și s'a citit material beletristic, care a fost pe larg desbătut. În următoarea ședință s'a prelucrat semnificația Lunii Prieteniei româno-sovietice și importanța participării scriitorilor la campania alegerilor de deputați ai Sfatului Populare. Membrii cenaclului s'au angajat cu entuziasm să încerce a oglinzi în lucrările lor aspectele cele mai vii ale acestor campanii, scriind poezii, schițe, scenete, etc., în care să arate cum se traduce în viață dragostea poporului nostru față de marea țară a socialismului victorios și cum oamenii muncii pregătesc, plini de însuflețire, alegerile din Decembrie. A treia ședință va fi consacrată în întregime discutării principalelor probleme ce au fost ridicate la Consfătuirea pe țară a scriitorilor tineri, arătându-se în concluzie învătămintele și sarcinile ce revin fiecărui scriitor începător, fiecărui membru al cenaclului. Într-o altă ședință se va evoca viața, opera și personalitatea marelui scriitor Maxim Gorki, întemeietorul realismului socialist, al cărui nume l-a luat cenaclul nostru.

Pentru ca problemele ideologice principale să fie cât mai bine însușite, pentru ca tinerii începători în ale scrisului să învețe a le aplica în încercările lor, se va da o importanță deosebită analizării de texte alese din clasicii literaturii noastre, ca și din marii scriitori mondiali. Citindu-se diferite poezii și fragmente de proză sau teatru, se va arăta ideologia reflectată în ele și se va analiza meșteșugul artistic la care a recurs scriitorul pentru a-și exprima ideile. Astfel, tinerii vor avea totodată pildă vii de modul cum se crează operele mari, ceea ce va constitui pentru ei un serios ajutor.

Un însemnat pas înainte s'a făcut în privința ajutorului individual acordat începătorilor. Anii trecuți, îndrumarea acestora se reducea la criticile aduse încercărilor lor în cadrul ședințelor. Nimeni nu se mai interesa apoi dacă respéc-

tivul a învățat ceva din critică, dacă a reluat lucrarea criticată, îmbunătățind-o. Datorită acestui soi de muncă, s'a putut vedea că foarte mulți tineri persistau în aceleași greșeli ce le-au fost de nenumărate ori semnalate. De acum, în fiecare săptămână, o după masă va fi consacrată consultațiilor individuale pentru membrii cenaclului. În această zi, fiecare tânăr va putea discuta la sediul filialei Uniunii Scriitorilor, cu unii din membrii biroului, toate problemele care-l frământă.

Un alt punct pozitiv în reorganizarea cenaclului este cooptarea în birou a unor redactori ai revistelor și ziarelor locale. Prin această îndrumare individuală poate fi făcută cu mai mult folos, lucrările începătorilor pot fi mai adânc desbătute, iar publicarea lor înlesnită.

Tot datorită străngerii legăturilor dintre biroul cenaclului și fiecare membru în parte, se înlesnesc mult posibilitățile de documentare ale scriitorilor tineri. Aceștia vor putea să se deplaseze în diferite întreprinderi, pentru a studia realitățile de acolo și a le oglindi în operele lor.

Rămâne ca o sarcină permanentă — care a fost până acum mereu neglijată — colaborarea dintre scriitorii începători și cei cu experiență. Scriitorii ajunși la un stadiu mai avansat sunt datori să împărtășească experiența lor celor ce pentru prima dată se încearcă în literatură. Pentru aceasta, la ședințe vor participa nu numai debutanții, ci și toți scriitorii formați, pentru a discuta și lămurii anumite probleme, din care tinerii începători au de învățat. Dar nu numai în cadrul ședințelor, ci și individual, scriitorii cu experiență trebuie să stea în ajutor începătorilor.

Cenaclul trebuie să lupte pentru ridicarea nivelului criticii care se face în ședințe. Nu totdeauna observațiile critice aduse lucrărilor prezentate de diferiți tineri au fost principale; stăruie încă anumite rămășițe impresioniste, formaliste, obiectiviste. Unii critici, pentru a aprecia valoarea lucrărilor iau ca unitate de măsură „operele” scriitorilor decadenți ai burgheziei. Ceeace e cu totul greșit: nu se poate compara deloc literatura noastră nouă, expresie a elanului constructiv al maselor ce zidesc socialismul, cu putreda literatură burgheză, străbătută de ideile disprețului față de viața reală, de ură bestială față de om. S'au mai putut constata atitudini de ploconire față de „creațiile” scriitorilor decadenți și de subapreciere a literaturii noastre noi. Asemenea poziții nesănătoase, conștient sau inconștient dușmănoase, vor trebui înfierate cu toată hotărârea. Cenaclul trebuie să formeze cadre de viitori critici, buni cunoscători ai literaturii noastre, pe care să o analizeze și să o îndrumeze de pe pozițiile avansate ale științei marxist-leniniste.

Lărgindu-și tot mai mult rânduile, punând accentul pe elementul muncitoresc în compoziția sa, îndrumând creația sa, îndrumând creația tinerilor pe calea justă a literaturii închinată construirii socialismului, cenaclul literar *Maxim Gorki* va deveni întradevăr o școală literară, unde vor crește viitorii poeți, nuveliști, romancierii, dramaturgii și critici, militanți activi pe frontul literaturii noastre angajată cu hotărâre în luptă, pentru cauza clasei muncitoare.

D. C. MICU

„Ziua cea mare” pe scena Teatrul Național din Cluj

Teatrul Național din Cluj și-a deschis stagiunea 1950—1951 cu piesa Mariei Banuș *Ziua cea mare*. Faptul că ne aflăm în fața unui început de activitate la o instituție importantă pentru viața noastră artistică și culturală, ne impune să examinăm cu atenție acest spectacol care este cea mai fidelă oglindă a muncii

din teatru. De aceea vom încerca să analizăm acest spectacol nu numai din punct de vedere al unui spectator, ci bazându-ne și pe alte date privitoare la activitatea din teatru, aflate la ședințele de lucru și de producție. Credem că lărgind puțin baza discuției, căutând cauzele care au contribuit în mod efectiv la realizarea spectacolului, vom putea trage anumite concluzii mai juste, vom putea pune și mai puternic în lumină adevăratul aspect al muncii din teatrul clujean.

Vom porni dela datele concrete pe care ni le-a oferit spectacolul. Ideea care ne călăuzește este aceea de a vedea în ce mod și în ce măsură spectacolul acesta reușește să servească interesele principale ale artei noastre de azi și felurile politice pentru care se duce toată munca noastră de zi cu zi. Prin acest spectacol, vrem să punem câteva probleme care e necesar să fie dezbătute și clarificate, pentru ca lucrurile să nu fie lăsate să plutească și în viitor în aceeași indiferență și pentru a vedea limpede unde este slăbiciunea.

În primul rând, acest spectacol dovedește multă superficialitate în munca direcției de scenă și toate slăbiciunile care-l caracterizează își au izvorul principal aici. Astăzi, când munca artistică nu mai poate fi făcută la întâmplare, în mod diletant, cu o spontaneitate plină de resurse facile, și trebuie dusă în spiritul marxist-leninist al studierii și adâncirii realității, prin folosirea unor metode științifice — al căror strălucit exemplu îl avem dela arta sovietică — noi constatăm că în această direcție deabia s'a făcut un început. Dar și acest început nu se reflectă decât în mică măsură în spectacolul realizat de tov. Rădulescu. Tov. Rădulescu s'a mulțumit să se asigure ca linia artistică și ideologică a spectacolului să nu sufere devieri grave și apoi a lăsat ca spectacolul să „se facă“, datorită numai muncii individuale a actorilor. Din felul cum s'a prezentat spectacolul nu putem desprinde o viziune completă din partea directorului de scenă, viziune care ar fi dat unitate și creștere spectacolului. Piesa Mariei Banuș oglindește cu putere un moment important din lupta țăranimii sărace pentru colectivizare. Satul e frământat de problema înființării gospodăriei; organizația de partid locală duce munca de lămurire. În acest timp, Radu Enache, înălțat din comitetul organizației pentru multele lui păcate, începe să ducă o viață și mai decăzută, ajungând sub influența chiaburilor. În sat sosesc doi delegați ai Comitetului Central ca să ajute la înființarea gospodăriei. Discuțiile lor cu oamenii, ședințele, conflictul dintre Neagu și Enache, uneltirile chiaburilor, demascarea și prinderea lor și în sfârșit, triumful țăranilor săraci, toate acestea formează țesătura de evenimente din piesă. Multiplele episoade converg însă toată în mod firesc spre același punct central: preocuparea continuă pentru înființarea gospodăriei colective. Ori direcția de scenă a scăpat de multe ori din vedere această unitate a piesei și nu a acordat destulă atenție ritmului ascendent al acțiunii spre desnoământul final. În felul acesta am putut vedea cum un rol negativ ca acela al lui Ifrim (Ion Fărăianu) se conturează prea mult pe latura comică și nu pe cea negativă, lăsând în umbră celelalte personaje a căror acțiune duc de fapt piesa înainte. Un rol episodic ca acela al lui Spiridon (Petre Dragoмир) este de asemenea lăsat printr-o interpretare sgomotoasă și artificială, să iasă în mod nejustificat în evidență. La fel, roluri ca acela al Mariei Niculea (Maria Nemeș) sau al învățătoarei Sofia (Olimpia Arghir) sunt lipsite de viață, șterse, ceea ce face ca unitatea spectacolului să sufere. Privit spectacolul în ansamblu, te izbește în primul rând lipsa de intervenție a directorului de scenă în jocul individual al actorilor; fiecare își conturează personajul pe cont propriu, indiferent față de cei care îl înconjoară, atât cât îl ajută puterea și buna dispoziție. Directorul de scenă are o contribuție minimă în coordonarea jocului actorilor pentru realizarea unei atmosfere unitare. Și această slăbiciune generală a spectacolului derivă, după cum spuneam, din lipsa unei precize viziuni regisrale

și din faptul că directorul de scenă nu a lucrat cu actorii în mod suficient, nu le-a explicat rolurile și nu a intervenit la timp acolo unde a fost sesizată o slăbiciune. Colectivul teatrului a început încă din stagiunea trecută să pregătească piesele acordând o atenție specială documentării și discuției asupra piesei și a rolurilor. S'au studiat în oarecare măsură principiile lui Stanislavski și un bogat material sovietic mai recent. Totuși acest fapt nu îngăduie absența directorului de scenă care trebuie să fie coordonatorul și inspiratorul liniei fundamentale a spectacolului. Ori în cazul de față tocmai acest lucru s'a întâmplat. Directorul de scenă nu a știut să dea orientare piesei, să-i imprime o direcție; nu a pus definitiv la punct spectacolul. El se desfășoară ca și cum ar fi lipsit total dirijorul acesta care e directorul des cenă. (De exemplu: mișcarea figurației și scenelă de masă sunt artificiale, nerealiste; un aer sărbătorec în îmbrăcăminte, gesturi teatrale de prisos, un decor de un naturalism greoi, câteva neglijențe de regie, toate sunt elemente negative în munca de pregătire a spectacolului). Aceste scăderi sunt consecința unei lipse de control din partea conducerii teatrului asupra muncii ce se duce în instituție; această muncă se duce în grupuri mai mari sau mai mici, ori individual, cu sarcini care se încalcă și cu inițiative de prisos. După cum am putut constata din ședințele de lucru ale colectivului, planul de muncă nu a fost urmărit deajuns, iar analiza muncii nu s'a făcut în mod satisfăcător, ceea ce duce la o neîncredere a actorilor în planul de muncă, precum și în conducerea teatrului.

Vorbind de slăbiciunile direcției de scenă, ne amintim că la una din ședințele de producție la care am luat parte, un actor a ridicat problema rămănerii în urmă a unor directori de scenă față de actori; acest fapt dovedește că actorii frământă problemele, că se ocupă de mersul spectacolelor, dar că nu există încă o colaborare strânsă între toate compartimentele de muncă din teatru.

Ca parte pozitivă a spectacolului trebuie să subliniem interpretările unor actori ca Toma Dimitriu în rolul lui Radu Enache, Nicolae Luchian în rolul chiaburului Vasile Popescu, Nicolae Sasu în rolul lui Tudor Boșca, activistul de partid trimis de Comitetul Central, Șerban Iamandi în rolul lui Marin Hampu. Toma Dimitriu (Radu Enache) a reușit să-și contureze cu multă putere personajul, dându-i toată semnificația bogată pe care o are în desfășurarea piesei. El a realizat un personaj viu, bogat în aspecte, punând în lumină toată frământarea lui, slăbiciunile ca și forța lui sufletească.

În ceea ce privește personajele negative, un rol bine jucat a fost acela al chiaburului Vasile Popescu interpretat de Nicolae Luchian; personajul nu a fost schematizat, sărăcit și nici caricaturizat; prezentat fără acele aspecte devenite șablon: burtă mare, chimir, figură fioroasă, chiaburul Popescu nu a fost mai puțin un personaj real. Cu toată slăbiciunea lui fizică, ura pe care o nutrește față de oamenii noi, față de țărani săraci, îi dă puteri să comită crima cea mai odioasă. Interpretarea acestui rol ne arată că efortul de a munci conștiincios și cu toată seriozitatea duce la realizări din cele mai valabile. Nu acelaș lucru îl putem spune despre interpretarea dată celuiălalt chiabur, Ioan Bulancea, de către Nae Voicu. Actorul s'a mărginit să spună accentul doar pe aspectul exterior, îmbrăcăminte, gesturi, strigăte, fapt care face personajul lipsit de viață.

Un rol deosebit de important este acela al lui Tudor Boșca, reprezentantul Comitetului Central, interpretat de Nicolae Sasu. Ne aflăm în fața unui activist de partid care are sarcina de a ajuta țărănimea săracă și organizația de partid din sat să înființeze prima gospodărie colectivă. Din activitatea lui se conturează toată bogăția și tenacitatea sufletească a acestui personaj; el ilustrează în mod tipic activistul de partid, care nu se descurajează și care învătă din greșelile sale și ale altora, care știe să inspire celorlalți încredere și pasiune

în muncă. Nicolae Sasu a realizat un personaj proeminent, situat în centrul acțiunii, dominând-o, așa cum îi cerea rolul. Credem că interpretul nu a făcut rău accentuând puțin patosul vorbirii; prin situația lui de conducător al unei acțiuni noi și grele, Tudor Bocea trebuie să inspire încredere și autoritate, trebuie să trezească entuziasm. Și Nicolae Sasu a dat tocmai acest caracter interpretării sale.

Roluri jucate corect au avut Gheorghe Cosma (Neagu), Miluță Laptes (Toma), Cornel Sava (Stănică Brindiliu), Liviu Doctor (Costca). Virginia Drăgoi în rolul Babei Fănușa, deși a accentuat prea mult un anumit comic ieftin, de efect, a dat viață și culoare personajului.

Mircea Todorită, în rolul utemistului Ioniță Ghinea, a fost prea țipător și artificial. Interpretul putea să exprime ceea ce avea de spus într'un chip mai firesc, mai moderat.

Pe lângă părțile pozitive care se desprind în special din câteva roluri bine interpretate, concluzia generală care se impune față de acest spectacol este aceea că teatrul clujean trebuie să dea mai multă atenție pregătirii spectacolelor sale care sunt menite să formeze un public nou. Și metoda adoptată trebuie să fie aceea a unei prelucrări științifice a piesei cu toți actorii și aceea a adâncirii colaborării dintre directorul de scenă și actor (fapt care nu s'a văzut la spectacolul acesta). Deasemenea e necesar ca directorul de scenă să aibă o viziune regională precisă și să vină în fața actorilor perfect pregătit și edificat asupra piesei și a intențiilor sale. Un spectacol e în general așa cum îl va concepe directorul de scenă. Dacă acesta nu are clar în minte felul cum îl va realiza, atunci spectacolul nu mai poate fi realizat cu o unitate artistică vie.

Teatrul Național din Cluj și-a început stagiunea cu un spectacol care nu exprimă toate posibilitățile sale, care nu servește îndeajuns țelurile propuse. Spectacolul cu *Vina cea mare* trebuie să însemne un moment artistic important în viața noastră teatrală, pentru că problema începutului colectivizării la noi în țară pe care o desbate piesa, transformarea revoluționară dela sate, prezintă un interes din cele mai mari. Dar slăbiciunile acestui spectacol, provenite mai ales din munca superficială, neconsecvență și neștiințifică a directorului de scenă, cât și într'o oarecare măsură, din faptul că piesa e uneori prea încărcată în episoade, nu ridică acest interes la nivelul la care ar fi fost de dorit să fie. Față de avântul manifestat prin planul de muncă, alcătuit încă de multă vreme, acest rezultat nu este satisfăcător. Trebuie dat muncii un alt ritm, mai mare adâncime și un nivel principal.

Deschiderea stagiunii la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj

Deschiderea stagiunii la Teatrul Maghiar din localitate s'a făcut cu piesa sovietică a lui N. Virta „Undeva într'o țară“, în direcția de scenă a tov. Rappaport.

Piesa lui N. Virta își propune să înfățișeze lupta politică dintr'o țară care este pe cale să instaureze regimul de democrație populară.

Luând ca eroi pe înșiși conducătorii politici ai diverselor partide existente, acțiunea piesei ne duce în miezul frământărilor politice, desvăluindu-ne modul în care partidul comunist, sprijinindu-se pe oamenii muncii din orașe și sate, reușește, în alianță cu celelalte forțe progresiste ale țării, să înfrângă puternica reacțiune internă care cu ajutorul capitaliștilor americani și al bisericii vor să subjuge țara imperialiștilor.

Nu numai că manevra lor nu reușește, dar conducătorii partidului comunist îi demască în cele din urmă în fața poporului, arătând cine sunt aceia care uneltesc împotriva Uniunii Sovietice; țara eliberatoare, cine sunt aceia care duc țara la foamete și la sărăcie. Triumful partidului comunist așa cum e înfățișat în piesă, nu este rezultatul unei lupte politice de julsie, ci al unei curajoase politici populare, bazată pe adevăr și pe convingerea că poporul luptă pentru o cauză justă, meritând orice sacrificii. Meritul direcției de scenă este tocmai faptul de a fi pus în lumină acest lucru și de a fi dat spectacolului o unitate în acest sens. Piesa are prin excelență un conținut politic și se putea alucea ușor, în realizarea ei pe scenă, spre un ton lozincard, demagogic, nerealist. Spectacolul dela Teatrul Maghiar a reușit să elimine în mare măsură aceste slăbiciuni ale unei interpretări superficiale. Nivelul spectacolului a fost în genere ridicat, ideea piesei a fost bine servită de viziunea regisorală, de un decor ingenios și cu gust executat, precum și de echipa de interpreți.

Piesa întreprinde o demascare curajoasă a reacțiunii și a agenților ei dinăuntru și din afară. În acest sens, spectacolul ne prezintă câteva reușite figuri de politicieni și de agenți ai imperialismului; aceștia nu sunt nici caricaturizați, nici minimalizați, ci sunt conturați cu mult realism ca adevărați dușmani, puternici și vicleni, gata de orice faptă josnică pentru a-și servi interesele. În galeria acestora avem mai multe categorii de politicieni, dela socialistul de dreapta Ioachim Zino până la cardinalul Birnei, care toți — servindu-se de diverse principii și lozinci ce par inofensive — se dovedesc niște dușmani înverșunați ai democrației, atunci când sunt puși în situația de a lua o hotărâre, de a trece la fapte. Dintre persoanele acestea credem că rolul Cristinei Padera, ministrul aprovizionării și fruntașă în Partidul Unității Naționale, jucat de Koós Zsófia a fost numai pe jumătate deservit de către interpretă. Corespunzătoare ca apariție, ca înfățișare fizică, ea nu a avut temperamentul și vigoarea pe care i le cerea rolul; nu a fost o conducătoare veridică, cu autoritate, o femeie care ține la un moment dat în mâinile ei întreaga reacțiune internă a țării. Koós Zsófia a fost mai mult o mondenă drăguță, care se părea că are un rol destul de șters în societate, o femeie pe care o depășeau atribuțiile sale politice. Abia în ultimul act a reușit să crească puțin în rol, dovedind mai multă tensiune și forță.

Un merit al piesei și deasemenea și al spectacolului este acela că demască în mod hotărât atitudinea lașă și rolul de trădători al social-democraților de dreapta. Ioachim Zino, președintele partidului social-democrat, în interpretarea lui Csóka József, a fost o figură clasică a celui gen de bătrâni conducători politici, înrâiți în trădare; ei devin de fapt niște marionete ale reacțiunii burgheze. Rolul lui Hugo Vastis, mare industriaș și fruntaș al partidului catolic, jucat de Szendrey Mihály a fost corect interpretat, însă fără o reliefare deosebită. Reușită a fost în schimb interpretarea dată rolului Cardinalului Birnei de către Senkálzky Endre; pătrunzând toată semnificația acestui rol al unui fruntaș al bisericii catolice în cadrul uneltirilor reacțiunii, interpretul a reușit să facă o adevărată creație. Din jocul calm, reținut și lucid, din mimica deosebit de subtilă s'a conturat un personaj puternic și periculos, un ipocrit care sub masca sfințeniei joacă un rol din cele mai josnice în serviciul puterilor imperialiste. Jocul acestui actor ne-a reținut tot timpul atenția prin puterea lui de sugestie și de interpretare, personajul creat de el a însemnat o veritabilă demascare a clerului corupt și în slujba reacțiunii.

Un personaj bine prezentat, cu o incisivă șarjă ironică, este Mac Hill, reprezentantul Wall-Street-ului, interpretat deasemenea cu virtuozitate de către Ditroi Béla. O bună ziaristă americană a realizat Bara Margit în rolul Kirei Reytchell.

Personajele pozitive ale piesei s'au bucurat deasemenea de o bună interpretare și acest fapt s'a făcut simțit în spectacol. Prezența lor în scenă, mișcarea și atitudinea lor sunt totdeauna înfățișate în mod realist, lăsând impresia vieții bogate și adânci pe care o trăesc. Uneori însă câte un personaj ca acela al lui Costa Varra (Sarjai Imre) alunecă întrun fel de naturalism; interpretul exagerează în unele momente predilecția lui pentru un umor personal, împrumutându-l și personajului.

O figură puternic reliefată este aceea a Hannei Lichta, membră a Comitetului Central al Partidului Comunist, și loțiuitoare a primului ministru. Poor Lili a reușit să dea rolului noblețe și măreție, tensiune și umanitate. A avut însă și unele gesturi prea oratorice, prea exterioare, voind să imprime personajului un exces de autoritate, de care nu era nevoie.

Ceilalți interpreți s'au achitat în mod conștiincios de rolurile lor.

O subliniere reușită a rolului maselor în acțiunea luptei politice, e în actul al treilea, prin sugerarea șgomotului adunării populare din piață și prin delegațiile muncitorești care își prezintă revendicările lor la ședința Frontului Popular.

În concluzie, putem spune că spectacolul de deschidere a stagiunii la Teatrul lui Maghiar a fost unul realizat, servind cu eficacitate interesele artistice și politice ale teatrului din Republica Populară Română. VICTOR FELEA

*A. I. Herțen : Opere filosofice alese **

A. I. Herțen este unul din marii gânditori democrați revoluționari ruși din sec. XIX-lea. Împună cu Belinschi, Cernășevschi și Dobroliubov, Herțen reprezintă cea mai înaltă treaptă de dezvoltare a filosofiei materialiste premarxiste.

Condițiile sociale în care se manifestă acest curent filosofic în Rusia sunt acelea ale transformării relațiilor feudale în relații capitaliste. Lupta dintre cele două clase sociale, țărănimea și boierimea, se intensifică; mișcările țărănești se înmulțesc. Cât de important este acest proces se vede din felul cum îl apreciază Marx. „După părerea mea, — îi scrie el lui Engels în 1860 —, cele mai mari evenimente din lume în momentul de față sunt, pe deoparte, mișcarea americană a sclavilor, care a început după moartea lui Brown și pe de altă parte, mișcarea robilor din Rusia.“

Mișcarea revoluționară democrată din Rusia cerea o reformă totală, dar era lipsită de o clasă conștientă care să o organizeze într'un puternic partid de clasă. Burghesia era reformistă, căuta remedierea situației prin obținerea de concesi din partea țarului și moșierilor, fără a căuta distrugerea acestora. Burghesia se aliază, în fond, cu moșierimea, caută „leacuri“, și e departe de a fi revoluționară. Moșierii vedeau eliberarea țăranilor printr'o reformă care să transforme țăranii în salariați, ceea ce nu făcea decât să schimbe jugul feudal, de pe umerii țăranului, cu cel capitalist.

În aceste condițiuni materiale necoapte mișcarea revoluționară democrată din Rusia nu putea să ajungă la rezultatele dorite. Totuși, luptătorii democrați de atunci erau, — după expresia lui Lenin — „marii oameni din acea epocă“. Concepția lor despre lume, — concepția lui Belinschi, Herțen, Cernășovschi și Dobroliubov, — era progresistă, era îndreptată contra ordinii iobăgiste și a despotismului țarist, era pătrunsă de ideea luptei pentru fericirea poporului și a educat o întreagă generație de revoluționari în Rusia.

*) Trad. A. Leonte, Ed. Cartea Rusă. 1950.

Din punct de vedere filosofic, Herțen, Cernășevski, Belinski și Dobroliubov sunt precursori ai materialismului dialectic, aflându-se, ca gânditorii cei mai înaintați ai vremii, pe drumul care duce dela Hegel la Marx. Ceea ce a făcut ca ei să nu poată ajunge la materialismul dialectic erau tocmai condițiile sociale în care gândeau: Rusia iobagă, țară înapoiată, fără o clasă muncitoare încheată și fără legături trainice cu mișcarea revoluționară așezată. Ei sunt însă cu toții materialişti, dezvoltă ideile dialecticii, legând filosofia de viață, de lupta de eliberare a poporului. Materialismul rus de care e vorba nu mai este contemplativ, ci *activ*. Gânditorii revoluționari ruși nu au reușit însă să înțeleagă materialismul istoric. În explicarea istoriei și a fenomenelor sociale, materialişti clasici ruși din sec. XIX-lea nu înțelegeau bine forțele sociale adevărate care vor răsturna capitalismul. Importanța lor este, cu toate acestea, mare. Gândirea și acțiunea lor a avut un mare rol în lupta pentru eliberare împotriva țarismului; a influențat dezvoltarea științelor naturii; a înlesnit aplicarea materialismului în estetică, artă și literatură. Pe lângă acestea, marile lor merit rămâne acela de a fi pregătit terenul pentru dezvoltarea filosofiei marxiste în Rusia.

Din rândul acestor gânditori de seamă face parte și A. I. Herțen. Poziția lui filosofică și nivelul înalt al cugetării lui ne sunt arătate de Lenin în următoarele cuvinte: „El și-a însușit dialectica lui Hegel, înțelegând că ea reprezintă „algebra revoluției“. Herțen a depășit însă pe Hegel, mergând spre materialism pe urmele lui Feuerbach. Prima dintre *Scrisorile despre studiul naturii*, — *Empirism și idealism* — scrisă în 1844, vădește un cugetător care chiar și astăzi este mult superior sumedeniei de naturaliști empiriști contemporani și rolului de filosofi contemporani idealişti și semiidealişti. Herțen s'a apropiat de materialismul dialectic, oprindu-se în fața materialismului istoric“.

Primele studii din volumul de *Opere filosofice alese* ar putea fi considerate ca fiind de domeniul teoriei cunoașterii. Obiectivul lor este cunoașterea științifică și problemele legate de ea. Herțen se dovedește dela cele dintâi pagini un partizan al științei serioase, denunțând diletantismul și factorii care împiedică obiectivitatea științifică. El atrage atenția asupra ideilor preconceptuate, asupra prejudecăților: „Oamenii abordează filosofia aducând cu ei mica lor filosofie proprie; această filosofie mărunță, casnică, decilă, satisface toate plăsmuirile, toate capriciile imaginației egoiste. Cum să nu se supere, deci, când în filosofia-știință toate aceste visuri pălesc în fața realismului ei rațional?“ (p. 2).

Gândirea sa dialectică își face simțită și ea prezența. Totul este o veșnică trecere, o veșnică mișcare vie, o universală pulsație dialectică. Herțen vede clar legătura contrariilor și acuză pe diletanți că „aceștia nu pot să admită că un adevăr *cumsecade* poate să se transforme în contrariul său, fără să devină o absurditate.“ (p. 24). Ideea unității dialectice a contrariilor, ideea inseparabilității lor, e clar exprimată de Herțen: „De îndată ce ieși în considerare numai un moment, o forță invizibilă te atrage înspre momentul opus... cele două momente sunt tot atât de necesare unul altuia ca cei doi poli ai magnetului.“ (p. 25).

Herțen este *pentru* știință, e contra diletantismului, dar este și contra închiderii savanților în „castă“ și a monopolizării științei. El ironizează savantul de casă și îi opune pe omul de cultură; de asemenea, recunoaște dreptul oricui de a avea acces la știință. „Fără îndoială, — serie ironic Herțen — domnul care a fost adus în fața prințului Potemchin și care știa pe de rost calendarul, era un savant. Mai mult chiar: născocise singur o știință a lui. Savanții se osteneșc și scriu numai pentru savanți! Pentru societate, pentru masse, scriu

oamenii culti" (p. 54). Din aceste afirmații ale lui Herțen valabilă e șarja contra savanțlăcului fără rost și a rușerii științei de masse, nu însă și ostilitatea contra specializării științifice în general. El însuși își dă seama că „fără specializare știința nu poate să existe“. Herțen cere, însă, o înțelegere dialectică a obiectului științei ca întreg: „Înțelegerea unilaterală a științei desface ceea ce este inseparabil, adică ucide ceea ce este viu“ (p. 58). Soluția dialectică a neajunsului specializării o dă tot Herțen: „Specializarea nu vrea să știe de *general*, nu se înalță niciodată până la el: specializarea consideră drept entitate orice fracțiune și orice particularitate, reținând specificitatea lor; ea poate să ajungă până la catalog, până la orice subsumație, dar nu va ajunge niciodată până la sensul lor intim, până la înțelegerea lor, până la adevăr, pentru că spre a ajunge la adevăr trebuie să disolvi în el tot ceea ce este particular“ (p. 58—59).

După *Diletantism în știință* urmează partea doua a volumului, în care se cuprind *Scrisori asupra studiului naturii*.

În scrisoarea I-a, intitulată *Empirism și idealism* Herțen se ocupă de raportul dintre știință și filosofie, dintre datul empiric și gândirea abstractă. Poziția teoretică a lui Herțen este și aici înaintată și dialectică. „Știți voi, însă, — scrie el, — că în natură chiar — în acest veșnic prezent lipsit de regrete și de nădejde — ceea ce este viu, dezvoltându-se, se leapădă neconștient de formele depășite, denunță ca firesc organismul care, până eri încă, era întru totul satisfăcător“ (p. 86).

Lângă această clară formulare dialectică a veșniciei treceri dela vechi la nou, iată ce prețuire acordă Herțen elementului nou: „Petru cel Mare a dovedit în mod strălucit că trecutul, reprezentat printr-o țară întregă, nu poate ține piept voinței unui singur om care acționează în numele prezentului și al viitorului“ (p. 86). Herțen este convins de necesitatea unității dintre știință și filosofie: „Existența filosofiei fără științele naturii, este tot atât de imposibilă ca și aceea a științelor naturii fără filosofie“ (p. 87).

Atitudine justă are Herțen și în problema cunoașterii, în privința raportului dintre empiric și rațional. Conștient de valabilitatea concepțiilor separate ale empirismului și raționalismului, Herțen conchide la unirea lor: „Experiența și speculația sunt cele două trepte necesare, adevărate și reale ale uniei și aceleași cunoașteri; speculația nu este altceva decât o experiență superioară și dezvoltată: luate în antagonismul lor, în mod exclusiv și abstract, experiența și speculația nu duc la niciun rezultat, după cum nici analiza fără sinteză sau sinteza fără analiză nu duc la niciun rezultat“ (p. 91).

În scrisoarea II-a: *Știința și natura* — Herțen insistă mai întâi în a arăta ordinea naturală a conștiinței. „Conștiința, — spune el — nu este nicidecum ceva străin pentru natură, ci treapta cea mai înaltă a dezvoltării ei“ (p. 116). El recomandă apoi studiul istoric al naturii, privirea mișcării ei. „Dacă ai opti în loc natura pentru o singură clipă, ca pe ceva mort, atunci nu numai că n'ai ajunge la posibilitatea cugetării, dar n'ai ajunge nici măcar la posibilitățile infuzorilor, ale polipilor și ale lichenilor; privește-o așa cum este, în mișcare; las-o în largul său, cercetează biografia sa, istoria dezvoltării sale — și numai atunci ea îți se va desvălui în mod concret. Istoria cugetării reprezintă prelungirea istoriei naturii; nici omerirea, nici natura n'ar putea fi înțelese dacă nu se ține seama de dezvoltarea istorică“ (p. 118).

În scrisorile următoare, Herțen trece la o istorie a gândirii filosofice și științifice. Rostul acestei istorii este de a duce la o mai ușoară înțelegere a stării actuale a gândirii. Convingerea lui este că „prezentul spiritului omenesc îmbrățișează și păstrează tot trecutul, care pentru el n'a trecut ci s'a transformat în el, trecutul nu s'a pierdut în prezent, nu a fost înlocuit de acesta, ci s'a

împlinit în el; nu poate fi trecător decât ceea ce este fals, fantomatic, neesențial, ceea ce de fapt n'a avut niciodată o existență reală, ci s'a născut mort — nu există moarte pentru ceea ce este adevărat" (p. 119).

Nefiind ridicat pe punctul de vedere al ideologiei proletariatului, necunoscând filosofia marxistă, Herțen ia o atitudine nepartinică în considerarea diferitelor sisteme filosofice. Pentru el, fiecare sistem are ceva bun, fiecare deține adevărul absolut „dar condiționat, limitat de o definiție unilaterală care nu-l epuizează conținutul“ (p. 125).

În celelalte scrisori Herțen parcurge momentele mai importante din istoria filosofiei, până în zilele noastre: filosofia greacă, ultima epocă a științei antice, scolastica, Descartes, Bacon și școala lui în Anglia, Spinoza, Locke, Condillac, Hume. Expunerea lui Herțen este clară, exactă și plăcută. Abundă frazele personale și considerațiile interesante. Fără să aibă o înfățișare savantă, partea aceasta din scrisorile lui Herțen constituie pentru oricine o lectură folositoare și agreabilă.

Ici și colo întâlnim surprizătoare formulări dialectice. Iată, de exemplu, lupta dintre vechi și nou: „Ceea ce este doborât și învechit nu coboară numai-decât în mormânt; rezistența și tenacitatea a ceea ce trebuie să piară se bazează pe forța lăuntrică de autoconservare a tot ceea ce există: prin această forță tot ceea ce a fost odată chemat la viață se apără din răsuputeri; economia universală nu permite ca ceva existent să intre în mormânt înainte de a-și fi epuizat toate puterile“ (p. 180).

Scopul expunerii sale istorice nu este de a face o operă de savant: „Prin scrisorile mele n'am urmărit deloc să vă împărtășesc partea faptică a științelor naturii, ci am vrut un singur lucru: să dovedesc pe cât este cu putință că antagonismul dintre filosofie și științele naturii devine pe zi ce trece tot mai absurd, mai imposibil“ (p. 184).

Volumul se încheie cu trei articole: *Din „Jurnal“*, *Conferințele publice ale d-lui Granovschi*, *Conferințele publice ale d-lui prof. Rulie*.

Așa cum se prezintă, scrierile lui Herțen dovedesc o mare dragoste pentru știință, o concepție materialistă, o cultură vastă, un remarcabil talent de scriitor și o gândire cu orientare dialectică. Totuși se simte lipsa unei concepții materialist-dialectice, încheșată sistematic. Se văd unele concepții și limitări. Faptul e cu totul explicabil: Herțen nu stă pe punctul de vedere ideologic al clasei celei mai înaintate, proletariatul, care în vremea sa nu se alcătuisese încă în Rusia. Operele sale nu sunt însă și astăzi de un real folos, ele ne ajută să cunoaștem ideile unuia din cei mai mari gânditori democrați revoluționari dintr-o epocă de luptă pentru eliberarea poporului rus de sub tiranie și exploatare. Ele sunt valoroase deasemenea și prin concepția lor materialistă și dialectică, precum și prin cunoștințele teoretice și istorice pe care le conțin. Ele sunt parte integrantă din moștenirea culturală pe temeliiile căreia înfloreste azi în U.R.S.S. incomparabila cultură a socialismului victorios.

DUMITRU ÎȘAC

Străbătând paginile culturale ale ziarelor din Ardeal

Un important sector al frontului de luptă pentru socialism este cel cultural, de aceea ziarelor de partid li se impune sarcina de a acorda o atenție tot mai susținută problemelor culturii. În aceste probleme, ca în toate celelalte pe care ni le ridică lupta pentru o nouă orânduire socială, ziarul comunist trebuie — asemenea unui „fir al zidarului“, cum l-a caracterizat Lenin — să pună puternic în lumină linia partidului.

În cursul ultimilor doi ani oamenii muncii au urmărit cu satisfacție dezvoltarea rubricilor culturale în diferitele gazete din orașele Transilvaniei, rubrici ce s'au lărgit necontenit, dând naștere de cele mai multe ori unor pagini și chiar unor suplimente culturale. Odată cu reducerea temporară a numărului de pagini al acestor publicații, redacțiile s'au văzut puse în fața situației, de fel ușoare, de a coordona în așa fel materialele, încât ele să îmbrățișeze ca și în trecut toate problemele în spațiul restrâns de care dispun. În chip firesc a fost astfel redus și spațiul acordat chestiunilor culturale, ceea ce în multe redacții a dus la slăbirea acestei laturi a activității, dacă nu chiar la desființarea ei. Este cazul gazetelor: *Gravul Maramureșului*, *Gravul Sălajului*, *Turda Nouă*, etc. Unele ziare au știut însă să rezolve în mod just problema spațiului, concentrându-și atenția asupra celor mai însemnate laturi ale activității culturale și dând tiparului numai materiale de natură să ajute realmente la intensificarea bătăliei culturale.

Cum își va îndeplini o gazetă de partid misiunea de agitator, propagandist și organizator colectiv pe țărâm cultural? O asemenea gazetă va trebui, în primul rând să-și aibă stabilite clar problemele culturale din raza ei de activitate și, cunoscându-le, să stea în ajutor totdeauna acolo unde se simte nevoia. Ea va trebui să urmărească manifestările culturale de masă, desfășurarea vieții cultural-artistice și educative în uzine, sindicate, cluburi muncitorești și colțuri roșii, precum și în ateneele populare — la orașe, în cadrul căminelor culturale — la țară. Ea va trebui de asemenea să urmărească gazetele de perete din întreprinderi și instituții, activitatea școlilor, a teatrelor, operelor și cinematografele, cenaclele unde e cazul, etc. Va mai trebui să se ocupe de popularizarea cărților ideologice, literare și profesionale ce apar în Editura P.M.R. și în alte edituri; acordând pe cât posibil spațiu și pentru manifestarea talentelor literare locale, preocupându-se deosebit de încurajarea elementelor noi ieșite din rândurile oamenilor muncii. În toate problemele de felul acesta, ziarul de partid e chemat să-și spună răspicat cuvântul, însă nu raportându-se în mod birocratic la date seci, înregistrând doar unele realizări sau neajunsuri, ci propagând cu tărie și în chip mobilizator experiențele și înfăptuirile valabile, iar în cazul lipsurilor — analizând cu pătrundere cauza lor și indicând soluții de îndreptare.

Să vedem cum răspund unele ziare din Ardeal acestor chemări în numerele din ultimele două luni.

Trebuie să subliniem dela început faptul pozitiv că majoritatea ziarelor oglindește în mai mare sau în mai mică măsură activitatea culturală a maselor muncitoare din localitatea în care apar. Atât *Lupta Ardealului* din Cluj, cât și *Lupta Sibiului*, *Steagul Roșu* din Petroșani, *Drum Nou* din Orașul Stalin, *Ardealul Nou* din Tg.-Mureș, ș. a., publică la răstimpuri materiale culturale. Aceste producții uneori slujesc, alteleori nu, scopului de intensificare a revoluției noastre pe plan cultural. Pentru primul caz vom da ca exemplu articolul *O gazetă de perete bună* din Nr. 332 al ziarului *Steagul Roșu*, ce cuprinde o analiză critică a gazetei de perete dela clubul muncitoresc din Lona. Vom sublinia de asemenea cronica plastică apărută în numărul din 6. VIII. al ziarului *Ardealul Nou*, unde se analizează tablourile prezentate la expoziția Sindicatului artistic din Tg.-Mureș, ca și articolul deosebit de viu, *Să se acorde mai multă atenție bibliotecii din Gălăuțăș* (Nr. 243). *Lupta Ardealului*, *Drum Nou* etc., cuprind și ele o serie de materiale interesante, unde se ia atitudine hotărâtă de îndrumare a diferitelor acțiuni. Iată câteva dintre acestea: *Biblioteca dela Fabrica de Porțelan a luat un nou avânt. În cartierul Marincescu se intensifică munca culturală*, *Din munca filialei Uniunii Scriitorilor din Cluj* (numerele 1231, 1233,

1248 ale *Luptei Ardealului*); Să dăm un avânt sporit concursului cultural sindical, în lupta pentru crearea unei intelectualități muncitorești (numerele 1790, 1787 ale *Drumului Nou*). Și exemplele s'ar putea înmulți.

Nu în această categorie se orânduiesc însă majoritatea materialelor publicate în *Lupta Sibiului*, care numai arareori se ocupă de chestiuni culturale. Când o face, utilizează de cele mai multe ori unele note prizărite ori simple informații, înregistrând și redând indiferent unele evenimente culturale, neconstituind astfel un real ajutor pentru nimeni. Nu numai oglindirea activității culturale de mase e ștearsă; aproape toate materialele au un aspect cenușiu, rece, insipid. O cronică despre piesa lui Caragiale *O noapte furiunoasă*, câteva mici recenzii, sunt făcute într-o manieră obiectivistă, nelegate de realitățile locale, fără preocuparea de a instrui. Deși la Sibiu funcționa și o filială a Uniunii Scriitorilor, activitatea literară din acest oraș nu este deloc oglindită în coloanele ziarului local.

Dacă aceasta e situația la *Lupta Sibiului*, nu înseamnă că alte numeroase ziare nu sunt lipsite de slăbiciuni. Dimpotrivă, atât *Steagul Roșu*, cât și *Ardealul Nou*, *Drum Nou* sau *Lupta Ardealului* sunt încă departe de a răspunde pe deplin îndatoririlor lor. Și coloanele acestora sunt umplute adesea în chip inutil cu informații seci și notări obiectiviste a faptelor, în loc să fie mânăuită în paginile lor arma analizei critice, să se dea îndrumări, să se arate lipsurile și rămănerile în urmă.

Un neajuns comun tuturor acestor ziare constatăm cu privire la recenzii. Acestea se fac fără un plan, cu totul la voia întâmplării. Dacă, de pildă, *Lupta Ardealului* a recenzat satisfăcător câteva din broșurile apărute în Editura P.M.R., ea nu procedează tot astfel cu cărțile apărute în alte edituri, reproducându-se doar nota trimisă de editura respectivă. Nu se prezintă mai strălucit situația nici în alte ziare, unde cărțile nu sunt urmărite sistematic, nerecenzându-se cele mai semnificative dintre ele. Iar spiritul în care sunt făcute recenziile e de cele mai multe ori obiectivist. În același fel este întocmită și cronică filmului la majoritatea ziarelor pomenite mai sus.

Este greu de înțeles astăzi neglijența față de problemele literaturii și față de lucrările originale pe care o dovedesc multe ziare ardeleni. N'ar fi prea greu ziarelor să acorde săptămânal câteva coloane producțiilor literare. Sub acest raport *Lupta Ardealului* și-a câștigat un avans serios față de celelalte; ea scoate săptămânal o pagină literară, unde publică producțiile diferiților scriitori clujeni începători sau mai vârstnici. Au apărut astfel în această pagină versuri de Tiberiu Utan, Victor Felea; Aurel Rău, Alexandru Andrițoiu, etc., traduceri de A. E. Baconsky, Ion Anghel ș. a., proză de Dumitru Mîrcea, Teofil Bușecan, A. Culcer, Adrian Prodan, etc. E drept, bucățiile literare nu sunt totdeauna cele mai corespunzătoare; versurile sunt adeseori inexpresive, nelucrate suficient, lăsând impresia de improvizate. Prezența paginii este desigur ea însăși un succes, dar conținutul ei trebuie neapărat îmbunătățit.

Rezultă din cele de mai sus că ziarele din Ardeal se străduiesc și reușesc în parte să oglindească viața culturală din orașele și satele noastre. Totuși de multe ori ele nu găsesc încă forma cea mai potrivită de a o stimula și desvolta. Prea adesea le lipsește acestor ziare combativitatea partinică. De aici decurge pentru ele sarcina de a-și analiza neconținut în spirit autocritic munca, eliminându-și greșeli ca 'cele semnalate' mai sus, elaborându-și un plan concret de activitate pentru fiecare nouă etapă de muncă. Astfel, astăzi în viața noastră politică are loc un eveniment de o capitală importanță. Este vorba de campania ce a început să se desfășoare în vederea alegerilor larg democratice pentru Sfatul Popular. În plaurile lor de etapă ziarele ardeleni trebuie să acorde

locul cuvenit acestui eveniment. Mobilizând forțele scriitoricești locale, ele trebuie să se străduiască a oglindi în paginile lor culturale, prin cât mai variate și mai atrăgătoare forme literare, această însemnată activitate obștească. Răspunzând cu succes acestei sarcini și celorlalte, ele vor înregistra victorii frumoase pe frontul ideologic, ajutând simțitor poporului nostru muncitor în lupta lui pentru pace și socialism.

D. C. M.

De vorbă cu André Wurmser

În ziua de 10 Septembrie a sosit la Cluj, venind dela București, unde a participat la Congresul Comitetelor de luptă pentru Pace, André Wurmser, unul dintre reprezentanții cei mai de seamă ai culturii progresiste franceze actuale. În seara aceleiași zile, Filiala din Cluj a Uniunii Scriitorilor din R. P. R. a organizat o întâlnire în sala Clubului A. R. L. U. S., la care au participat numeroși scriitori români și maghiari: Nagy István, Asztalos István, A. E. Baconski, Geo Dumitrescu, Szabédi Lászlo, Ioan Brad, Sütő András, Aurel Rău, Bárdos B. Arthur, Mircea Dumitru, Bala Károly, Szász János și alții. După ce tov. Csehi Gyula, director de studii la Universitatea „Bolyai“, prezintă pe distinsul oaspe, încep, într-o înviorătoare atmosferă tovarășească, întrebările și răspunsurile.

O primă întrebare care i s'a pus lui Wurmser a fost: *Cum luptă scriitorii progresiști din Franța împotriva invaziei literaturii americane și a literaturii americanizate, scrisă de Francezi?* — În două feluri: direct și indirect sau, ca să fiu mai explicit, demascând mușegăiul literar american și promovând întreaga literatură progresistă franceză, chiar și pe aceea care nu corespunde întru totul ideologiei noastre, ideologiei Partidului Comunist Francez. Aș da aici, ca exemplu, cazul lui Balzac. Centenarul lui a fost admirabil sărbătorit în Uniunea Sovietică. Pentru noi, comuniștii, centenarul a însemnat un prilej nimerit de a actualiza, în publicistica de stânga, partea viabilă a operei balzacienne. Spre deosebire de ceea ce am făcut noi, oficialitatea trădătoare franceză a pus la cale mici sărbătoriri pur formale care au adus mai mult a carnaval.

A doua întrebare: *Ce luptă se dă azi, în Franța, împotriva formalismului?* — Sub acest raport, răul în contra căruia trebuie să luptăm noi, are două capete: formalismul propriu zis și poezia-manifest, lozincardă. Pentru a fi siguri de victorie, consider ca o primă datorie a noastră extinderea și întărirea acțiunii de convingere a poezilor, pentru ca ei să dea creațiilor pe care le compun un nou conținut. Țin să adaug un amănunt care nu mi se pare lipsit de importanță și anume: că opera de lichidare a formalismului a început, în patria mea, în anii Rezistenței, când poezia, pe lângă că a constituit o armă foarte serioasă de luptă, a primit și o mare lecție. Spunând acestea am în vedere, înainte de toate, faptul că poezii Rezistenței, ca să mențină un contact viu și neîntrerupt cu masele populare, din partea cărora s'au bucurat de o atenție excepțională, nu și-au putut permite jocul steril al unor exerciții poetice formaliste. Așa se și explică de ce unii dintre poezii noștri care, înainte de război, fuseseră temporar atrași de nebulozitățile suprarealismului, au devenit, sub presiunea realităților din perioada Rezistenței, vajnici cântăreți ai vieții. Dacă v'ați gândit la Aragon, eu nu mai am nimic de completat. Totuși, dați-mi voie să fac o ultimă remarcă în legătură cu întrebarea tov. Bardos. Greutatea maré po care trebuie să o înfrunte poezia și — în general — toate celelalte arte:

pictura, muzica, etc. în Franța constă, după părerea mea, în faptul că publicul căruia ne adresăm cu câțiva ani în urmă e pe punctul de a muri, iar publicul nou încă nu ne cetește îndeajuns, vreau să spun că nu ne urmărește suficient de stăruitor toate maifestările.

A treia întrebare: *In ce măsură este cunoscută în Franța literatura sovietică?* — Presa reacționară ignorează agramat și sistematic această măreață literatură. Dintre numeroasele dovezi care mi se îmbulzesc în minte, aleg una singură. Recent, un editor francez a pus în circulație o ediție completă a operelor lui Gorki, ceea ce însemnează, cred, în viața culturală a oricărui popor un eveniment epocal. Totuși, exceptând publiciștii democrați, nimeni nu a catadixit să consacre un rând măcar lui Gorki.

Cu totul alta este atitudinea marelui public și a scriitorilor progresiști față de literatura sovietică. Publicul o citește foarte mult; el citește cu interes creșcând cele peste 40 de romane sovietice tâlmăcite până acum în franțuzește, apreciind în mod deosebit *Furtuna* lui Ehrenburg și, din Fadeev, *Tânăra Gardă*, receditată de mai multe ori. În ceea ce privește pe scriitorii de stânga, influența exercitată asupra lor de literatura sovietică este considerabilă.

Întrebarea următoare: *Care este atitudinea publicului, față de scriitorii reacționari?* — Răspund dându-vă o „foaie de editură“: în 1949, pentru prima oară în Franța secolului al XX-lea, numărul cărților reacționare vândute a fost mai mic decât al celor comercializate în anul precedent, de unde deduc că Sartre, Camus și alții de teapa lor au început să aibă mai puțin succes. De ce? Între altele, pentru că literatura burgheză din Franța nu-și mai poate permite să fie, ca în veacul trecut, realistă. Și fiindcă veni vorba de literatura decadentă, aș dori să precizez că ea cultivă excesiv pornografia, excepționalul și tipul omului poreclit *indeobște* „pierde vară“, care, în cazul că nu reușește să asasineze pe nimeni, sfârșește — adeseori — prin a se sinucide. Spuneam că literatura decadentă vânează excepționalul. Ca să nu mă înțelegeți greșit, socotesc necesar să recurg la un exemplu, de pildă, la romanul *Cu capul de pereți*. Eroul acestui roman, un nebun, își consumă zilele lui evadând din balamuc, ceea ce echivalează, după opinia ideologilor și a literaților burghezi, cu „a fi excepțional“ (răsete). Din fericire, eroi ca nebunul pomenit nu antrenează la lectură nici chiar pe cetitorul recrutat din rândurile burgheziei în descompunere. Încă ceva, despre Sartre. Într-una din cărțile sale ne întâmpină, alături de alte multe personaje, și un „comunist“, dar unul care nu are nicio trăsătură caracteristică adevăratului comunist. Lucrul acesta nu trebuie să vă surprindă, deoarece dacă Sartre ar fi descris just figura comunistului, a eroului pozitiv, el și-ar fi condamnat propriul anticomunism. Cum însă Sartre, înainte de a fi Sartre, este un anticomunist, trebuia ca și comunistul înfățișat de el să fie așa cum comuniștii nu au fost, nu sunt și nici nu vor fi în realitate.

Ce ați putea să ne spuneți despre Picasso?, întrebă un foarte tânăr scriitor de limba maghiară. — În timpul Rezistenței a fost și continuă să fie și astăzi un om ireproșabil. Membru al Partidului Comunist Francez, Picasso nu a refuzat niciodată nimie Partidului. Atitudinea sa este aceea pe care i-o recomandă, chiar și în artă, Partidul. Un amănunt important: în ultima vreme Picasso s'a ocupat cu olăritul, iar lucrările lui de olărie au reînviat radical arta ceramică.

Ultima întrebare: *In ce situație se găsește teatrul francez?* — Dacă vă referiți la cel burghez, el este „o adevărată diamantă“. Celalalt, al nostru, nu dispune încă nici de scene, nici de piese care, dacă le-am avea, s'ar putea juca pe scene improvizate în cartierele muncitorești ale Parisului. Vom umple parțial această lacună, traducând opere din literatura dramatică progresistă și în

special din cea sovietică și vom face tot posibilul să le reprezentăm, deoarece clasa muncitoare franceză pretinde dela noi piese axate pe arzătoarele probleme ce o preocupă.

Reiese — în linii mari — din cele comunicate de A. Wurmser că în Franța se înfruntă, mai dârz decât în alte țări capitaliste, două literaturi: maculatura burgeziei dolarizate și creațiile sănătoase și combative ale scriitorilor progresiști. Compuse și publicate în condițiile unei ascutite lupte de clasă, cărțile acestora din urmă au devenit o forță care și afirmă energic puterea, ceea ce ne îndreptățește să răspedem de pe acum cui îi va reveni victoria. Reiese, de asemenea, din cuvintele lui Wurmser că procesul de creiere a unei noi culturi franceze este alimentat de contribuția impunătoare a oamenilor de artă atașați Partidului și ideologiei sale, oameni care iubesc cultura sovietică și o urmează, creator, în munca lor de educare în spirit comunist a poporului francez.

Înainte de a părăsi Clubul A. R. L. U. S., A. Wurmser a voit să afle care dintre scriitorii prezenți s'au îndrumat, către literatură după 23 August 1944 și în ce fel stabilesc legături cu publicul cetitor literații clujeni. Au luat cuvântul, pentru a răspunde, tov. A. E. Baconski, Sütő András, Balla Károly și Szász János. Toți patru au accentuat că primii pași în literatură i-au făcut sub influența vieții noi din R. P. R., pe care s'au deprins să o oglindească just, conducându-se după rodnica metodă a realismului socialist. Folosirea corectă a acestei metode, au spus ei, au învățat-o cetind capodoperele literaturii sovietice și urmând linia indicată scriitorilor dela noi de Partidul Muncitoresc Român, în deosebi prin Scânteia, Lupta de clasă și Contemporanul. Cât privește problema raporturilor literaților clujeni cu cetitorii lor, ea a fost rezolvată în mai multe feluri, de exemplu prin ținerea de consfătuiri lunare cu publicul, prin deplasarea scriitorilor în fabrici și la sate, etc.

Ascultând aceste mărturisiri, A. Wurmser a avut intuiția limpede a perspectivelor pe care epoca de construire a socialismului în patria noastră le-a deschis artei, pentru a cărei înflorire luptă consecvent, împreună cu ceilalți confrăți ai lor, scriitorii grupați în jurul Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor din R. P. R.

I. PERVAIN

LABURISMUL CINEMATOGRAFIC ȘI PATRICIANUL ROMAN MENNENIUS AGRIPPA

Cum e și firesc, urmările guvernării laburiste se resimt puternic în toate domeniile, deci și în domeniul cinematografiei. „Socialismul“ laburist nu se poate ipsi de-un mijloc atât de eficace pentru a-și populariza „ideile“ și... intențiile, mai ales când de fapt, este vorba de „ideile“ și „intențiile“ stăpânului. Ce nu ace cuplul Bevin—Atlee pentru a intra în grațiile ocrotitorului unchi de peste ocean? Căci, la urma urmelor, toți au de câștigat (și stăpânul și lacheii) din ceastă afacere „ideologică“; să nu vorbim de poporul englez al cărui câștig se ede din lira devalorizată și din crizele care sguđue marea ĩmperiu colonial.

O mostră din producția recentă a studiourilor engleze, care încă nu și-au închiis orțile, ne va lămuri concret de preferințele „socialismului“ de tip Wall-Street-City.

Iată, de exemplu, unul din filmele engleze care rulează acum la Londra: „Șansa în viață“. Acțiunea în câteva cuvinte va explica și socialismul d-lor Bevin—Atlee și principiul „artă pentru artă“ și unde vrea să ajungă „unchiul“ de dincolo de Atlantic. O poveste simplă. Muncitorii dela o fabrică de pluguri au declarat grevă de protest împotriva concedierii unui tovarăș de-al lor pentru refuzul le a îndeplini dispoziția patronului uzinei, Dickinson. Ca răspuns la această grevă, patronul înfuriat părăsește fabrica. Muncitorii încearcă să conducă ei înșiși fabrica. Dar, totul merge prost; se lovesc de greutatea de neînvinc. Când situația muncitorilor devine fără ieșire și își pierd orice speranță, reapare patronul, care epede pune în mișcare uzina ce își încetase lucrul. Povestea însă e cam scoasă lela naftalină și prea puțin renovată în atelierul laburist. Mennenius Agrippa cel puțin era patrician și mai loial. Când plebeii hotărâseră să părăsească Roma, el însuși le-a servit prima versiune a foarte recentului film englez *Șansa în viață*. Pe atunci povestea avea alt colorit local și era puțin mai poetică. Era redată alegoric. Și-apoi, acolo lucrurile se petreceau nițel invers: nu patronul lasă fabrica, nu stomacul părăsește membrele în legenda lui Agrippa, ci membrele se revoltă împotriva stomacului. (Pentru confruntare, reamintim pe scurt legenda patricianului roman: plebeii s'au revoltat împotriva patricienilor și s'au hotărât să-și clădească un nou oraș — plebeu! Ingroziți că vor fi obligați să muncească, patricienii l-au trimis pe Mennenius Agrippa să aplaneze conflictul. Acesta le spune oildă: odată membrele s'au revoltat împotriva stomacului care nu muncește nimic și mânăncă întruina. Și se întrebă Agrippa: dar membrele vor putea trăi fără stomac? Deci, continuă el, așa e și în societate: membrele (plebeii) nu pot trăi fără stomac (patricienii), dar nici stomacul fără membre... se impune prin urmare și în societate aceeași armonie ca în trup. (Numai că povestea lui Agrippa e falsă, așa cum a dovedit-o istoria. Căci plebeii nu erau numai simple membre,

iar patricienii — cătuși de puțin „stomac“. Cu atât mai mult fabricanții britanici moderni, echivalenții contemporani ai latifundiarilor romani. Oricum, în esență, nimic nu s'a schimbat. Și versiunea romană a lui Agrippa și versiunea laburistă din filmul *Șansa în viață* vor să arate cu orice preț că fără exploatarea viața, nici mai mult nici mai puțin, s'ar... opri pe loc.

Oricâte dichisiri moderne i-ar pune laburismul cinematografic, legenda e prea răsuflată pentru a mai putea prosti pe cineva.

Arta de a pregăti carne de tun

Laburismul cinematografic nu se mulțumește numai cu eternizarea exploatarei: stăpânul are nevoie de carne ieftină de tun pentru cel de al „treilea război mondial“ pe care îl pregătește cu înfrigurare, iar „socialismul“ laburist „trebuie“ să-l ajute în această tenebroasă afacere.

Nu-i de mirare deci că în ultimul timp cinematografia britanică pregătește populația pentru agresiune: o serie de filme sunt consacrate popularizării forțelor armate engleze.

Dar, pentru că rolul pe care îl destăinează guvernul laburist tânărului englez este acela de criminal cu sânge rece, de ucigaș premeditat al oamenilor pașnici, un loc deosebit li se acordă filmelor detectiv. Nici în această privință, ca de altfel nici în altele, laburismul cinematografic nu face decât să reediteze lucruri vechi, care s'au dovedit eficace mai înainte la stăpâni, la Hollywood.

Așa, de exemplu, în 1947 a fost produs filmul *Omul inutil* (chiar și titlul vorbește dela sine). Acțiunea se petrece într'unul din orașele din Nordul Irlandei. Bravura eroilor din film constă în jefuirea unei bănci. După ce filmul a rulat câțeva vreme pe ecranele capitalei britanice, „roadele“ n'au întârziat să se arate. Astfel, nu mult după prezentarea filmului un grup de tineri în vârstă de 15—16 ani a jefuit un magazin de bijuterii de pe B. W. Street din Londra. Răufăcătorii au fost prinși. Când au fost interogați asupra cauzelor care i-au împins la furt, unul dintre ei, fără să se mai gândească, a răspuns sincer că l-a influențat filmul *Un om inutil*. Puțin timp după aceasta, un alt grup de tineri, sub influența aceluiași film, au ucis un motociclist, care i-a conturbat pe când voiau să jefuiască un cinematograful din Londra. Iată numai câteva din „succesele“ educației date de către noua cinematografie britanică. Jaful însă nu e singurul obiectiv pe care îl urmăresc recitanții de „carne de tun“. Lor le trebuie ucigași pricepuți împotriva popoarelor pașnice. (Roadele în această privință au întrecut chiar așteptările — natural pentru un grup încă destul de restrâns — în Malaya și mai ales în Ceorcea). De aceea scena omorului este redată cu un naturalism cutremurător. Filmul *Nu sunt flori pentru miss Blandish* a întrecut în această privință orice așteptări. Până și câțiva critici cinematografici burghezi s'au cutremurat de atâta cruzime și și-au unit protestul cu cel al unei seii de organizații pentru interzicerea rulării lui. Totuși cenzura guvernamentală, examinând a doua oară filmul, l-a lăsat să ruleze.

În definitiv, filmul nu făcea decât să pregătească terenul din punct de vedere „ideologic“ pentru planurile aventuriere ale lui Bevin—Churchill and Comp.

Poporul britanic însă nu vrea să fie „carne de tun“ în ciuda „ingenuităților“ artei cinematografice laburiste.

„Saturday critical review“ și „arta sănătoasă“

După cum se știe, piața de cărți americană e dominată de maculatura decadentă de tipul romanelor pornografice ale lui Henry Miller sau a pieselor putrede

ale lui Eugen O'Neill. Rolul lor în planurile agresorilor americani este bine precizat: ele încearcă să „eternizeze“ orânduirea capitalistă și ajută la pregătirea cadrelor de fanatici și cotropitori fasciști.

În general criticii reacționari nu-și ascund deloc simpatia pentru această literatură dușmănoasă poporului. Și cu toate acestea, misticismul, pornografia și predica friicii nu ajunge „*Pentagonului*“*). Trustemenii au nevoie de o literatură mai operativă, mai eficace pentru intențiile lor războinice.

Un loc deosebit în această campanie are *Sturday critical review*. Editorul revistei — Harrison Smith, — făcându-se interpretul voinței „*Pentagonului*“, cere „noilor“ scriitori să preamărească războiul, să fie pătrunși de concepțiile care, după propriile lui cuvinte, „acum doi-trei ani... ar fi părut o erezie fascistă.“ Și, natural, acum când stăpânii săi din Wall-Street au botezat fascismul „democrație“ și au pășit cu totul pe urmele lui Hitler, Harrison Smith se grăbește să-și facă datoria de „*Sturmführer*“ pe frontul ideologic. Harrison Smith a găsit și un discipol: pe criticul Davies.

Elmer Davies, apreciind literatura americană din 1920—1930, i se pare absolut periculoasă și cu acest prilej face o mărturisire de dreptul „emoționantă“: guvernul Statelor Unite a fost nevoit în 1940 să cheltuiască mulți bani... pentru a contrabalansa impresia creată de această literatură. În definitiv, cum și-ar fi putut mai bine exprima mister Davies servilismul față de guvernul trustmenilor decât revoltându-se de cheltuielile pe care trebuie să le facă trustmenii pentru a împiedeca influența literaturii progresiste.

Care sunt scriitorii pe care îi vizează mister Davies în invecitiva sa furi-bundă? — Dreiser, Fast, Maltz, Gold, etc.

Prea multe adevăruri amare din lumea capitalismului american desvăluie condeiul cinstit al acestor scriitori, pentru a nu stărni furia animalică a lui *Saturday critical review*.

Domnii Smith, Davies and Comp. sunt „foarte pretențioși“: ei nu vor nici literatură progresistă și nici decadentism nedeghizat. Ei vor literatură „nouă“ (nouă-nouță, scoasă din arhivele lui Goebbels), propagandă militaristă deschisă, predica „americanismului“. Cu povestioare și nuvelete vor să educe cadre de executanți calmi, de ucigași săngeroși; prezentându-le chipul asasin învâluit în aureola „democrației“. De aceea, Smith—Davies (tălmăcind în jargon „literatură“ ideile lui Eisenhower și Acheson) vor literatură cu „idealuri“, cu eroi „viteji“ — o „artă sănătoasă“.

Cât de „sănătoasă“ este „Arta“ propusă de „*Pentagon*“ prin condeiul plătit al unor Davies—Smith, o arată unul din modelele noilor literați. Este vorba de miss Rand. Cine este însă miss Rand? Răspunsul îl vor găsi în cartea lui Gordon Kahn *Frontașii progresiști ai Hollywood-ului în fața judecății*, din care vedem că „gloria“ acestei miss Rand stă în activitatea spiono-provocatoare dusă de ea împotriva scriitorilor și scenariștilor progresiști.

Iată deci profilul moral al „noului“ scriitor preconizat de *Saturday critical review* și mai ales „ideile“ așa numitei arte „sănătoase“. Diversiune, provocare, spionaj, instigare la război. *Saturday critical review* prin „condeiele“ lui Smith—Davies și-a definit funcțiunea: e o fițuică odioasă a ațățătorilor la un nou război, care n'are nimic comun nici cu literatura și nici cu ceea ce este nou. *Saturday critical review* — ea și acei care o finanțează — nu face decât să reediteze în versiune americană ceea ce istoria a condamnat definitiv și iremediabil: ciuma fascistă!

LAURENȚIU TUDOR

*) Așa i se mai zice Ministerului de Război al U. S. A., după forma pentagonală a clădirii pe care o ocupă.

REVISTA „ALMANAUL LITERAR”
ORGAN AL UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R. FILIALA CLUJ
ORGANIZEAZĂ UN

CONCURS LITERAR

CU TITLUL:

„AZI ȚARA TA E CASA TA”

Concursul este menit a atrage un număr cât mai mare de concide în campania de pregătire a alegerilor pentru Sfaturile Populare, campanie ce se desfășoară în prezent în Republica noastră. Se propune participanților la acest concurs o largă sferă tematică, legată de titlul „AZI ȚARA TA E CASA TA”, din care desprindem: Dezvoltarea pe toate planurile a vieții noi în țara noastră, dela eliberarea ei de către glorioasa armată sovietică (dezvoltarea puterii noastre economice în drum spre socialism — industria, agricultura, etc.); munca liberă, fruntașii ei, transformările pe care ea le imprimă conștiințelor; elemente noi în viața cetățeanului, în viața familiei, a satului, a orașului, a regiunii; lupta poporului, condus de P.M.R., împotriva dușmanilor săi, burghezo-moșierimea, chiaburimea, sabotorii și teroriștii, unelte ale imperialismului; rezolvarea justă a problemei naționale, lupta împotriva șovinismului; creșterea drepturilor și libertăților omului în R.P.R., a puterii lui politice, a rolului său în conducerea statului, etc., etc.

Se propun deasemeni, pe de altă parte, concurenților, temele legate de timpurile negre ale exploatării burghezo-moșierești, de farsa așa ziselor „alegeri libere” din acele timpuri, precum și cele legate de teroarea și minciuna în care se desfășoară alegerile în sfera marshalizată a lumii.

Toate aceste direcții tematice arătate precum și marea mulțime de sensuri care se mai pot încă desprinde, vor fi neconținut urmărite prin prisma luptei pentru construirea socialismului, a realizărilor și perspectivelor acestei lupte, vor fi privite sub semnul prieteniei româno-sovietice, a sprâjnului generos, frățesc pe care marea țară a socialismului ni-l acordă neconținut și care condiționează însăși dezvoltarea țării noastre. Vor fi privite deasemeni sub semnul luptei pentru pace la care, construind zi de zi socialismul, semnând apelul dela Stockholm, demascând uneltrile ațățătorilor la un nou război și a uneltelor lor care se mai află sau se mai infiltrează la noi, poporul nostru participă cu toate forțele.

În ilustrarea acestei bogății tematice concurenții pot folosi toate genurile și mijloacele literare: poezie, nvelă, schiță, reportaj literar, portret literar, sceneta, monologul, satiră, etc., etc.

Concursul „AZI ȚARA TA E CASA TA”, care se va încheia în ziua de 15 Noembrie crt., va fi dotat cu următoarele premii:

Premiul I.: lei 20.000.— Premiul II.: lei 15.000.—

Premiul III.: lei 10.000.— 3 mențiuni a câte 2.000.—

5 mențiuni în abonamente la „Almanahul Literar”.

Juriul care va acorda aceste premii este alcătuit după cum urmează:

Președinte: Emil Isac, membru corespondent al Academiei R.P.R., membru în comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Membri: Miron Radu Paraschivescu, Pavel Apostol, A. E. Baconsky, Iosif Pervain, Andrei Roth, George Munteanu, Dumitru C. Micu.

Secretar: Geo Dumitrescu.

Manuscrisele se vor trimite pe adresa redacției revistei „Almanahul Literar”, Str. Molotov Nr. 9, Cluj, cu mențiunea: „pentru concurs”. Ele vor fi însoțite de adresa trimițătorului.

Rezultatul va fi publicat în Nr. 12 al „Almanahului Literar”, care va apărea la sfârșitul lunii Noembrie. Pe tot timpul concursului, redacția stă la dispoziția participanților pentru informații și discuții, zilnic între orele 10—14 și 18—20 la adresa indicată.